BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ SALA DE LECTURA

ANUL XXVIII
26
(1 208)
Sîmbătă
29 iunie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OPERA ESENȚIALĂ

Sensul în permanență activ, major sub toate raporturile și determinările sale, sensul inalt, predominant al dinamicii noastre politice și sociale a fost și rămîne cel al dezvoltării. O piatră unghiulară în materie de progres și civilizație o reprezintă documentele celui de-al IX-lea Congres al partidului și aceasta este o evidență și cuprinzătoare stare de spirit a întregului traiect istoric străbătut pînă acum, în pragul jubiliar al celor două decenii cu care ne măsurăm noua epocă și în tiparele căreia țara și-a configurat noua sa identitate. Din oricare unghi am privi, economic, moral, politic și social, tehnico-științific și cultural, imaginea generală, de ansamblu, este a unui urcuș permanent. Treaptă cu treaptă și altitudine cu altitudine, spațiul muncii și creației noastre s-a cuprins de toate acele primenitoare și rodnice înnoiri cu care secretarul general al partidului a abordat și abordează problematica făuririi noii societăți, avînd în centrul tuturor preocupărilor omul și condiția sa, revoluționarea acestei condiții și afirmarea unui nou grad de conștiință. Este aceasta una din rațiunile fundamentale prin care unitatea de efort și voință a tuturor generațiilor a dobîndit act de certă valoare patriotică și revoluționară, este opera, una dintre operele esențiale fără de care drumul parcurs și înfăptuirile obținute ar fi mai greu de explicat. Istoria le extrage din cîmpul mereu fertil și complex al realității, trezind în rezonanța lor gînduri și idei cărora le vedem întregul sens și întreaga forță materială. Unitatea poporului, făurirea și dezvoltarea acestei unități este ea însăși o realitate a acestei epoci și ea are, din perspectiva prezentului ca și a viitorului, un statut de permanentă întemeiere. Căci o susține în toate resorturile sale amplul proces de dezvoltare economică și socială, o susțin programele adoptate de partid, centrul vital al întregii națiuni, și o susțin toate demersurile președintelui nostru, acțiunile sale teoretice și practice desfășurate consecvent în numele oamenilor și pentru oameni, pentru progresul neîntrerupt al patriei.

Această unitate are un mod de expresie propriu în cultură și el este acela al spiritului revoluționar, se însumează ideii de libertate și independență și nu mai puțin umanismului specific oricărui gen de creație materială și spirituală, oricărui act creator care slujește istoria și viața și deci face parte componentă din libertatea și demnitatea întregii țări, din istoria și viața tuturor celor ce alcătuiesc ființa și matca acestui popor. Răstimpul celor douăzeci de ani are, sub acest aspect, și o vie răsfrîngere de conștiință, el probează un înalt grad de angajare și participare a slujitorilor artei în opera de făurire a unei noi spiritualități și prin aceasta de întărire în plan moral, politic și social a unității prin care au fost gîndite și înfăptuite toate victoriile edificării noastre socialiste.

Trăind momentul jubiliar al celor două decenii care o exprimă cel mai mult pe planul identității sale economice și sociale, creatoare în cel mai înalt grad, România trăiește și sentimentul plenar al păcii și militează activ pentru edificarea acesteia. **Niciodată** — se spune în Apelul Consiliului Național al Oamenilor Muncii și al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale — **în îndelungata sa istorie omenirea nu s-a aflat într-un asemenea moment de răscruce, niciînd condițiile existenței vieții pe planeta noastră n-au fost într-o mai mare primejdie ! Iată de ce, mai mult ca oricînd, problema fundamentală a epocii contemporane este oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară, asigurarea păcii în lume.** Este acesta sentimentul tuturor celor ce făuresc bunurile materiale și spirituale ale țării, prezentul și viitorul luminos, este conștiința întregului popor care participă la ampla mișcare pentru pace, în consens cu vibrantul apel și chemarea Frontului Democrației și Unității Socialiste, este glasul hotărît și ferm care se opune războiului și identifică, pentru salvgardarea însăși a planetei, o cale a apărării păcii.

Un pămînt și un cosmos dezarmate nuclear ar pune la adăpost civilizația și ar feri-o de la autodistrugere. Nu există problemă mai importantă în momentul de față decît dezarmarea și pacea. „Asigurăm toate popoarele europene și de pe alte continente, clasa muncitoare și oamenii muncii de pretutindeni, popoarele, forțele politice, democratice și progresiste din întreaga lume, pe toți oamenii care iubesc viața și libertatea — se spune în recentul apel — că vor avea întotdeauna în clasa muncitoare și în întregul popor român militanți activi și fermi pentru o lume fără războaie, o lume în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber și independent, fără nici un amestec din afară, pentru o lume a păcii și colaborării egale între toate națiunile". Este sintetic și fidel exprimată aici întreaga noastră politică internațională, este fidel exprimată gîndirea secretarului general al partidului iar strălucitele sale inițiative de pace și colaborare primesc consensul larg național. Temeliile indestructibile ale unității poartă astfel rezonanța unei întregi istorii întocmai ca o operă esențială, durabilă, menită să lumineze în destin și să ridice la altitudinea unei permanente stări de lucru, din resorturile cele mai adînci ale existenței, conștiința și sentimentul datoriei împlinite. Aceasta este de fapt însăși logica realității și în acest sens converg la zi toate preocupările de natură politică, economică și socială. Vizitele de lucru din aceste zile ale secretarului general al partidului în unități economice, de cercetare și producție aduc în prim plan această idee a vieții în continuă și prodigioasă desfășurare ca și imaginea stării de conștiință în centrul căreia gravitează țara cu preocupările și oamenii ei, cu prezentul și viitorul care se edifică neîncetat.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei de lucru întreprinse, în această săptămînă, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu în întreprinderi industriale din Capitală. Această vizită se înscrie în spațiul amplu al dialogului pe care marele cetitor al României socialiste îl poartă în zilele premergătoare aniversării a două decenii de la Congresul al IX-lea al P.C.R. cu făuritorii bunurilor materiale din diferite zone ale țării. Un dialog ce se concretizează prin angajarea tot mai hotărîtă a patriei, a oamenilor ei pe verticala progresului, a construcției multilaterale

POEM PENTRU UN MONUMENT AL PĂCII

Pace !
Glasul nostru unit,
Mai înalt decît întunericul,
Opunîndu-se înarmărilor.
Glasul nostru luminînd peste lume —

Coloană fără sfîrșit,
Cu soclul din inimi
Și piini românești !

Dim. Rachici

Sub semnul unui nou umanism

Spiritul pururea nou este axa cardinală a unei culturi umaniste, ale cărei opere tind să treacă dincolo de pragul formelor și cunoașterii contemporane, pentru inscrierea pe o spirală, mereu ascensională, a umanității în mers progresiv.

Renașterea este considerată ca epoca definitivei, istoricei cotituri a reînnoirii în care libera dezvoltare a personalității umane, eliberarea de austeritatea și autoritatea bisericii, cultul pentru viața reală, extraordinara sete de a cunoaște, de a studia și de a ști, sînt fundamentalele caracteristici ale acestei ere noi a spiritualității lumii.

Se caută acum să se aducă pe pămînt idealul perfecțiunii, să se dezvolte în om deplinătatea acelei **humanitas** prin care să se exprime reînnoirea spirituală prin acordul armonic între corp și minte, cunoaștere și afirmare activă.

Într-o asemenea eră, omul nu vrea să existe — așa cum afirmă un filozof ca Marsilio Ficino — „o împărăție din care el să fie exclus". El este însuflețit totdeauna de „geniul acțiunii", al dinamismului constructiv. Din această nevoie nouă de continuă mobilitate s-au afirmat posibilitățile de manifestare ale personalității umane în atît de complexe și variate forme și reprezentări. Omul a devenit într-adevăr proteic și aspiră la dilatarea spațiului și timpului, pentru a-și extinde stăpînirea asupra lumii. Cristofor Columb ar fi exclamat atunci cu un superb, justificat orgoliu : **„Pămîntul este prea mic"**, descoperind un nou continent, lărgind cunoașterea, multiplicînd lumile, după spargerea închisului spațiu geografic al lui Ptolemeu și al Bibliei. Omul încearcă un nou sens existențial, intrînd în competiție cu întreaga lume pentru valorificarea vitalității și spiritului său investigator. El reprezintă în microcosmosul său macrocosmosul universal, cel mai mare miracol al creației este omul, „făuritorul și modelatorul propriei sale forme", cum avea să afirme Pico della Mirandola. Pentru Leon Battista Alberti omul este făuritorul exclusiv al propriului destin. „Zeilor nu le pasă de muritori". Eroii vieții sînt aceia care înfruntă și urmează cursul vieții cu încredere în propriile forțe. Religia nouă va fi cultul spiritului care „străin de gîndul transcendenței, construiește pentru om viața pe care el trebuie s-o trăiască aici, pe pămînt".

Am reamintit cîteva precepte semnificative ale reprezentanților acestei epoci de reînnoire a spiritualității umane, gîndind la actualitatea lor pentru tinerii care se modelează în fața exemplelor luminoase. Am gîndit la datoria tinerilor de a-și lărgi în permanență orizontul de cunoaștere, de a-și însuși cele mai ferme și mai noi cunoștințe despre lume și viață, în aspirația lor de integrare și reînnoire a locului și a rolului propriu în dinamica lume contemporană. De totdeauna tineretul a fost caracterizat de orientarea spre concret, de tendința de depășire a formelor învechite și a conformismului. Mobilitatea caracteristică vîrstei și năzuința spre reînnoire, îl poartă spre cele mai generoase elanuri, spre reînnoirea continuă. Azi, cînd știința spațiază cunoașterea umană de

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 4-a

„Proiecte eșuate" și reveniri neobosite

de Edgar Papu

Noua carte cu idei atît de incitante și cu analize atît de lucide a lui Mihai Ungheanu, **Exactitatea admirației,** se vede precedată de un scurt eseu, **Biblioteca proiectelor eșuate.** Îl vom situa ca punct de plecare pentru unele vederi ale noastre, pe care le-am mai expus cîndva, dar cu totul incomplet. Prima frază a eseului semnalat sună astfel : **„Unul din semnele distinctive ale literaturii române este marele ei număr de proiecte eșuate".** Și autorul trece în revistă cîteva cazuri reprezentative, de la Heliade și pînă la Rebreanu.

Nu există, de fapt, nici o literatură, cel puțin europeană, în care să nu întîlnim „proiecte eșuate". Putem invoca nenumărate exemple străine în această privință. Incontestabil, însă, că literatura română depășește media obișnuită a unor asemenea „proiecte". Dezvoltîndu-și ideea Mihai Ungheanu se oprește mai insistent asupra lui Bălcescu, care-i prilejuiește aceste frumoase și adevărate cuvinte : **„Nicolae Bălcescu proiectează, mereu și mereu este obligat s-o ia de la capăt. Sfinția acestei figuri vine tocmai din indiferența la eșec.** Aceasta este, în fond, și „sfinția" lui Don Quijote, în care Cervantes se proiectează simbolic pe sine însuși, purtătorul obstinat al unor gînduri prea mari într-o societate prea mică pentru dimensiunile lor.

Continuare în pag. a 7-a

DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Literatura în apărarea condiției umane

La patruzeci de ani de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial a devenit evident faptul că în istoria literaturii nu există un alt moment, asemănător celui de la jumătatea acestui veac al nostru, în care literatura majorității popoarelor, mai ales a celor europene și cu deosebire a celor cotropite de hitlerism, să prezinte caracterul unei **mișcări generale și aproape unitare,** oricum cu o orientare quasi-comună tuturor acestor literaturi. Aproape o jumătate de veac. — dinainte, din timpul și apoi după război —, mari personalități literare ale acestui timp, aparținînd mai tuturor popoarelor europene, au reflectat în zguduitoare și înălțătoare, autentice opere literare lupta popoarelor lor, a maselor muncitoare, a celor mai progresiste pături sociale, mai întîi împotriva fascismului instaurat în unele țări europene ; apoi a dictaturii fasciste, cu deosebire a celei hitleriste, și a amenințării acesteia cu un nou război ; apoi împotriva războiului fascist și a cotropirii fasciste ; și, în sfîrșit, a marii epopei a popoarelor unite în jurul coaliției antifasciste în lupta împotriva hitlerismului pînă la victoria finală asupra Germaniei naziste.

Literatura cu tematica rezistenței antifasciste și mai ales a războiului antifascist s-a constituit astfel ca o **importantă parte** a literaturii acestui veac, reprezentînd prin tematica sa progresistă și profundul său mesaj umanist, precum și prin incontestabila valoare artistică a celor mai bune opere literare, un mare aport la dezvoltarea nu doar a literaturii, ci implicit a conștiinței progresiste a umanității. O asemenea literatură a unit într-un **front comun** mai toate marile talente literare ale timpului, care n-au putut trăda nici esența umanistă a

Aurel Mihale

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Învățătorii

Învățătorii... Îi văd cum, noaptea tîrziu, la lumina unei lămpi cu abajur, corectează caietele cu scrisuri firave, de începători : **o—i—oi; 1—1=2.** Îi văd acum la lumina aceleiași lămpi, așezată între ei, la masa din bucătărie, față în față, trec în caiete frumos liniate „Planul lecției". Lecția de mîine. Niciodată n-au intrat în clasă fără acele caiete, frumos liniate, pe care-și scriseseră planurile lectiilor ce le aveau de făcut. Zi de zi. Săptămînă de săptămînă. An după an. Aproape patruzeci de ani în șir.

Învățătorii... Părinții mei.

M-am născut într-o zi de 15 septembrie — nu știu dacă în acel an, 1948, tot la 15 septembrie începeau școlile —, într-o sală de clasă, undeva în inima munților Apuseni. Primele amintiri ale copilăriei mele sînt cu tatăl meu și mama mea aplecați asupra unor caiete pe care le tot corectau. Întruna le corectau și eu nu puteam înțelege atunci, la trei-patru ani, de ce tot corectează ei caiete, cînd, alături, în căruciorul de lîngă masă, fratele meu plîngea de mama focului.

Nici mai tîrziu mărîcel crescînd, nu înțelegeam de ce trebuia să rămînem, eu și fratele meu, în unele după-amiezi, singuri acasă și să-i așteptăm pînă noaptea tîrziu cînd ei aveau consiliu pedagogic. Ni se făcea atunci și mai dor de ei, și mergeam după ei, pînă la treptele școlii. Priveam, lipiți unul de altul, stelele și luna și ne era nespus de dor de părinții noștri, învățători. Cînd nu erau nici stele, nici lună să ne lumineze drumul, îi așteptam ghemuiți pe prispa casei. Sau, adeseori, ascunși în cotineața ciinelui.

Cînd m-am făcut mai mare, mergeam cu mama mea în „circumscripția" ei — o parte de sat în care „desfășura activitate culturală". Vara, punctul cultural era în ograda unui țăran, sub un nuc imens. Acolo se-adunau duminica dimineața sătenii din circumscripție și mama mea le explica de ce sînt microbii atît de nevăzuți. Ca să-i convingă, îi învăța să priveasca prin ochiul aparatului miraculos pe care mă lăsase să-l car eu pînă în ograda aceea, un microscop ascuns într-o cutie lunguiață, gălbuie. Priveam și eu și mă minunam, cu uimirea femeilor și bărbaților ce adeseori își făceau cruce după ce văzuseră ce dihănii stranii furnicăie la gura tubului de care-și lipeau ochiul, pe bucățica de sticlă, altfel, incoloră, abia atinsă de-un fir de praf.

Sau, alteori, mergeam, iernile, cu tatăl meu, în „circumscripția" lui, și „sigilam" grajdurile cînd venea veste că „aftoasa" intrase în sat. Am învățat, de atunci, de la tatăl meu, cum se face papul, cu puțină făină, într-o cutie de conserve, cu apă încălzită pe marginea plitei din bucătărie. Tot într-o astfel de iarnă, a închipuit tatăl meu (eu pregătind, bineînțeles, papul necesar) un alfabetar — un panou cu zeci de cutiuțe în care se-aflau cartonașe cu litere desenate tot de tatăl meu — spre trebuința celor ce, apoi, mulți ani, aveau să se joace cu jocul literelor ce se-adună într-un gînd scris.

Învățătorii... Cînd tatăl meu a fost dus spre cimitir, într-un februarie geros, în dreptul școlii, de-o parte și de alta a șoselei, înșirați școlarii. Între ei, mulți dintre foștii săi elevi, oameni de-acum la rosturile lor.

Învățătorii... Încă mai primește mama mea — e drept, din ce în ce mai rar — scrisori de la

Ioan Lăcustă

Continuare în pag. a 4-a

OPINII

Orgoliul definirilor premature

Se discută în ultima vreme cu insistență despre poezia tînără, despre originalitatea ei în cîmpul liricii actuale. Numeroși poeți și critici tineri își fac publice opiniile privind specificul poeziei ultimei generații și șansele ei de impunere. Dezbaterile pro și contra au transformat mișcarea poetică de ultimă oră într-un „caz" al vieții literare cu interesante semnificații sociologice totodată. Asistăm în fond la o campanie literară declanșată de o grupare poetică autointitulată „generația '80", care și-a asumat responsabilitatea dirijării poeziei tinere în funcție de cîteva criterii estetice „inviolabile". Despre ce criterii este vorba ne dăm (încă o dată) seama

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : Generația congresului al IX-lea ● Mircea Micu : «Firmamentul literelor actuale este mai strălucitor ca niciodată» ● Momente ale poeziei politice ● Articole de : ● Adrian Dinu Rachieru ● Z. Cărlugea ● Mihail Iordache ● ● Alexandru Ruja ● Proză de Mircea Cavadia ● Poeme de ● Carolina Ilica ● Mircea Sonciteanu ● Mircea Albulescu ● „Modernitatea perspectivei" de Alexandru Duțu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XVII)

Memoria lui Ștefan cel Mare

Ce să aleg mai întîi, acum, în preajma zilei de 2 iulie cînd, de 480 de ani, toată suflarea românească îl comemorează ? Care este Ștefan cel adevărat și cum am putea noi, urmașii urmașilor săi, să-i cinstim memoria și să ni-l facem apropiat ? M-aș gîndi la Ștefan-copil, scăpînd prin fugă de la nunta din Reuseni, cînd gloriosul tată i-a fost ucis mișelește de către Petru Aron ; atunci a jurat el răzbunare, în puterea unei nopți hotărîte, și după cîțiva ani s-a ținut de cuvînt. M-aș gîndi apoi la îndreptățirea cu care trecea, încă de tînăr, în Ardeal, în Pocuția și în București, în virtutea unor drepturi moștenitoare pe care vechile pravile și tradiția locurilor le prevedeau întocmai. Aș zăbovi puțin și asupra chipului său frumos, încadrat de plete bogate, întreaga sa făptură, ca și ceremonialul de curte, fiind o reflectare întîrziată a aurei bizantine care, odată stinsă în Constantinopolul anului fatal 1453, a ajuns într-o diaspora de raze nu numai la Academia neoplatonică din Florența, ci și la Suceava și Neamț, acestea fiind mai drept credincioase și mai legitime. M-ar mai ademeni și vorbele unui martor străin care, după înfringerea de la Războieni, scria Apusu-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Sociologie și politologie

Un solid studiu de politologie, unic la noi pe tema asupra căreia se aplică, este acela al lui Mihai Milca, dedicat „Propagandei politice". Idee, fără îndoială, de un interes acut, mai ales că puțini dintre cei care studiază fenomenul social știu că noțiunea de propagandă are tehnicile ei verificate și nu lasă deoparte nici strategiile pe intervale de timp de cele mai multe ori îndelungate. Spiritul epocii moderne este însă, mai mult decît altele, un spirit al retoricii și a lega această realitate verificabilă de geneza ei care e, fără îndoială, de domeniul politicii, nu este decît a așeza datele unui fenomen în naturala lor înlănțuire. Aceasta este și ideea lui Mihai Milca, a cărui opinie privitoare la „propagandă" este cu toate acestea, mai cuprinzătoare decît simpla impresie izvorîtă din abstractizarea elementelor vieții curente. Propaganda, zice el, și are dreptate, e un „fenomen social total", aflat în determinație istorică nemijlocită și de aceea cu neputință de sustras semnificației substanțiale a clipei.

Acest fenomen care părea a fi propriu lumii noi, determinată de ideea de „modern", are în realitate o lungă istorie, cu originea în antichitate și ale cărei înfățișari s-au modificat odată cu timpurile și bineînțeles și cu geografia. Una este „propaganda macedoneană", de esență dură, întemeiată pe natura duală a faptului politic — coerciție și persuasiune — va excela mai ales în combinarea pregătirii psihologice, a propagandei prin frică cu acțiunea militară ; alta este „propaganda delfică", un exemplu concludent de conversiune a politicului într-o ideologie religioasă, propagată cu fervoare de către un cler sprijinit de anumite grupări politice interesate să-și întindă influența la scara întregii Grecii". În sfîrșit, sofistica legată de momentul demo-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

CRONICA LITERARĂ

M. UNGHEANU: «Exactitatea admirației»

II

Acest călinescianism de esență (acela din „Exactitatea admirației") e vizibil adeseori în critica lui M. Ungheanu însă e un călinescianism așezat în perspectiva „Istoriei literaturii" și, ca atare, pornește din sentimentul istoricității unui fenomen. Întîia mișcare ar fi, din acest punct de vedere, aceea de a revela virtualitățile, detectate în urma unui proces intelectiv anterior care de altfel și închide cercurile cunoașterii progresive. A releva virtual nu este însă nicidecum totul, din moment ce acela există, numai sub raportul fenomenalității ; călinesciană ar fi desfășurarea „intrupărilor" pe care tipologia unei literaturi le presupune prin însăși condiția ei substanțială. Așadar, criticul ar porni de la un cadru categorial pe care îl urmărește în opere, călăuzindu-se după sentimentul valorii și de ideea că etnicul fără estetic nu poate fi luat în considerare. Operațiune de critic, întreprinsă totuși, în spiritul lui G. Călinescu, din unchiul fenomenului consumat și a cărui înălțime este aceea a creației memorabile. S-ar zice că odată cu istoricizarea, prin valori, a ireductibilului matricial, operațiunea exegetică ar fi încheiată și, cu toate acestea, ea începe deabia acum. Viața valorilor este și ea determinată istoricește, așa încît criticul e obligat să ia și temperatura acestui proces. „Exactitatea admirației" este, din acest punct de vedere, sociologia unui moment al doctrinei post-călinesciene și, pe multe laturi, configurează un program literar.

Nu întîmplător, M. Ungheanu a investigat mai cu seamă „cazuri" și a redeschis „dosare" care păreau închise și asupra cărora se așezase lespedea unor prejudecăți. Metoda nu e nouă, în „Campanii" ideea de a reconstitui, de pildă, „dosarul procesului intentat în epoca acestei cărți" (era vorba de istoria literaturii române contemporane, a lui N. Iorga) se înfățișa pretutindeni și ajunsese chiar la altitudinea unui principiu. Un astfel de „caz" este acela al lui G. Călinescu, urmărit în chip cursiv de M. Ungheanu și adus acum la poziția unui rezumat aproape juridic de probe. „A fi sau a nu fi călinescian" constituia, în „Campanii", tema unei lungi anchete asupra criticii contemporane a cărei obsesie părea că este „despărțirea de G. Călinescu". Trei recapitulări asupra lui G. Călinescu se găseau în „Pădurea de simboluri", între care aceea privitoare la „cucerirea tradiției" se reține. „Arhipelag de semne" conține chiar un consistent capitol intitulat „Călinesciana" ; aici e cuprinsă și o intervenție, aceea despre „Stindardul călinescianismului", unde e contrazisă „prejudecata modelului călinescian" care ar fi „subjugat" critica literară de azi. Chiar și un eseu monografic, precum este acela despre Marin Preda, invocă adeseori, pe G. Călinescu, mai ales atunci cînd vine vorba despre soarta romanului românesc (G. Călinescu făcuse, pe tema aceasta, cîteva premoniții care nu s-au adeverit). „Exactitatea admirației" cuprinde mai puțin analize propriu-zise asupra operei călinesciene și mai mult o schiță de tipologie intelectuală supusă imperativelor inintelegibile ale unor „etichetări" ; criticul face acum revizuiri, aplicate asupra unei imagini a lui G. Călinescu, creionată parțial acum și care i se pare, pe bună dreptate, factioasă. Spre a înțelege acest proces este de trebuință a însăra și „dosarul" eseului E. Lovinescu, așa cum rezultă el din exemenele succesive ale lui M. Ungheanu. „Campanii" ilustrează momentul îndreptărilor și criticul a introdus acolo numai un eseu, asupra „criticu de direcție", accentuînd acțiunea lovinesciana de promoție a valorilor. Chiar dacă două sau trei intervenții asupra unor exegeze sînt amănunte de ereditatea lovinesciană, nu este protejat și preocupă pe M. Ungheanu ci acela călinescian, înțeles ca o soluție la dogmatismele de tristă mină. Două recursuri, din „Pădurea de simboluri" (asupra „prejudecății stilului" fiind unul, comunicînd o „delimitare fără putință de îndoială), și unul din „Arhipelag de semne" (asupra „dezidenței antimaioresciene"), nu indică defel o creștere a interesului față de E. Lovinescu : acestea sînt consultări periodice, așa cum face orice critic a cărui perspectivă ține cont de istoria literaturii. „Exactitatea admirației" adună într-un chip de tot suprinzător și pe care nimic nu părea să-l anunțe, mai bine de o sută cincizeci de pagini dedicate lui E. Lovinescu, reunite chiar sub formula titulară. De la „avatarurile lovinescismului" și pînă la revizuirile lui E. Lovinescu întreprinse la „Flacăra" începutului de secol, pare că nimic din ceea ce poate clarifica acest „caz" nu e lăsat deoparte ; maioreschianismul, condiția istoriei literaturii, tipologia de creator a criticului sburătorist, rădăcinile istorice ale tezei sincronismului sînt prezente aici și așezate sub o lupă care face să se vadă și cele mai fără semnificație amănunte. Este, așadar, „Exactitatea admirației", un document lovinescian, o elaborație cu program pornit din „Istoria civilizației române moderne". Adevărul nu este acesta, M. Ungheanu este **adeptul unei admirații fără idolatrie** și soluția pe care o adoptase (și care i se părea vitală pentru romani) era aceea călinesciană ; el a rămas consecvent. Întrebarea este, cu toate acestea, dacă revelațiile asupra lui E. Lovinescu au o motivație care să treacă dincolo de obligațiile unei investigații curente de istorie literară. Proporția dintre materia operei călinesciene și aceea a celei lovinesciene, măsurate aci, are o explicație, criticul voind să elimine și alte prejudecăți a căror consolidare este de dată recentă. El a observat că doctrina lovinesciană a putut, printr-o continuă mișcare de valorificare parțială, să facă o mică direcție și de aceea consideră că este momentul unei intervenții clarificatoare cu sens pozitiv, devreme ce are de extras numai elementele ideologice care se sustrag vremii. Preponderența examenelor lovinesciene are o semnificație polemică și clarificatoare, puținătatea acelora călinesciene avînd explicația naturală a lămuririlor produse pînă acum și care, în definitiv, s-au sedimentat în conținutul programului pe care M. Ungheanu îl propune. El este în totul unul călinescian și „Exactitatea admirației" lasă acest element să se vadă cum nu se poate mai bine. Această elaborație este, în marile ei articulații, de factură călinesciană și chiar tabloul sociologic al lovinescianismului desfășurat, de el, azi, aparține tot unei optici călinesciene.

Ce este călinescianismul azi ? Mai întîi, valorizarea măsurată a lui E. Lovinescu pe care nu G. Călinescu îl susținea însă nici nu îl idolatriza căci nu se raporta la el. Apoi, ideea „modernității literaturii române vechi", asupra căreia E. Lovinescu nu avea aproape nici o părere și atunci cînd o avea era în totul nefavorabilă. M. Ungheanu aduce, în urma lui G. Călinescu, intelegerea față de fenomenele unui clasicism românesc cu datele lui irreductibile și dă semne că „receptarea în modernitatea a literaturii române", pe care a inițiat-o altădată, e un principiu pozitiv. Apoi, Lovinescu, la a cărui valorificare scriitul care a debutat atunci pe jurnalistică și pe doctrină, cum nici nu putea să fie vorba în optica lovinesciană, Tatoși, acestă repede înșirare de nume ne e binevenită și chiar dacă dă o idee asupra patrimoniului valorificat aici nu exprimă cu exactitate soluția călinesciană. Călinescienne sînt însă, mai ales, perspectivele integrale asupra literaturii române, care se văd mereu și acestea atunci criticul face mereu raport. A fi călinescian ar însemna, în această accepțiune, a porni de la G. Călinescu și a adopta o privire asupra întregului, stimulată principial de acesta, a dezvolta în marginile călinesciene ceea ce călinescu nu dezvoltase la vremea lui. Iată, de pildă, „modernitatea literaturii române vechi", unde M. Ungheanu valorifică mai ales contribuțiile dar și ocolește lui Dan Zamfirescu originea acestei idei este în aceea privitoare la vechimea literaturii române și la cronologia ei ireductibilă. G. Călinescu încearcă să corecteze sincronismul introducînd **ideea ordei sincronice în absolut însă diferențiate în relațiile temelor** ; M. Ungheanu e de părere că literatura română e, în epoca ei așa-zisă „veche", originală și comparabilă, în absolutul valorii cu momentele altor literaturi. Mai departe, valorizarea lui Eminescu, asupra căruia E. Lovinescu spusese vorbe dintre cele mai rele și il exaltase, în „Istoria literaturii române contemporane", mai ales sub cuvînt că ar fi fost un doctrinar cu descendență sumbră. Corectia se face acum, deși pe tema aceasta G. Călinescu se ferise de formulele tari și încercase, așa cum și trebuia, să valorifice părțile solide, care sînt cele mai numeroase. Între lovinescianism, opac Eminescu vechi și lui Eminescu, și călinescianism, pozitiv prin lucrarea principală față de ele, criticul merge în sensul lui G. Călinescu : și pe numai ei, căci numeroase dintre eseurile de aci sînt, în realitate, comentarii asupra unor cărți care adoptă această poziție și il confirmă pe critic. Așa prezentîndu-se datele, s-ar zice că „Exactitatea admirației" este și coagularea unei doctrine cît și o catagrafie a unor proeminente expresii colective ale ei.

Mai rămîne de examinat lapidarul eseu „Biblioteca proiectelor eșuate", așezat de M. Ungheanu chiar la începutul acestei întîmpliri. El conține o ipoteză de extractie perfect călinesciană asupra condiției literaturii române și poate fi chiar una extraordinare sinteze asupra acestui domeniu.

Artur Silvestri

TUDOR VLAD: «Ascensiune nocturnă»

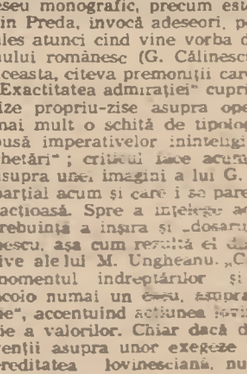

Romanul lui Tudor Vlad, **Ascensiune nocturnă**, (Editura Cartea Românească, 1985) ne pune în fața unui prozator cu o remarcabilă dexteritate în minuirea tehnicilor scripturale. Cartea, structurată în două secțiuni, **Eroul nostru din conducă și Totul e bine** cuprinde mai multe etaje narative și „jocuri" de perspectivă. Romancierului îi place să se deghizeze în cîteva ipostaze ale autorului (scrib, cronicar, narator omniscient) jonglînd cu diverse tipuri de enunț, fără a dezmembra însă articularea coerentă a textului, sau, mai bine zis, a textelor. Subiectul cărții este, exprimîndu-ne în termeni clasici, relatarea unei acțiuni curajoase pe șantier, a muncitorului Ion Stănilă, prezumtivul erou, la propriu și la figurat, al narațiunii. Spun „prezumtivul", deoarece autorul are grijă să nu mitizeze în nici un fel dimensiunile personajului, adus, de altfel, în scenă, intenționat, spre sfîrșitul cărții. Această aminare a apariției eroului, mereu anunțată și mereu îndepărtată către final, este și ea un mod de a se juca cu textul, și o posibilitate de fină parodiere a schemelor epice tradiționale, scheme prezente în roman, tocmai pentru a fi demontate și ironizate. Deci, naratorul declară, făcînd tot timpul cu ochiul către cititor, sau angajîndu-se cu ipoteticii lectori în discuții imaginare despre procedeele literare, că nu este decît un simplu „cronicar" ce consemnează strict, evenimentele întîmplate. Dar nu este de ajuns această „mimare" a „procesului verbal" stendhalian, autorul restrîngînd și mai mult sfera intervențiilor, el nefăcînd decît să copieze („scrib") caietele răposatului arhivar, Aurelian Săbăslău, unde era înregistrată istoria șantierului din podiș și a construcției ramificației „marii conducte", și a faptei lui Ion Stănilă. Efectul ar trebui să fie, bineînțeles, al senzației de realism strict autentic, naratorul permițîndu-și, și cerîndu-și scuze pentru aceasta, rolul minor al unor digresiuni, presupoziții și însemnări pe marginea textului originar. Dar, exact aceste glosse și intruziuni ale autorului ce dau suculență narațiunii subliniază caracterul ficțional al textului. În mod normal, odată scoase la iveală mecanismele romanești, subminate și persiflate, iluzia realității ar trebui să se destrame, însă, paradoxal, impresia de verosimilitate a materiei narate se păstrează, ba chiar se amplifică și se nuanțează. Evident, mă refer la „realitatea" ficțională a textului literar, și nu la cea de tip reportericesc. De altfel, în roman, prin figura ziaristului Felician Ciorogaru este parodiat și acest mod de a înțelege și a scrie despre evenimente. Dar pe lîngă discursul „realității" (șantierul și orașul) pe lîngă metadiscursul fictional parodic, pe lîngă cel jurnalier este introdus și cel fantastic prin „istoria păsărarului", și oniric, prin visul lui Paul. Fiecare în parte sînt mici probe și exerciții de virtuozitate, luate împreună, ele constituie un fel de asediu al materiei narate. Dar care este, în fond, „urzeala" faptelor, atît de ingenios cusută și descusută ? Spațial, acțiunea este localizată în orașul Probeni, corespondentul real ne interesează mai puțin, și în podișul înconjurător traversat de o „mare conducă", a cărei utilitate nu este prea bine cunoscută. În orice caz, printr-un tub imens, prin care se poate tiri un om, este tras un cablu de aluminiu cu un diametru de cîțiva centimetri, diferență ce, evident, nu a intrat în atenția proiectanților. Trustul de construcții din Probeni primește indicația să realizeze o nouă ramură de cîțiva kilometri, a „marii conducte", deranjînd liniștea turmelor de porci din podiș, unde viețuiesc în semisălbăticie, precum bizonii în preerie. Pentru îndeplinirea exemplară a planului se deplasează pe teren Andrei Băbuțan inginerul-șef, adjuncții săi, inginerii Remus Mugioiu și Grigore Balaș, însoțiți de proiectanta Argentina Opincă. După un procedeu arhicunoscut scrierilor umoristice, încă eficient, cînd nu se abuzează de el, numele sugerează ceva din înfățișarea, caracterul și comportamentul personajelor. Este ceea ce urmărește, în general, prozatorul la întreaga umanitate cuprinsă sub lupa sa ; muncitorii de pe șantier, între care șoferii, formează un grup aparte, pitoresc, primarul și țăranii comunei din vecinătatea șantierului, jurnalistul Felician Ciorogaru din speța demagogică a lui Coriolan Drăgănescu etc. Autorul este interesat de relațiile ce se stabilesc între personajele principale (cadrele de conducere), între ele și grupurile de muncitori, între „șantieriști" și alte medii etc. Rețeaua de comportamente este susținută de un număr de evenimente și întîmplări, mai mari sau mai mici, ce justifică pe de o parte, psihologii conduite, mentalități, iar pe de alta dau prilejul unor comentarii și intervenții ale autorului, pe un ton obiectiv, neutru, lăsînd faptele să vorbească de la sine. Iată un astfel de fragment edificator pentru stilul romanului : „Se temură că nu vor scăpa nici în acel an de înundații — nu acolo, în zona marii conducte, unde nu curgeau decît cîteva piraie, bune doar să transporte gunoaiele aruncate de săteni, ci în preajma Probenilor, riul care împarte în două arii egale orașul și conoaște atît casele mărunte ale țiganilor, de la intrarea în metropolă, cît și falnicele cartiere de blocuri cu șapte pînă la nouă etaje, ca să nu mai vorbim de cele patru vile pustii aproape tot timpul anului, însă îngrijite cu devotament și privite cu admirație de trecătorii care nu se plimbă chiar zilnic prin fața lor (spre deosebire de cei șase însi care își petrec o bună parte din timp luînd aer, prin rotație, în fața acestor clădiri și cercetîndu-i cu o curiozitate, am zice, de prozator pe cetățenii care zăbovesc în apropierea vilelor), riul deci se scurge în cea mai mare parte a anului cu prețul unor eforturi istovitoare și dă impresia că va sucomba curînd lăsînd la vedre multiplele obiecte și materiale ce au urmat această cale fără întoarcere, din vina unor oameni care au omis că există modalități de valorificare a resturilor de orice gen și cu putință inițiativă, bocancii rupți, cioburile, mingile de treisprezece lei, tencuiala căzută, cutiile de conserve goale s-ar fi putut transforma într-un izvor de bunăstare ; imensa putere a rîului pare să se concentreze în cele cîteva săptămîni ale anului, cînd apele își cresc amenințător, făcînd imposibilă utilizarea a două dintre cele patru poduri și inundînd pivnițele și parterul caselor situate la un nivel necorespunzător. S-au luat măsuri energice în vederea regularizării cursului rîului, dar banii destinați acestui scop sînt redirijați de fiecare dată către alte obiective de mare necesitate. Putem fi însă siguri că edili ocazionali vor veghea și asupra aspectului semnalat acum, tratîndu-l într-un plan ce perspectivă conceput gospodărește". În această manieră sînt relatate scenele din viața șantierului și a orașului, pe care se grefează povestirea fantastică despre păsărari, până la întîmplarea memorabilă ce dă prilejul lui Ion Stănilă să apară în prim plan. Într-un sector finisat al conductei constructorii au uitat să introducă firul de aluminiu, urmînd ca tubul să fie tăiat pe porțiunea respectivă și apoi resudat. Deoarece sudorul conductei ar fi întîrziat prea mult la termen, se propun soluții din cele mai fanteziste (cablul este legat de picioral unui puternic, apoi al unui câine în intenția de a-l trage de la un capăt la celălalt), ce se dovedesc ineficiente, pînă cînd, animat de un impuls pe care nici el nu știe să și-l explice muncitorul Ion Stănilă se oferă să tragă el firul prin lunga porțiune de conductă, misie deloc ușoară. I se leagă cablul de picior și după cîteva ore de tirit prin conductă, în întuneric și mizerie, timp în care îi revin în memorie scene din copilărie, din viața conjugală și, mai ales, figura tatălui, un fel de Nastratin Hogea local, muncitorul îndeplinește cu succes operațiunea. Stilul povestirii nu se modifică, Ion Stănilă fiind privit, ca un antierou, un Ulisse parodiat, coborît „ad inferos" (conducta întunecoasă și plină de obstacole) unde se întîlnește în memorie, cu umbra tatălui, sau îi defilează pe ecranul imaginației episoadele amintite, întrebîndu-se tot timpul ce l-a determinat să facă acest gest, de pe urma căruia s-a ales și cu bluza de trening (de o vechime imemorială) la care ținea foarte mult, ruptă. Odată cu el se întreabă și autorul-cronicar, aminînd răspunsul pentru partea a doua a romanului, ce se confundă în realitate cu finalul. Ea cuprinde drumul lui Paul, adolescent sportiv, fiul lui Felician Ciorogaru, spre un sat din podiș, la invitația unui coleg. În tren, călătorește cu un fost coleg de școală, militar în termen, Iosif Fărăianu din Iglod și cu Ion Stănilă, consătean cu acesta din urmă. Ceea ce a demitizat în prima parte, prozatorul redimensionează acum cu grijă, deși în același mod umoristic, Ion Stănilă arătîndu-se, într-o altă lumină, emanînd o anumită siguranță și forță interioară, dominîndu-și tovarășii de navetă, ceea ce motivează în parte și gestul lui de pe șantier. Funcția lui Paul este aici, pur și simplu, a unei retine proaspete, impresionabile, pe care se conturează pînă la proporții onirice figura anti-eroului „erou" din prima parte. Cu **Ascensiune nocturnă**, carte scrisă inteligent, și de o incontestabilă calitate a ironiei și parodiei — unele tușe prea accentuată puteau să lipsească — Tudor Vlad se afirmă ca un autor satiric de primă mină, din familia nu prea numeroasă a lui Ilf și Petrov.

Paul Dugneanu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Tipătul urit al pescărușilor la cîteva sute de metri de mare. Un croncănit de cioară, poate ceva mai tonic. Nu atît lor le lipsește marea cît țipetelor lor. Glasul mierlei sau al privighetorii deasupra Mării Negre cred că ar fi la fel de discordant.

II. În contextul nostru cosmic există eclipsă de soare, de lună și de om. Prima înspăimîntă animalele (pentru că excepția le surprinde), ultima le lasă indiferente (pentru că regula le ocrotește).

III. Ziua levitează, noaptea atîrnă.

IV. Cînd se spălau țiganii la Călărași, se tulbura Borcea pînă la Roseți.

V. Din pricina absențelor prea dese a fost eliminat din actualitate.

VI. În timp ce vorbesc nu-mi scot limba prea tare din gură ca să nu fiu nevoit s-o calc în picioare.

VII. Dacă nu ai spirit de finețe poți ajunge la el prin ricoșeu : mimînd spiritul geometric.

VIII. La o privire mai atentă orice punct seamănă cu un nod gordian. Și orice frază cu profilul de medalie al lui Alexandru Macedon.

IX. Citim poemele poeților excelenți, dar trăim, pînă la urmă, propriile noastre versuri.

George Alboiu

Întîlnirile „Luceafărului" în județul Dolj

Manifestare tradițională de anvergură, organizată de Comitetul județean Dolj pentru cultură și educație socialistă în colaborare cu Centrul județean de îndrumare a creației populare și mișcării artistice de masă, Zilele revistei „Luceafărul" în județul Dolj, ajunsă la a V-a ediție, s-au desfășurat în acest an sub semnul aniversării a 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. Din partea revistei au făcut deplasarea în Dolj poetul Nicolae Dan Fruntelată, **redactorul șef al revistei, criticii** Nicolae Ciobanu și Artur Silvestri **și prozatorul și eseistul** Aurel-Dragoș Munteanu. **Echipa luceferistă a fost primită la Craiova de scriitori, redactori ai Editurii „Scrisul românesc", criticii** Ov. Ghidirmic și Zenovie Cîrlugea, Dan Lupescu, Nicolae Petre Vrînceanu, Petre Ivancu, Emil Lăzărescu, George Nițâ, Nicolae N. Negulescu, Tudorică Mihalache, **poeți craioveni, care au participat, de altfel cu toții la prima întîlnire — ce a avut loc în Consiliul unic agroindustrial** Murgași, **zonă de o stranie frumusețe din miază-noaptea Doljului, aflată la confluența a trei județe : Dolj, Gorj și Vîlcea, care cuprinde comunele Bulzești, Murgași și Mischii. Amintim printre gazdele noastre atente la fenomenul literar contemporan și interesate de problemele literare ale momentului pe** Nicolae Drăguleasa, **președintele C.U.A.S.C.,** Vasile Neacșu, **primar la Murgași,** Marin Birău, **primar la Bulzești, precum și o serie de profesori și specialiști. Prima zi a întîlnirilor a fost fructuoasă, relevînd încă o dată legătura trainică dintre revista „Luceafărul" și scriitorii doljeni.**

A doua zi a manifestărilor a debutat cu o ședință literară — dezbatere la Liceul de industrie alimentară din Craiova — **autentică citadelă-avanpost a învățămîntului oltean condusă de prof. emerit** Aurelian Ionete. **Amintim că acest liceu a luat ființă în 1962, dînd pînă în prezent mai multe promoții de specialiști în ramurile industriei alimentare. Liceul, cu o bază materială de excepție, are 37 clase și peste 1 700 de elevi care se pregătesc în laboratoare dotate cu aparatură modernă. Numai în acest an, baza tehnico-materială a liceului se va îmbogăți substanțial, pe baza unei investiții de peste 35 milioane lei.**

Au citit din creațiile lor — în funcționalul cabinet de literatură română — poeții Nicolae Dan Fruntelată, Petre Ivancu, Dan Lupescu, Nicolae Petre Vrînceanu, George Nițâ, Tudorică Mihalache, Ioana Dinulescu, Liliana Ciolac, Ioana Lascu, Ioan Anastasia, Toma Grigore, **iar criticii** Nicolae Ciobanu și Constantin M. Popa **au răspuns la întrebările gazdelor, după care** Aurel-Dragoș Munteanu **a „plasat" literatura română actuală în contextul universal. Caravana scriitorilor și-a continuat apoi drumul spre sudul dunărean al Olteniei, în zona nisipurilor fierbinți, denumită de altfel „California" României. La Bechet, căci aici a avut loc manifestarea de după-amiază, scriitorii citați mai sus au participat la o interesantă dezbatere literară încheiată cu un recital de poezie la care și-au dat concursul membrii cenaclului local, „Clepsidre" :** Ionel Nică, **președintele cenaclului,** Mitre Arambașa, Gheorghe Boaghe, Andy Nuță, Dorian Suciu, Nicolae Ionescu, Sever Constantin Răduică și Florin Măceșeanu. **Au debutat, în acest cadru, două înzestrate prozatoare :** Camelia Gasan, și Aurelia-Coca Urziceanu.

Trebuie să menționăm încă o dată că cenaclul „Clepsidre" din Bechet este al doilea cenaclu sătesc din țară — după cel de la Cicirlău — și el însumează talentele literare din zonă, avînd o activitate de mai bine de 15 ani, cinci dintre membrii săi avînd deja cărți editate.

A treia — și ultima — zi a suitei de manifestări a început cu primirea scriitorilor invitați la Comitetul județean de cultură și educație socialistă, de tovarășa Constanța Lăzărescu, **președinte al acestui organism. Au fost discutate și analizate noi modalități de colaborare între revista „Luceafărul" și tinerii scriitori doljeni. Au urmat întîlnirile emoționante de la Băilești și Calafat — desfășurate în moderna și funcționala clădire a Clubului sindical din orașul de pe malul Balasanului și unde am fost primiți de tovarășul Tiberiu Grebîă, secretar al comitetului orășenesc al P.C.R., respectiv, la Casa de cultură orășenească din Calafat (condusă de neobositul animator cultural prof.** Marin Rudăreanu).

Tot aici s-a desfășurat o întîlnire fructuoasă cu membrii cenaclului „Gheorghe Brăescu", după care s-au vizitat o serie de obiective de interes economico-social și cultural.

Zilele revistei „Luceafărul" în județul Dolj **s-au constituit și în ediția recent încheiată într-un nou prilej de întîlnire între scriitori și iubitori de literatură, din această parte a țării. A fost totodată o ocazie binevenită de a ilustra noua idee promovată în paginile revistei — aceea că se conturează o nouă geografie literară, în spiritul demetropolizării literare și culturale, precum și consecvența cu care revista „Luceafărul" susține și promovează valorile literare din zonă.**

Petre Ivancu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«CULEGĂTORUL DE ALGE»

Un imagist trăind cu reținută plăcere bucuriile naturii este Eugen Dorcescu. Și în recentul său volum, de altfel nu prea unitar, **Culegătorul de alge***), poetul oscilează între cadențele prozodice clasice, în care topește o solemnitate secret-simbolică, și versul liber, folosit ca spațiu predilect al notației lirice. Oricît s-ar lansa în adorația formelor imaginare pe care bucuriile simple l le inspiră, Eugen Dorcescu este un lucid — un lucid care se lasă purtat de valurile sentimentului. Scena pare să fie totuși una livrească, nu în sensul că autorul ar folosi universul cărturăresc drept sprijin direct propriei poezii, ci prin faptul că el pornește, aproape întotdeauna, de la „afectarea" unei stări lirice și de la cunoașterea ei „premeditată", pentru a o descoperi pe parcurs cu discreție și rațiune. Poezia devine deci un act de **recunoaștere**, de punere de acord, de familiarizare cu un ritm preexistent. De reverie existențială plecînd de la aceste forme recunoscute : natura în ipostaza ei de virtualitate metaforică. Se va vedea chiar că metafora și, alături de ea, comparația sînt figurile de stil predominante. (Uneori, e adevărat, abuziv). Metafora centrală a volumului ar fi, astfel, cea a „culegătorului de alge", titlu al unui poem cu 16 secțiuni. Tot atîtea prilejuri de meditație fugară, săvîrșită parcă într-o formulă caleidoscopică, una care convine structural intențiilor. Pentru a trăi „bucuriile esențiale" e nevoie să-ți interzici mai întîi gustul pentru selecția excesivă ; să te rătăcești în „umbra mătăsoasă" — în umbra formei recognoscibile ce se întipărește, fie și pentru o clipă, pe apele instabile ale visării : „Dau iar ocol cetății. Turnul lasă / o neclintită umbră mătăsoasă / pe zid, pe iarba crudă, pe cărare. / Și soarele, pierdut în înserare, / aruncă-n geamuri flacăra-i fugară... / Voi reveni. Vei reveni ? Pe scară / e numai pasul razelor, e gerul / ce leagă strop de strop. Cum leagă fierul / verigă de verigă. Ființa-mi, iată, / pătrunde-ncet în noapte, ca o pată, / spre carnea mișcătoarelor petale, / spre apele umbroase și egale, / să le străbată lin. Tăcuta floare / de nufăr se rotește-n depărtare, / părind că se arată, că se-ascunde... / Voi reveni. Vei reveni ? Răspunde !" Reapare în acest volum nostalgia cvasi-medievală (v. **Desen în galben**, 1978) : poetul cîntă „tulburea cetate" învăluită în „lanț de fum". Dar fără să se lase cuprins în totalitate de intensitatea sentimentului. Aceeași discreție : călătoria în amintire, fiorul tainic trezit de peisajul „burgului în amurg", burgul „negru" în care „e loc doar pentru mine", sînt estompate. Puține surprize imagistice în această poezie ; o anume distincție, însă, a imaginației figurative, ceea ce constituie însuși timbrul ei liric, individualitatea sa. O distincție pe care, în unele momente, o poate conferi însăși indecizia, pronunțarea unei ambiguități.

În cele mai bune momente ale ei, poezia lui Eugen Dorcescu amintește de universul liric al lui Eugenio Montale : o anumită frenezie a imaginilor care recompun și retrăiesc ritmurile, „evenimentele" naturii, ca tot atîtea posibile căi de a constata că „lumea există". Că în culorile **peisajului**, în certitudinea totuși aparentă a imaginii trebuie „citite", prin analogie, mișcările adînci ale ființei, reacțiile cele mai insesizabile ale sufletului. „Lumea", scrie autorul **Culegătorului de alge**, este „o sferă de spumă". Ea reprezintă în chip figurat semioza posibilă a parabolei, ezitarea creatoare de tensiune semantică („Contratimp ezitant. Roșu — alb ; roșu — alb. / Vis și veghe. Și vis. / Semioza parabolei.") Poeziile în vers liber sînt superioare celor cu formă fixă : libertatea prozodică se dovedește a permite și o libertate la nivelul dicțiunii, o expresivitate sporită.

Costin Tuchilă

*) **Eugen Dorcescu : „Culegătorul de alge", Editura Facla, 1985.**

DELICIILE FANTEZIEI

O carte pentru copii *) plină de farmec și de invenție lirică publică poetul Gheorghe Tomozei. „Cartea de motanică" aduce cititorului o undă de amintire nostalgică, aproape indurerată din acea splendidă sărbătoare a literaturii noastre pentru copii". Carte de citire, carte de iubire" semnată Nichita Stănescu-Gheorghe Tomozei.

Și de astă dată imaginația se revarsă valuri-valuri, în rime surprinzătoare, uimitoare, asociații de idei pline de umor, imagini de-o fantezie debordantă. Personajul principal este simpaticul motan Chimiță, răsfățatul casei, și tot ce atinge poetul împrejurul său se face poezie : întîmplările cele mai obișnuite își dezvelesc sensurile, dezvăluiesc profunzimi, limba românească, cea caldă și curgătoare pare că e-ntr-o adevărată serbare, într-un joc contaminant de aliterații. Metaforele sînt dintre cele mai neobișnuite, amuzante, iar cititorul suportă mereu șocuri dintre cele mai simpatice, care mizează pe rime, coincidențe, alternanțe, asonanțe, ritmică, artificii de toate felurile la nivelul ideii și-al expresiei. Iată de pildă aceste **„Isprăvi motanice"** : „Dintre isprăvile motanice cîteva / s-ar putea scrie așa : / cu peștii din acvariu se bate / (așa se zice) pe deșălate / pînă ce-și strică / ghearele, de globul de sticlă / unde-s pești și peștioaice / (doi ori opt șaispce ?) / pe care poți să-i îndupleci / numai cu făină de pureci / și-și mișcă solzii de țiglă / pe muzică folc (voce și diblă) / ori valsînd în borcanul-castel / cu ferigi și pietre (scumpe) în el. / / Degeaba, Chimiță, degeaba, / n-ai cum să-i mingii cu laba, / peștii-zebră, / peștii-șah, / peștii-fus / nu-s de mustățile tale, nu-s !" „Cartea de motanică", un fel de leac împotriva rutinei și-a șablonului, împotriva plictisului și-a obișnuinței are, desigur, ca multe cărți valoroase pentru copii — două praguri de lectură : unul este cel destinat copilului — cel al surprizei lirice, al bucuriei poeticești, în care ludicul pare guvernator. Celălalt, cititorului matur — bogat în sugestii diverse, mici fantezii delicios de ironice („Adecă / de ce să fie doar șoareci de bibliotecă / și nu (mai nou) / motani de birou ? / / Cine-i mai bine să te citească ? / (întrebare firească, bine-nțeles) dar ai de ales / între șobolani / și motani ?" **(Despre cum fumează motanii)** sau aluzii nostalgice, vreun suspin camuflat cu grijă față de-un timp dus și de neintors, o durere existențială disimulată, întoarsă-n joc. Iată de pildă acest poem de mare sensibilitate, care pare să refuze ideea sfîrșitului, un fel de blîndă încurajare în care poetul nu-și poate ascunde zîmbetul amar. „Și vine o zi / despre care mai că n-aș povesti... / / În casă-i tăcere, / toți se trag prin unghere / cu ochii-n pămînt / și nimeni nu scoate-un cuvînt. / Strachina de lapte, ninsă, / e neatinsă, / nu-mi mai apare / cu ochii (galbene felinare) / cea mai dulce fiară-ntre blîndele fiare / și lacrima în clătinare / pare să răsfrîngă / toată făptura-i nătîngă / plecată fără de veste / (poate-n poveste ?) plecată lîngă noi / (dintre noi / ori din noi ?) / Unde ești dragule / și buimacule / în care stea / s-a dus să toarcă înțelepția-ta ? / / Toate-s așa cum el le-a lăsat, / se mai poate vedea golul unde-a dormit pe pat / și trec ore și săptămîni / și toți ai casei sîntem mai bătrîni..."

Cu duioșii regizate și haz din belșug, cu speculații lirice de mare efect și farmec rar, **„Cartea de motanică"** este o joacă poetică nespus de serioasă, memorabilă apariție în aria literaturii pentru copii, de mare densitatea metaforică și bogăție imaginativă și vervă lirică.

Cleopatra Lorințiu

*) **Gheorghe Tomozei : „Carte de motanică", Editura „Ion Creangă" 1985 ; Copertă și ilustrații de Doina Micu.**

GENERAȚIA CONGRESULUI AL IX-LEA

Mircea Micu:

„FIRMAMENTUL LITERAR ACTUAL ESTE MAI STRĂLUCITOR CA NICIODATĂ“

— Ai început viața literară, pe care o continui astăzi în București, la Arad, ca aspirant la Școala de literatură, unde n-ai ajuns pentru că ai recitat, dacă nu mă înșel, din Arghezi pe cînd era interzis. Cum se proiecta pe atunci de la Arad viața literară a țării și desigur mai ales a Bucureștiului ?

— Pe vremea aceea la Arad exista o Filială a Uniunii Scriitorilor și un cenaclu cestui de bun și viu. Eram tinăr, elev și nu prea aveam bani pentru reviste literare. Urmăream presa culturală din colecțiile cenaclului, cancanurile despre miraculosul București le aflam din gura celor mai în virstă. Îl admiram nespus pe Mihai Beniuc pentru versurile din tinerețe, știam poezii întregi pe de rost din Andrițoiu iar pe Maria Banuș și Nina Cassian îi consideram clasici în viață. Bucureștiul insemna pentru mine punctul cel mai de sus al efervescenței literare.

— Ce loc ocupa Nicolae Labiș în mitologia literară a momentului ? De fapt, ce scriitori te-au influențat în chip direct în anii aceia ?

— Labiș era cunoscut evident, și mie mi se părea de o îndrăzneală nemaipomenită. S-a intimplat să public o poezie în Gazeta literară în același număr în care se tipărea necrologul morții sale naprazuice. Poezia era scrisă în maniera lui deși, nu pot spune că m-a influențat constant, Mie imi plăceau în mod deosebit Pillat, Goga, Bacovia, Arghezi, (fără să mai vorbim de Eminescu), și mă chinuiam cu Ion Barbu furind de la biblioteca Școlii Normale unicul exemplar din **Joc secund** pe care l-am găsit într-un pachet cu alte cărți interzise. Dar cel care m-a sedus și influențat cel mai profund a fost Bacovia. Îl iubesc și acum cu dor dureros și venerație.

— În amintirea cititorilor presei literare s-a imprimat atitudinea modernă a revistei Steaua față de poezie și a revistei Tribuna față de judecățile de valoare emise de către criticii bucureșteni. Cum a inregistrat Mircea Micu aceste momente și ce loc acordă în literatura română postbelică lui A. E. Baconsky de care se leagă cherela Stelei pe terenul lirismului românesc ?

— Pentru mine **Steaua** a fost și este una din revistele cele mai prețuite. Pe vremea cînd o conducea regretatul A.E. Baconsky am rîvnit mult să public în paginile ei. N-am reușit în ciuda maldărelor de versuri trimise cu regularitate. Cred că Baconsky a fost unul dintre deschizătorii de pirtii în marile zăpezi ale schematismului și proletcultismului literar. A făcut o întoarcere de 180 de grade sfidind atacurile furibunde și plătind, evident, pentru acest curaj. Era un fin intelectual și un fin detector de talente. La mine n-a avut fler...

— Revenind la recitarea din poeții interziși pe atunci, ce alți poeți mai aveau privilegiul de a fi învățați pe dinafară deși nu circulau în manuale ?

— Mulți. Aveam o adevărată bibliotecă de „interziși“. În ce mă privește știam sute de versuri din „Cinticele țigănești“ ale lui M.R.P.. Essenin, Goga, Arghezi și multe poezii din Lucian Blaga.

— Cînd ai căpătat incredințarea că poezia românească a intrat definitiv pe o albie de autenticitate și atitudine ?

— Cred că prin 1962, odată cu reeditarea lui Lucian Blaga.

— Ce înseamnă acești ultimi 20 de ani de literatură pentru Mircea Micu ? Cum poate fi caracterizat actualul firmament literar față de cel al anilor în care făcea primii pași în literatură ?

— Este o întrebare grea, dacă nu imposibilă. Ce înseamnă 20 de ani de literatură ? Știu eu, 20 de ani de viață... Cît privește firmamentul actual literar, este mai strălucitor ca niciodată. Avem stele de primă mărime. Ce doresc eu pentru acest firmament : un fundal mereu senin și curat și netulburat de nici o restricție, de nici o prejudecată.

— Ce reprezintă parodia pentru Mircea Micu : o formă de critică literară sau un liant literar creator de climat benefic ?

— Parodia reprezintă pentru mine un joc care a devenit viciu. E și un exercițiu de îndeminare prozodică. N-am intenționat niciodată să gîndesc parodia ca o formă de critică literară. De altfel nu sînt malițios în parodiile mele. Am considerat acest gen literar un gest de stimă și de cunoaștere și înțelegere a poeziei celor parodiați. Nu poți parodia decît poeti care ți-au rămas cu ceva la inimă. Știu că îndelungul stagiu de parodist nu mi-a folosit în definirea siluetei mele literare. Nu toți confrații sînt receptivi la umor. Sper, cu timpul, să-i obișnuiesc... Apropo, îmi place cum sună : „climat benefic“.

— Amintirile publicate pînă acum, mai ales în Luceafărul, „Întîmplări cu scriitori“ despre Zaharia Stancu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Fănuș Neagu, Traian Iancu, și alții vădesc observație fină, inteligență, umor. Te-ai gîndit la o panoramă de acest tip a literelor românești actuale ?

— Inteligență și umor ? Mă rog, Fănuș susține că nu am nici un pic de umor și că sînt un ardelean deghizat în loden de „mitică“. Nu m-am gîndit în mod special la o **panoramă** a literelor românești actuale. De altfel, panoramele sînt specialitatea lui Ion Bănuță. Cu timpul însă, cele trei volume de... întîmplări cu scriitori. (fiindcă am unul sub tipar) se vor constitui, probabil, într-un fel de mărturisiri mai intimă și amuzantă în aparență a vieții literare de azi. Dar, atenție, nu sînt amintiri, sînt simple impresii și observații.

— Ești unul dintre scriitorii care pune mare preț pe prietenia literară. Ce înseamnă prietenia și prietenii literari pentru Mircea Micu ?

— Eu sînt un sentimental incurabil, un nostalgic cu aparențe de tip dur. Ce să fac, mi-am construit o mască. Dar, în realitate tînjesc și am tînjit întotdeauna după prietenie și prieteni. Nu neapărat prietenie literară. Dar prietenia literară o cultiv în bunul spirit al inaintașilor. Socotesc prietenia o condiție de bază a relațiilor dintre scriitori, pe toate planurile : artistice, morale, sociale. Sînt fericit cînd pot ajuta un prieten, cînd mă pot destăinui lui, cînd îi simt aproape de simțirea mea. E îngrozitor de trist să n-ai prieteni. Asta se cheamă sporirea singurătății și singurătatea ucide sau atrofiază. Da, da, atrofiază...

— Ne-am despărțit destul de devreme de foarte mulți colegi de generație. Vezi în asta o regulă a dăruirii artistice ?

— Nu ! nu ! nu o regulă, mai degrabă o fatalitate, o rupere de destin. Am pierdut în ultimii doi ani de zile pe doi dintre prietenii mei buni, aș îndrăzni să spun că mi-am pierdut doi frați. Pe Nichita și pe Grigore Hagiu. Este incredibil ! Eram apropiați ca virstă și moartea lor mi-a provocat nu numai o criză morală ci și una de creație. După stingerea lui Nichita multă vreme n-am putut scrie nici un rînd, (vorbesc de poezie). Obștea noastră a plătit un tribut greu în ultima vreme și nu știu de ce. Iată, s-au stins rînd pe rînd oameni cu care am fost prieten, cu care am lucrat, cu care mă intilneam zi de zi. Să mai enumăr ? Laurențiu Fulga, Romulus Guga, Al. Oprea, Sorin Titel, Pompiliu Marcea, Nicolae Barbu, Ion Lotreanu, Virgil Mazilescu, George Ciudan... Prea mulți și prea tineri. De ce ?

— Poezia, proza, teatrul, tot ce ai publicat se revendică de la un univers sufletesc, peisagistic, problematic particular. Luerul se vede atît în versuri cît și în „Patima“, în „Avram Iancu“. În ce măsură autorul a încercat să se „programeze“ în acest sens, în ce măsură e vorba de un rezultat spontan ?

— Mă crezi prea rafinat ! N-am **programat** nimic în sensul în care amintești. Universul în care mă mișc e universul copilăriei și adolescenței mele. **Patima** este un roman trăit. **Avram Iancu** este obsesia mea sfîntă. Nu se poate programa literatura proprie. Cine o face, n-are decît. Prefer să rămîn un spontan... leneș.

— Ești leneș cu adevărat ? Nu s-ar zice după numărul cărților publicate.

— Sînt foarte leneș atunci cînd vreau și cînd nu am ce spune. În același timp sînt și exigent față de ceea ce scriu. Uite, scriu de cîțiva ani la un roman pe care l-am terminat **în cap** de o sută de ori. Cînd l-am început nu bintuia moda „obsedantului deceniu“. Cartea, vrînd-nevrînd, a prins inițial această turnură. Acum va trebui să-l restructurez din temelii. Nu-mi place moda literară și nici experimentele gratuite.

— Pentru că atît poezia, cît și proza și teatrul mărturisesc o preocupare comună și pronunțată față de marea figură istorică a lui Avram Iancu te rog să poposim mai mult asupra acestei teme. Într-o mărturisire il consideri pe Avram Iancu „cel mai tragic și mai indurerat personaj din istoria lumii“.

— Avram Iancu este un mit, o legendă care va dăinui atîta vreme cît va dăinui și poporul român. Tragismul destinului său se leagă de chiar destinul acestui neam. El s-a ingropat de viu în durerile moților și a trăit încă douăzeci de ani după revoluție măcinat și pustiit de aceleași ginduri care l-au făcut să adune pe Cîmpia Libertății zece mii de moți. Era nu numai un luptător ci și un intelectual, un strateg și om cu deosebite inzestrări pe toate planurile. Gîndește-te că în doi ani a incercat și a izbutit să instaureze în munți o administrație proprie și o armată organizată pe ideea romantică a legiunilor romane. De altfel și-a și botezat-o : „Auraria gemina“... N-am exagerat afirmînd că este cel mai tragic personaj din istoria lumii. Cunoști un alt erou de tip similar, dacă vrei poți apela și la mitologia greacă, sortit să trăiască chinuit de ginduri, remușcări, neimpliniri, în mijlocul acelora pe care i-a ridicat la luptă, cu care a invins, cărora le-a promis libertate și păstrare de limbă, să trăiască asemeni unei umbre vreme de două decenii ? Să ne înțelegem. Ca o umbră periculoasă, umbră urmărită pas cu pas de poliția cezaro-crăiască. Minuit de împărat ca și Horea visa ca și el o **Dacie Felix.** Să știi că Avram Iancu a rămas de bună voie în mijlocul moților refuzînd decorații, distincții, funcții, prieteni care l-ar fi cerut și scutit de griji materiale. A fost un fel de penitență benevolă și deliberată.

— Ai scris o piesă „Avram Iancu“, care s-a jucat la Naționalul clujean în 1978. Au fost înțelese intențiile, propunerile de portret mitic al autorului ? Ai întîlnit acorduri, dezacorduri ?

— Nu-mi place să vorbesc despre acest episod. Dincolo de bucuria de a-l vedea pe scenă pe Avram Iancu (după zece ani de la scrierea piesei), ce a urmat mi-a lăsat un gust amar. Întîi că piesa a fost amputată de regizor, cu de la sine putere bănuiesc, și eu, nerăbdător s-o văd jucată mi-am dat acordul. E vorba de scena întîlnirii la Viena dintre Avram Iancu și împărat. N-am ce reproșa publicului din Ardeal care a venit cu suflet mare la spectacole. În schimb, cu prilejul unui Colocviu de dramaturgie, (era o modă furibundă a colocviilor de tot felul pe atunci), am fost atacat cu vehemență și fără argumente de un ins al cărui nume l-am uitat. Cred, de altfel, că nici n-a existat vreodată. Norocul său că nu eram prezent în sală în momentul cînd și-a ținut dizertația. Mai ciudată a fost reacția oficială și cînd zic oficială mă gîndesc în primul rînd la conducerea Uniunii scriitorilor. Cei care s-au ridicat în apărarea piesei au fost **mușt**ruluiți, iar eu am fost sfătuit să nu dau importanță incidentului. Drept urmare s-a dispus jucarea piesei numai în provincie după care a dispărut definitiv de pe afiș... N-am înțeles niciodată de ce.

— În prefața piesei (Editura Eminescu, 1981) mărturisești că ai preferat o documentare enormă, citind tot ce se poate citi despre Avram Iancu în afara piesei cu același titlu de Lucian Blaga. Cum explici acest ocol ?

— Știam că piesa lui Blaga are virtuți simbolice deosebite și mă temeam de influențele pe care acest mare artist și ginditor le-ar fi exercitat asupra-mi. Mă temeam pur și simplu să-l citesc. Și bine am făcut. Dacă-l citeam nu mai scriam piesa. Sau o scriam cu totul altfel.

— Cu toate acestea între cele două piese există puncte de contact datorită unei viziuni mitizante, cu izvoare folclorice citite desigur altfel într-un caz și altfel în celălalt. Chiar momentele definitorii sînt aceleași : Iancu între ai săi în munte, întîlnirile cu Dragoș, cu Hatvany, apoi Iancu în rătăcirea de pe urmă. Există, bineînțeles, și deosebiri, dar întrebarea este : ce conduce pe doi autori diferiți la alegerea acelorași momente biografice ?

— Cred că sursa documentară principală. În ce mă privește m-am ținut de cea mai desăvîrșită carte închinată lui Avram Iancu, cartea semnată de mult regretatul Silviu Dragomir. Tot ce s-a scris mai apoi despre Iancu s-a jalonat pe repere date. Viața lui are trei etape distincte : tinerețea revoluționară, doi ani de izbînzi și strălucire, douăzeci de ani de declin și prăbușire.

— Înseamnă că există cîteva moduri de mediocuri ale biografiei lui Avram Iancu și ca oricine scrie despre el trebuie să le aibă în vedere. Mircea Micu intenționează să scrie o carte despre Avram Iancu. Cum va arăta ? Va fi o reconstituire biografică, va fi un roman ?

— Un roman desigur.

— Romanul va respecta în linii mari tipologia și conflictul din piesă ?

— În bună parte da, deși tehnica romanescă îți oferă posibilități mult mai ample.

— Pentru a fi mai clar : prozatorul Mircea Micu intenționează să raspundă întrebărilor sau chestiunilor litigioase ale biografiei lui Avram Iancu sau dorește să scrie un roman care fatalmente este mai restrictiv ?

— Din punctul meu de vedere am să evit orice restricție. Despre Avram Iancu nimeni nu are voie nici să vorbească nici să scrie restrictiv. Aici, fatalitatea nu ține de intenții ci de interpretări. Cît privesc chestiunile litigioase ale biografiei sale voi incerca să le explic nu pentru cei ce le-au inventat ci mai ales pentru cei ce le-au preluat hazardindu-se în a le susține.

— Unui roman îi este suficient episodul sau episoadele de la 1848 și ele pline de semne de întrebare. Cartea va fi un roman bizuit pe un mare moment biografic sau o dezbatere ?

— Ce dorești dumneata, dragă Mihai Ungheanu ? Să-ți dezvălui **invenția** înainte de-a o fi brevetat ? Regretatul Marin Preda, în interviurile care le dădea, era atît de **secretuos** incît nu deconspira nici măcar titlul romanului la care lucra.

— Zicînd că Avram Iancu a fost cea mai tragică și indurerată figură istorică pe care o cunoști îi acorzi un statut de singularitate absolută ? Cu cine totuși l-ai putea compara ?

— Este de-o singularitate absolută. Și, totuși, în plan literar are un corespondent similar. Mă gîndesc la Eminescu, la așa zisele legende vulgarizante, poate intenționate, legate de boala și sfîrșitul său tragic. Și într-un caz și în altul există mari semne de întrebare.

— Din cele spuse reiese că atît viața lui Avram Iancu, cît și a lui Eminescu din faza amintită trebuie examinată cu mai multă atenție și mai puțină receptivitate la legendă, dacă înțeleg bine. În cazul lui Eminescu ediția de Opere care scoate la lumină toată publicistica eminesciană este un argument puternic. Ce argumente ai pentru Iancu ?

— De fapt ar trebui să refuz utilizarea oricăror argumente, a oricăror justificări. Toți cei care din ignoranță, rea-voință, sau alte **defecte morale** își incîmpuie că Avram Iancu a avut rătăciri în sensul de maladie, vorbesc ca să se afle în vorbă. O logică elementară lămurește stările sale mai ciudate. Să nu uităm că vreme de douăzeci de ani s-a hrănit cu amintirile și speranțele ce-l așezaseră în fruntea moților în chip de adevărat **Crai al munților.** Oameni care l-au văzut cu puțin timp înainte de moarte, străini sau romani, (să-l amintesc fie și numai pe Aron Densușianu), declară că se comporta perfect normal. O grea umbră de melancolie purta pe fața sa frumoasă și mai ales în sufletul său bîntuit de amintiri. Dar mintea i-a fost limpede pînă în ultima clipă a vieții. Mai e nevoie să citez scrisoarea trimisă, cu puțin timp înainte de-a se săvîrși, unui redactor de la Sibiu ? Are acea scrisoare vreun semn de incoerență sau lipsă de logică ? Mai e cazul să amintesc că în ultima sa călătorie spre Blaj, în chiar anul morții sale, s-a întîlnit și-a conversat cu ce-i ce l-au recunoscut, repetînd amar și obsedant cu o tristețe și resemnare adîncă : „Io nu sînt Iancu, io sînt umbra lui“ Era o umbră, dar cît de strălucitoare umbră ! **Fiindcă, la fel cu Eminescu, Iancu este un geniu al poporului român.**

— Prețios mi se pare că-l scoți pe Iancu mit al tuturor românilor, dintr-o legendă de aspect local, puternică, durabilă, și-l așezi, cu legendă cu tot, lîngă geniul eminescian. Perspectiva este inedită și generoasă. Ea este dincolo de aparența poetică și restituirea unei tipologii integrale a geniului românesc. Scriind „Geniu pustiu“ Eminescu se va fi gîndit la Avram Iancu ?

— Nu numai că s-a gîndit, ci l-a folosit drept model de personaj.

— Paralela este tentantă pentru că în ea doi oameni cu vocație de mari tribuni sucombă în fața condițiilor potrivnice. Mihai Gafița susține că Eminescu avea toate șansele să joace un rol politic pe care n-a apucat să-l joace. Aceasta este și situația lui Avram Iancu. În această direcție merge romanul domniei tale ?

— Eminescu s-a ferit singur de posibilitatea realizării politice ocrotit de chiar geniul său literar. Era artist total și nu trăgător de sfori. Avram Iancu a disprețuit în aceiași măsură și a refuzat orice onoruri, orice avantaj personal. Nu pentru asta luptase. Nu vroia **decorații.** El vroia să fie decorată Țara cu **drepturi.** Cît despre roman și așa zisele sale taine nu mă mai intreba fiindcă nu voi răspunde.

— Paralela pe care a-i propus-o poate fi ilustrată și prin seria de adversități și răstălmăciri la care au fost supuși amîndoi eroii naționali la care te-ai referit. Nu și într-un caz și într-un altul se vorbește despre greșelile unuia sau ale celuilalt. Întrebarea este dacă în cazul unor exponenți de această înălțime ai poporului se poate vorbi despre greșeli. Și dacă sub această etichetă nu se încearcă a se ingloba pe lîngă exponent și pe cei pe care eroii îi reprezintă ?

— Singura **greșeală** a celor doi eroi naționali este că ei au fost buni patrioți și buni români. Ei, reprezentînd aspirațiile unui popor, n-au putut să greșească, fiindcă un popor țintind spre desăvîrșirea ființei sale etnice nu poate greși niciodată.

— Miturile se acceptă nu se discută. Înțeleg că la dumneata documentația și analiza ei n-au rolul de-a slăbi mitul ci de-a-l întări ?

— De-a-l întări, bine spus și mai ales de-a-l explica și fundamenta pe cît posibil. Sorgintea oricărui mit este realitatea.

— În acest caz problema tratamentului artistic este problema cheie : se poate face un roman cu eroi mitici ? Cum va arăta deci cartea dumitale despre Avram Iancu ? Va fi o reconstituire menită să răspundă chestiunilor litigioase de tip factologic ? Va fi o carte cu personaje și psihologii ? Va fi un scenariu mitic ? Sau vei face pentru fiecare pistă cîte o carte ?

— Te-am rugat să nu mă mai întrebi despre modul în care am abordat acest subiect atît de sfînt mie. Lasă-mă să-l reînviu pe Iancu și să-l fac să umble iar prin Apuseni. Dacă totuși insiști : romanul începe cu acea noapte de septembrie cînd monada lui s-a înălțat pe boltă înșurubîndu-se în chip de stea. Atît...

— Am vorbit prea mult despre o carte nescrisă. Dar justificarea noastră stă în interesul eroului ei. Permite-mi să încheiem cu versurile lui Mircea Micu despre Avram Iancu : „De Iancu mi-este dor acum / pădurea-i pulbere și fum / și fiecare frunză s-a / intors în nemurirea sa. / Mai cîntă mierla a pustiu / și plînge sufletul meu viu / și de atîta dor de el / Mă fac troiță și inel. / Nu l-ați văzut ieri, către zori / arzînd ca flacăra-n ninsori... ? /.

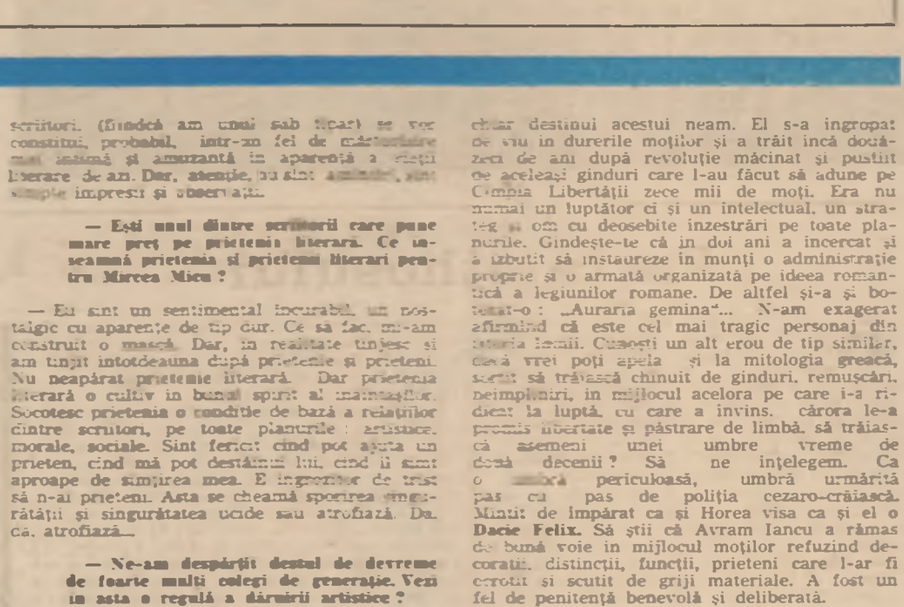

Radu Dărângă : „Peisaj“

mircea vaida

Patria

Horea domn al țăranilor,
tu ești plata cu aur de suflet
a tot ce a zămislit pămintul
in Transilvania,
ești iubirea, ura, litania,
te folosim doamne,
bun la toate,
de pus pe rană, de umblat pe apă,
de zburat, de pus pe piine,
de tras pe roată,
esti viața fără de moarte,
invierea
in fiecare veac
și cind ne trebuiești
ești invierea din fiecare zi,
lancea de care mă sprijin,
patria mea !

Polen de april

Poșta vintului să-ți ducă
polenul de april de dor,
să ți-l presare pe ochi acuma cind dormi
și tu să murmuri in somn numele meu.
Să te doară, să te doară puțin,
ca și cum departe, dincolo de ceea ce se vede
ar trece o cometă și praful ei
ar inriuri mireasma freziilor.
O cometă cu mireasmă de frezie
prin sufletul meu trece duios,
am impresia că visez, că in vis
respir esență de iluzie,
plantă cosmică și care crește
din praful strălucitor al părului tău.

Regina fluturilor

Iubita mea dormea pe Valea Arieșului
pe o iarbă de rouă.
Întii un fluture i se așeză pe genunchi,
albastru și diafan, apoi incă unul
și incă unul — veniră sute,
dormea acoperită de fluturi,
era un foșnet, un murmur de stup —
mă temeam vraja s-o rup,
de acest neam atit de catifelat.
Am indrăznit totuși să suflu lin
ca printr-o luminare, dar sint sigur
că nici luminarea nu s-ar fi stins,
doar straiele ei de fluturi s-au stins
o vreme a mai nins in jur pe vale
cu aripi colorate și cu petale.
Ea s-a trezit — sinii i se zbăteau,
— „Am visat că mă acoperiseră fluturi,
era ca o ie foarte ușoară
veniseră așa de mulți, un popor de suflete
trupul imi era ca și cum ar fi putut umbla
pe apă desculț, inchipuie-ți :
cineva să scuture pe mine un intreg cireș
inflorit“.

Rază de har

Stau paralele viețile noastre,
marmura mea cu vine albastre,
sufletul tău un stilp de lemn
pe care soarele e semn.
Femeie mică — sfint altar,
iubita mea ești stilp de har,
cu cit ți-e raza mai aleasă,
poverile mai mult se lasă
și dumnezeu mai greu apasă.

De vînt și de cetină

Iubire care crești și descrești ca luna,
iubire care ești ca marea —
flux și reflux intr-una
iubito de apă albăstrie, verzuie,
care mereu crezi in ceea ce nu e
iubirea noastră e acea poveste promisă
de bunici care nu știau povești,
de vint și de cetină — lacrima
dintr-o casetă din lemn de tisă,
dintr-un foișor de culoarea macului vara,
iubire care ești flacăra iar noi ceara,
Toate pădurile se apleacă ?
Toate iubirile se indoaie ?
știu bine că te temi,
imi spui să plec : pleacă !
și eu simt că mă chemi.
Rămin lingă tine și umbra ta tremură,
imi crești din suflet, iubita mea ramură.

Horea, sufletul românului

Bisericile Horii n-au putrezit,
lemnul lor amiroase a narcise,
se spuneau in șoaptă rugăciuni
pe care fluturii le duceau sus,
pe podele se umbla în genunchi,
se mușca din tămiia duhului sfint
ca dintr-o gutuie coaptă.
Sate intregi incăpeau anevoie
indesate sub uluci,
bisericile Horii păreau căruțe moțești
pline de nuci
cu miezurile vii — așa stăteau sufletele
in oamenii care se rugau.
Dar poate oare românul răbda
fără sfirșit ?
Nici Horea n-a mai vrut intr-o zi
să facă biserici,
chiar Horea a incetat intr-o zi
să se roage,
in schitul inimii lui a inceput să bată
mai intii incet, apoi tot mai tare
o toacă —
lemn pe lemn, os pe os,
lacrimă pe lacrimă.
„Horea — fiule, nepoate
ai uitat legea,
supunerea, grijania ?
nu-i slobod, nu se poate !“
Toamna cind se bat nucile
au căzut și sufletele din cuviosia lor,
au crăpat de atita răbdare
nucile dealurilor
și sufletele s-au făcut oameni flămînzi,
dor și durere mare,
ingerii pămintului cu miini muncite
au urnit munții la vale.
Horea, fiule, nepoate,
la ce-ți trebuie ție dreptate ?
L-au prinsu, l-au legatu,
i-au pus sub cap in loc de pernă
o beserică,
arăta ca domnul dumnezeu cind i-au zdrobit,
sufletul voiau să i-l scoată,
să il fărime,
să-l ducă la impăratu'zicind :
e sufletul românului !
Dar sufletul românului nu l-au aflat,
sufletul românului era impărat,
in Dacia de unde niciodată n-a plecat.
Toamna cind se bat nucile
in fiecare miez ard crucile,
și-n fiecare nucă e o roată
a lui Horea care ne e domn și tată.

MOMENTE ALE POEZIEI POLITICE

Reintoarcerea la poezia patriotică, diversă, valorificatoare a tradiției estetice și spirituale a culturii naționale, poate fi considerată una dintre caracteristicile epocii literare de după 1965. „Dacă vorbim de literatură — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, — de pildă, un rol educativ important il au poeziile patriotice, poeziile politice — așa-numitele „poezii manifest" — dar în aceeași măsură cititorii apreciază poezia filosofică, precum și poezia de dragoste sau pastelul. Știți cu toții cu cită sensibilitate a descris Coșbuc în poezia sa viața satului. Este adevărat, pe alocuri el a idealizat realitățile din vremea sa. Dar oare satul de astăzi nu mai poate oferi poetului subiecte de inspirație? Nu e vorba desigur de a scrie la fel ca George Coșbuc, ci este vorba ca poetul de azi să se aplece cu aceeași dragoste, cu aceeași înțelegere asupra acestei lumi, în care societatea noastră a produs uriașe schimbări revolutionare. Acesta este numai un exemplu, dar viața poporului este infinită în diversitatea ei. Așa concepem să fie și arta".

Această diversitate, care se lasă călăuzită de unitatea unei ideologii, este vizibilă și în tabloul poeziei politice contemporane, care integrează cele mai diferite formule, de la manifestul agitatoric și pînă la lirismul filosofic, de la formula mitologiilor străvechi și pînă la lirismul sapiențial. Acest moment al poeziei politice este studiat și în eseurile care urmează, semnate de critici tineri ; semn că aderiunea la spiritul de continuitate al acestei poezii preocupă pe mulți critici ai promoțiilor mai tinere.

Patria ca sentiment

La generația „luptei cu inerția" dimensiunea politică, în sensul mai larg al cuvîntului, a devenit una din constantele specifice ale lirismului. Scoasă de sub tutela dogmatismului de o politică pozitivă, generația '60 a înțeles că **istoria** și **literatura** sînt fețele aceluiași secol. Negind „turnul de fildeș", scriitorii au coborît în cetate, printre semeni și idealurile lor. Sentimentul politic și civismul a cunoscut ulterior un impetuos proces de maturizare, marile lor realizări de acest fel săvîrșindu-se în deceniile șapte și opt. Poezia cetății. În primul deceniu republican încă nematurizată și exterioară, își dobîndește în deceniile menționate conștiința de sine. Evenimentul (social, politic, istoric) convertește poezia în meditații grave și confesiuni adînci. Lirismul năvalnic, impetuos, exploziv al lui Labiș a stimulat o întreagă generație care a mers pe interiorizarea sentimentului patriotic, civic, politic, într-o specificitate și diferențiere stilistică evidente. Chiar acolo unde ne-am aștepta mai puțin, civismul și politicul își atestă prezența. Ne gîndim la faza expresionismului mitic autohton al lui Ion Gheorghe, la poezia ironic-fantezistă a lui Marin Sorescu ori la lirismul ermetic și vizionar-ontologic al lui Nichita Stănescu.

Trecutul, în general **istoria**, este pentru Nichita Stănescu o permanentă carte și prilej de meditație a prezentului. Poetul are un acut „sentiment al patriei" **(Cartea de recitire)**, scrutindu-l atît într-o memorie culturală ce-i încarcă personalitatea, cît și într-o viziune totalizant-specifică.

Roșu vertical (1967) și **Un pămînt numit România** (1969) cuprind frumoase poezii patriotice. Expediate sau ocolite de critica literară, axată pe teme „specifice", astfel de versuri pot fi considerate și azi modele de cuget și înaltă simțire, de stil și compoziție.

„Identic cu țara și de aceea cel mai iubit", poetul trăiește miracolul apartenenței la un spațiu de străveche spiritualitate. Un sentiment al plenitudinii și maturizării (care pune în stare de transparență totul și în mișcare chiar scripeții universului, viziune specific nichitastănesciană) pune în decantare insăși poezia în elemente aproape apodictice : „Iată ora-n cinci colțuri a bătut / ora cîntecului / Se arată rerul, se arată pămîntul, / se arată țara, plaiul ei verde / european. / Se arată peninsula Europei, apoi / însuși globul terestru se arată. / mersul planetelor aproape-ndu-se / și-ndepărtîndu-se / ritmic de soare / asemeni globulelor roșii și albe de inimă. / Iată ora-n cinci colțuri, ora înțeleaptă, / ora curcubeului, / a bătut". Poemul **Cîntarea României**, X, din care am citat, este o rememorare metaforică în substanță a spiritualității și spațialității românești, dar și a unor istorii mai recente, „grîul", „oțelul", „mulțimea" sînt, alături de „apropierea iubirii" și de „înțelepciunea / cu care viitorul se-apropie" metafore ilustrativ-tutelare ale prezentului.

Țara e o adevărată „treaptă de real și de vis / a destinului nostru", e tînără, e bătrînă, e „țară materie", „țară idee". Noi, „pomii cu frunze necăzătoare, sîntem însuși aerul pur înconjurindu-i piscurile, înzestrați cu o vie conștiință a prezentului ce presupune una a responsabilității : „Noi sîntem însuși viitorul / cu pași elastici, aproape plutitori, / venit din marile săli ale prezentului". **(Treapta de real și de vis).** Demnitatea ființării în acest spațiu, aureolată de o supremă mîndrie națională, îl schimbă **pe a fi în este**, într-un tumult al existenței de fiecare zi, specific marilor prefaceri, a căror emblemă devine imaginea „roșului vertical" : „Mîine, chiar mîine, / nu mai departe decît mîine / vei spune și tu alături de noi / sau de fiii noștri, — / că roșul acesta / al existențelor noastre / e roșul vertical, / cascadă, pantă de deal / săltînd din oul secundei / ovalul de ou, / oricînd și oriunde, / naștere, zestre / a lui A FI schimbîndu-se în ESTE". **(Polul viitorului).**

Dominat de un laitmotiv al bucuriei, de o muzicalitate solemn-plenară și totuși atît de firească, ciclul **Roșu vertical** constituie, fără să exagerăm, o profesiune de credință, punînd lirismul în ecuația limpede a opțiunii politice și civice : „Inima mea își alege culoarea / roșie, își alege / roșu vertical, / roșul pe care l-a pulsat / necontenit, roșul pur / hrană a gîndurilor / roșul care s-a născut singe / ca să devină idee, / care s-a născut pasăre / ca să devină zbor. / Roșu, roșu vertical / cascadă, pantă de deal — / săltînd din oul secundei / ovalul de ou / și înfățișat nouă / ca un ecou / pe care sfera-l întinde / oricînd și oriunde, / naștere, zestre / a lui A FI schimbîndu-se în ESTE". **(Alegerea culorii).**

În **Respirări** (1982) poetul afirmă clar într-o tabletă : „Naționalitatea nu este o stare de sînge, ci o opțiune", sau „A fi cetățean român este o dragoste și o opțiune, iar nu o stare singeroasă a epruvetei". O opțiune, așadar, „în această țară miraculoasă, numită limba română", înnobilată de „demnitatea omului ca ins", de „demnitatea națiunii și statului" : „statul nostru, țara noastră, starea noastră generală și sublimă, în deplină vitează a luminii, ilumină-ndu-ne". Alături de o goetheeană profesiune de credință : „Puțini sînt scriitorii care reușesc să-și depășească epoca. Dar nu cunosc nici un scriitor și nici un artist într-adevăr talentat care să nu aibă ca sistem de referință activ în opera sa epoca în care trăiește. Conștiința istorică visează în mod explicit viitorul istoric. A avea conștiința istorică înseamnă să optezi pentru un anume tip de viitor".

Opțiune, demnitate, conștiință istorică iată triada de concepte ce veghează indeaproape poezia politică a lui Nichita Stănescu.

Z. Cârlugea

Radu Dărângă : „Natură statică"

Forța ethosului

Lucrarea de poet a lui Ion Gheorghe poartă însemnele exemplarului. Celui născut în spațiul carpatic unde, în alte vremuri, voievozii unirii ai Valahiei, cupa amfiteatrelor ei poetici nu-i poate fi decît stejarul : rotund, dîrjos, drept, aspru, puternic și monumental, expandînd prin ramuri mai multe nelinișite decît crengile ; corespondent vegetal al simbolului. Este prima probă a ethosului pe care o întîmpinăm în poezia lui Ion Gheorghe, unul dintre poeții importanți ai unora dintre cele mai complexe și mai expresive generații pe care le-a avut poezia românească. O generație care, printre altele, a cunoscut bucuria de a fi străbătut spațiul fraged și inocent al lirismului optzecist și a materializării tensiunilor de verticalitate necesității gestului ei artistic. O demersurească comunicare strînsă, în cîteva cărți de mare densitate, cu congenerii săi : nu doar în ceea ce privește destinul liric, ci și la cel al unor necesități imanente ale poeziei noastre contemporane. Dacă Labiș este un fiu de Adam al ei, în sensul debutului conștiinței de sine, Nichita Stănescu este conștiința ei esențială, Ioan Alexandru, cea metafizică, Marin Sorescu cea catalogică și ingenioasă, Ion Gheorghe este poetul dintre partiturile cele mai prestigioase ale constituției istorice. Istorie văzută nu ca înșiruire descriptivă de evenimente, ci ca înlănțuire dialectică infinită de fenomene, esențiale a căror finalitate este tăierea mădu unui spațiu-timp inteligent ce poet cu ethos, în sensul de totalitate a modelelor, mouvance și valorilor culturale ale unei etnii, în spațiu, a noastră. „Poezia-i ca istoria. Istoria-i ca poezia. / Nu există modele de urmat" afirmă el. Între Mastodontul cu miel, Mama Pădurii și țăranii de cărămidă care lucrează în fabrici și pe șantiere, între inimitabilele lui descîntece și „elegiile politice", principiul de coerență indestructibilă îl constituie ethosul românesc nealterat în miezul lui tare și aspru de trecerea mileniilor. Nimic decorativ sau festiv în această panoramă ciclopică a istoriei noastre care este poezia lui Ion Gheorghe. Ea este produsul unor intuiții spectaculoase, necenzurate, sentimente de o figurație fastuoasă, sălbatică și luxuriantă a **relațiilor de profunzime dintre etnos, mitos și ethos.** Poezia lui nu este deloc evocatoare și nici realistă în accepția restrînsă a termenului ; dimpotrivă, este esențializantă și instituțională, expresionistă, cum s-a mai spus, din perspectivă strict estetică. Cu precizarea necesară că expresionismul său este indus nemijlocit din ethosul românesc.

Finalitatea demersului său liric este aflarea valorilor cu regim de permanență ale spiritualității noastre ; acelea care vin din straturile cele mai adînci ale eului etnic și răzbat nealterate pînă în contemporaneitate. **Dacia Feniks** este tentativa-limită a poetului de a accede la acest fel de unitate ; din alt punct de vedere, are semnificația unei resuscitări în actualitate a spiritului epopeic, avînd la bază cuvîntul, ca impuls inițial și vehicul al unui fond uman ancestral. Poetul își asumă riscul total (în fața contemporanilor și a posterității), nu de a lansa ipoteze filologice, ci de a țese un labirint inextricabil de scări către taina Începutului, a originilor. Demers în totalitate poetic și ar fi o naivitate să fie conceput altfel ; consecință ultimă a efortului de a gîndi mitic, gîndire care demarase în **Zoosophia.** Adică exact din momentul în care, prin aderențe fabulistice, basme și parascrieri, poetul încearcă să scrie și „poezie filosofică".

Pentru Ion Gheorghe menirea politică a artistului este de a păstra nealterate comorile ethosului, fondul originar. Și cum creatorul și păstrătorul acestui fond a fost țăranul, poezia sa politică este pledoarie pentru el. Aceasta presupune implicare totală, deci militantism în sensul cel mai nobil al cuvîntului. De aceea, el nu face politică „elegiacă" în poezie, întreaga sa creație de la volumul amintit încoace fiind, în mod subtil, declanșată de un resort polemic constructiv, scopul mărturisit fiind binele patriei. Poezia sa politică nu este declarativă, ci participativă, artistul trebuind să fie, obligatoriu, o voce exponențială a națiunii. El își asumă dreptul și datoria, de supremă responsabilitate față de patria eternă, de a lupta cu inerțiile de orice natură, mai vechi sau mai noi. Poezia politică, este, pentru el, veghea lucidă la destinul neamului nostru coborîtor din țărani : „Unii vor fi mai fericiți decît mine ; / la căpătîiul altora n-au venit ursitorile / de durerea pămîntului și-a piinii țăranului ; toți sînt frații mei de scăldătoare / dar numai eu m-am prins de funiile părului, / de hîrzobul țărancii / și-am ieșit pe lume din apele departe, de mii de ani cîntînd / pe fluierul de os al țăranului amărît de muncă". Sensul ultim al existenței poetului este slujirea celor mulți : „Dacă voi, atîtea milioane / Cîți vorbiți limba mea / Și-ați supt același lapte, / Nu mai aveți nevoie de mine / Pentru ceea ce fusesem pregătit ; / Dacă voi nu mai aveți nevoie de mine, / De ce nu mă lăsați să sfîrșesc / Aceste zile de prisos ce le trăiesc". Iar suprema aspirație, de o sinceritate totală, propulsarea patriei într-un eon al luminii : „O, Soare, inspiră-ne vehicolul cu lira / Să strălucească iarăși roua pe grădini".

Poezia lui Ion Gheorghe probează o unitate interioară între idee și cuvînt, o coerență și o onestitate nesovăielnică ; și, condiție esențială pentru poetul adevărat, a trecut, neștirbită, proba ethosului.

Mihail Iordache

Radu Dărângă : „Peisaj"

Arhaitatea izvoarelor

De la **Imnele Bucuriei** încoace, tot o cîntare a patriei de intensitate labișiană, ne propune și Ioan Alexandru cîntîndu-și obîrșiile și ctitorii, „graiu-acesta bolnav de veșnicie", curata țărînă, destinul transilvan trăit ardent. Doar la un prim nivel de semnificație viziunea sa asupra istoriei este evenimențială ; puterea vederii setoasă de absolut trece dincolo de fenomenalitate și ne dezvăluie în caligrafii hieratice ordinea arhetipală ori, pe plan metafizic, patria celestă, cu simplitatea abisului de lumină — cum nota Edgar Papu. Idealul purității hrănește această poezie obsedată de absolut, în linia liricii filosofice, plutind parcă într-o lume eterată ; ea se ridică din contingent și instituie Patria în mit prin abstractizarea fenomenalității.

Desi atitudinea inițială cheamă jubilația părînd a fi în conflict cu retorica dramatică, iată că la Ioan Alexandru jubilația are substrat tragic. Doar Eugen Barbu a observat că această poezie atingînd teme cosmogonice se consumă în decor dramatic și este, finalmente, o meditație tragică deși în **Imne** domină bucuria. Subteran însă, fiorul metafizic irigă pagina încît viața și moartea, obîrșiile și încheierile sînt în convergență : „Și uite-aici e moartea și-ntîi zori de zi". Sau în **Casa părintească** : „Deoparte te veghează țintirimul / De alta șopotește un izvor", va scrie poetul, atent la ciclul reîntoarcerii în humus, fără stridente gesticulații lirice. De altfel, cuplul pămînt-lumină revine obsesiv ; pe de o parte, pămîntul ca tainic vistiernic, „cea mai curată lacrimă din univers", loc al rădăcinilor și matcă (adică nedesprindere din obîrșii), purificat prin suferință, pe de altă parte lumina ce transfigurează totul, opunîndu-se amorfului, instaurînd transparența ca măsură. Scenariul transfigurării lucrează peste tot și pentru a-l înțelege e nevoie de a ști cum își gîndește Ioan Alexandru poezia, aflînd îzbăvirea în cuvînt.

Nobilă prin temă, departe de a fi — cum se insinuează — căznită, neferită, e drept, de diluție, lirica lui Alexandru este o mitologie avînd ca nucleu iradiant iubirea. Spusa sa poetică lucrează pentru a înlătura „deșertul dintre două inimi", pustia inimii, înspre plenitudinea ființei.

Ioan Alexandru iubește oamenii simpli și curați și după combustiunile infernale din junete a învățat acum lecția simplității. Este o filosofie țărănească aici ; alungarea emfazei asigură cuvîntului forța de logos, aspirînd la clasicitate în această oră a modernității zgomotoase. Cu studii harnice și trainice de filosofie, teologie, filologie clasică, istoria artei (prin lecturi pe original), Ioan Alexandru s-a scufundat în arhaitatea izvoarelor, îngăduindu-și o pauză de creație ; ea a fost de fapt, s-a remarcat, o regenerare. Fără instrucție, lectura acestui poet „transfigurat" trimite în eroare. Maturul Ioan Alexandru a învins în efortul său de simplificare, gest la îndemîna — să recunoaștem — doar a marilor spirite. Ea este doar rezultatul implacabil al unei evoluții spirituale care-i asigură o altă identitate. Dar, adaug, în interiorul unui univers poetic coerent. Fiindcă, drumul spre contemplația ascetică, urcușul spiritual pe treptele luminii, sînt consecința smulgerii din infern prin cunoașterea purgatoriului concretului. Altfel zis, Ioan Alexandru a traversat experiența poverii, a impurului, a cunoscut vălmășagul fenomenal și tumultul afectiv, materia neînfrînată și asprimile vieții ca încercare necesară. Între polii forțelor antinomice, poetul și-a impus fără retorism acest drum, străjuit de voința de asceză. Este o purificare prin asumarea destinului și poetul este un ales : „Dinăuntrurile furiei sînt eroii / pe măsura ei din spaima noastră, / cine se va alege ?".

Aș observa în fugă că drumul său este invers față de cel al lui Marin Preda. Ultimul Preda plasa omul în fața abjecției, în infernul moral, după ce l-a scăldat în „lumina eternă a zilei de vară". Ioan Alexandru poartă infern „în fiecare cuvînt" dar poezia sa nu crește sub un cer apocaliptic. Pustia este loc de meditație ; proliferarea imundului nu îneacă această lirică în bulboana melancoliei negre. Dimpotrivă, ciclul de „imne" probează transparență și muzicalitate. Gravitatea spunerii, molcomeala stihurilor și evlavia îl asigură substanță și cantabilitate. Imnologia este o reîntoarcere la clasicism, descoperind cu ochi împăcat simplitatea și liniștea augurală, iubirea și veșnicia : „și are piinea gust de veșnicie". Perspectiva cosmică are însă o matcă stilistică românească ; trăirea Patrici („în Patrie mă simt eu pe pămînt"), bucuria dragostei de țară („Lăuntric cresc o patrie străbună") indică o consecvență.

Adrian Dinu Rachieru

Dunărea emblematică

Poezia lui Paul Tutungiu dă un sentiment al creației durabile, croită și construită după imaginea elementelor autohtone de permanență. Este o poezie de Carpați și Dunăre, de dragoste de folclor și de cîmpie nesfîrșită, o poezie cu o mitologie aparte. Coborînd în arhaic, în mitologic, poetul preia simbolurii fundamentale ale mitului, prin care își întemeiază în poezie o lume particulară. Poezia lui Paul Tutungiu, de la **Imperiul neodihnei** (1970) pînă la **Tărîmuri pentru Făt-Frumos** (1983) indică o imensă vrință și dorință de a construi organic. Plecînd din folclor și preluînd modalități ale liricii populare, Paul Tutungiu creează în spirit modern o poezie trainică, indicînd, uneori, și drumul inspirației : „Eu merg citeodată pe cîntecul străbun / din veac în veac, prin pulberi pînă la plai și stînă / Îmbrac iară cojocul și buciumul mi-l sun / Pe orizonturi fumul din suflet să-mi rămînă". **(Mioriță).** Țara este o întemeiere prin cîntec, poezia primește valoarea demiurgică, virtuți orfice : „Cîntînd și-a vindecat Orfeu / Singurătatea / Și-ngenuncheat pe infinit / La viu azur năștea mirat / Sunet de țară // Întîi o Dunăre s-a smuls / Din tristă gura lui de aur / Apoi Carpații plini de aștri / În osie s-au tălmăcit / Siretul, Mureșul și Oltul / Plîngînd pămîntul ce va fi / Cu abur sfînt vesteau hotarul / Legendelor neîncolțite". **(Țara lui Orfeu)**

Paul Tutungiu scrie balade, colinde, orații, dar ridică mereu „folclorismul" spre literatura cultă. Astfel **Pe țărmul Dunării, Fiul Lerului, Agripina** subintitulate balade sau colinde străvechi, nu sînt prelucrări folclorice, ci un mod de evocare, poate poezie cultă, a unei lumi străvechi. Vreau să zic că Paul Tutungiu nu versifică folcloric, el întemeiază o lume lirică fixîndu-se la început în mit, trecînd prin istorie, spre constantele naturale ale existenței noastre. Carpații și Dunărea primesc caracter emblematic. Dincolo de formele și conținutul poeziei populare, Paul Tutungiu a descoperit substanța mitică și o valorifică, îmbogățînd-o prin noi sensuri, urmărindu-i alte dimensiuni. Mai rar întîlnim, la poeții debutanți din deceniul opt încoace, o poezie în care să se manifeste asemenea vocație a construcției și creației. Pentru că pornind de la determinante folclorice, mitologice și istorice Paul Tutungiu construiește poetic mereu, printr-o revărsare lirică și dorință de a-și dezvolta vocația într-o nouă ipostază de **Meșter Manole.**

Obîrșia poetului se găsește în neamul de țărani, obîrșie telurică, de oameni legați de pămînt ce a rodnicit prin munca țăranului, dar și a zvîcnit spre creația spirituală prin măiestrele creații folclorice : „Dacă mă uit în urma mea / Nu cale de un an / Nu cale de o sută de ani / Ci dincolo de o mie, de două mii de ani / Văd un plugar cu umeri lați / Purtîndu-și fiul pe umeri / Așa s-a sumețit pînă la cer / Un stîlp de plugari / Pe umerii tatălui meu sînt eu / Și pe umerii mei fiul meu / Un statornic stîlp cît mii de ani / Sfredelește cerul / Și înălțimea lui sporește / Căci neamul meu de plugari / Este fără de moarte / Și steaua către care ne zvîcnim / Este cea mai frumoasă luminare a lumii". **(De obîrșie)** O asemenea viziune a continuității se mai poate întîlni în poezia lui **Ioan Alexandru.**

Preceptele lui Decenеu (Peștera lui Zamolxis, Muntele zidit, Iubirea de Patrie, Oul cosmic, Starea de Făt-Frumos, Starea de cuviință, Starea de dor) valorifică semnificațiile mitului. Sînt, de fapt, poezii de elogiere a patriei, prin semnele străvechimii, care i-au statornicit esența și dimensiunile. În poezia lui Tutungiu lucrurile au un caracter inițiatic. „Lacrima și Peștera alcătuiesc oul cosmic" sună un vers, și mai departe „Dacă Peștera este / teritoriul puterilor întîmplate / Lacrima este / teritoriul puterilor neînfățișate". Paul Tutungiu valorifică aspecte din mitologie, folosește surse ce le are la îndemînă, dar și încearcă mereu să găsească un teritoriu specific poeziei sale sau să interpreteze totul în spirit propriu, să-și construiască un sistem poetic. **Preceptele lui Decenеu sînt,** în același timp, poezii de inițiere, tutelate de mitul lui Zamolxis. Peștera zeului reprezintă taina oricărui lucru, esența sa, sau cum ar spune poetul **lăuntrul său.** „În orice Peșteră trebuie să intri singur" afirmă alt vers, înțelegînd că inițierea și cunoașterea sînt individuale. În mitul geto-dac, Zamolxis, se pare că a fost, inițial, un zeu htonian, pentru ca să devină un zeu al cerului, al înălțimilor, ipostază, de altfel, mai cunoscută și acceptată. Simbolul său poate deveni, astfel, nu numai indice al permanenței și vechimii, al legăturii cu pămîntul, dar, mai ales, al aspirației, al tendinței de înălțare. În poezia lui Tutungiu în dualitate cu **peștera** se mentine **lacrima**, simbol ce vrea să denumească un domeniu spiritualizat. **Lacrima** ar fi îngemănare a suferinței și extazului, a durerii și bucuriei. **Lacrima** ca teritoriu al puterilor neînfățișate, ascunse deci vederii obisnuite, se configurează drept spațiu al imaginației. Într-o ordine a perfecțiunii „Făt-Frumos este o stare de desăvîrșire", care ar include în triptic „frumusețea trupului / frumusețea cugetului / Frumusețea făpturilor". Iar, într-o valorificare cultă a folclorului, ipostazele lacrimei ar fi tărîmuri pentru Făt-Frumos. Între **Tărîmul Peșterii și Tărîmul Lacrimei** se află cele **zece vămi pentru Făt-Frumos.** Tendința interpretării într-un **sistem poetic** apare ca o certitudine. Paul Tutungiu este un poet de încă mari resurse, care scrie o poezie politică viguroasă, de substanță. Travaliul său poetic este exemplar.

Alexandru Ruja

Sociologie și politologie

Urmare din pag. 1

cratic al istoriei propagandei, unde, zice Mihai Milca, „confruntarea avea loc între psihagogie... și demagogie — complex de tehnici cu caracter formal retoric prin care anumiți indivizi uzurpă și abuzează de încrederea cetățenilor spre a o utiliza în folosul lor privat".

Înfățișarea originilor antice ale tehnicilor propagandei, care par a fi moderne și nu sînt, dă un farmec extraordinar acestui scurt excurs istoric care nu se rezumă la grecі(eseistul citează din Sun-Tzi, exemplifică ansamblele de Europă medievală, din Franța Revoluțiilor etc.). Acest tablou istoric e numai rezumatul unui proces a cărui înfățișare configurată acum, ar trebui descifrată în toate articulațiile ei ; și Mihai Milca o descifrează. El face, într-un chip riguros, delimitările conceptuale, stabilește raporturile dintre „propagandă, opinie publică și mass-media", indică diferențele care există între „propaganda-proces și propaganda-instituție", în fine așează mecanismele propagandei în cuprinsul universului politic. El nu uită că inițiativa propagandistică presupune și contra-propaganda, călăuzită, în opinia cîte unui teoretician, de strategiile unei retorici fără conținut. Astfel, pentru J. M. Domenach — notează, despărțindu-se de o astfel de părere, Mihai Milca — momentele unei acțiuni de contra-propagandă se înșiruie după cum urmează : „repetarea temelor adversarului demontate și despuiate de întregul lor aparat logic și simbolic în scopul de a le face vulnerabile și inconsistente ; atacarea susținută a punctelor și verigilor slabe ale tezelor adversarului ; evitarea atacului frontal cînd propaganda adversă este puternică ; desconsiderarea și discreditarea cu orice preț a adversarului ; punerea propagandei adverse în contradicție cu faptele ; ridiculizarea adversarului ; predominația unui climat propriu de forță asupra adversarului".

Documentația pe care Mihai Milca o pune în sprijinul acestei demonstrații este foarte serioasă și se poate zice că nimic esențial din ceea ce se lega de această temă nu i-a scăpat. „Propaganda politică" este o sinteză în toată puterea cuvîntului, aptă a clarifica și alte conștiințe tinere, concepută cu inteligență și realizată cu o răceală în stil care e aceea a acumulării de date cu neputință de contrazis. Însă, din moment ce astfel de întreprinderi presupun și luciditate, „Propaganda politică", de Mihai Milca, este și ea o probă a lucidității ; admirabilă.

Învățătorii

Urmare din pag. 1

școlarii de odinioară. Elevii de cîndva, din școlile unor sate din Moldova, Transilvania, Muntenia sau Dobrogea pe unde părinții mei și-au purtat soarta lor de învățători.

Știu, de ziua învățătorului, poate nu se cuvine să vorbesc despre părinții mei. Dar cum să mă prefac a uita că doi învățători mi-au dat viață ? Că am crescut și m-am format în casa lor, în preajma caietelor mereu de corectat ? Cum să uit dorul de ei, din serile cînd mereu erau plecați la vreo acțiune prin comună ? Sau din lungile zile cînd erau duși la vreun cerc pedagogic sau la „perfecționare" ? Cum să mă prefac a uita că am crescut în severa lor dragoste de părinți care, pe lîngă mine și fratele meu, mai aveau în grijă atîtea și atîtea alte suflete de copii ce trebuiau să învețe toate dreptățile lumii ?

Învățătorii... Le sărut tuturor mîna, în această zi de cinstire a muncii lor făuritoare de oameni. Mînă care mîngîind creștetul copilului-învățăcel îl cheamă, îl ridică spre demnitatea împlinirii.

Învățătorii... Dascăli ai neamului, cei care, cu anonimatul vieții lor de zi cu zi, au păstrat și-au transmis din generație în generație lumina vie a cunoașterii și-a adevărului. Acel adevăr care începe cu inevitabilul șir de bastonașe, continuă cu neuitatele o-i, oi cu unu și cu unu fac doi și continuă apoi cu noi și noi revelații și tot continuă cu mirificele împliniri.

Sub semnul unui nou umanism

Urmare din pag. 1

la atom pînă la cele mai îndepărtate Galaxii, cînd cadența dezvoltării ei este infinit accelerată, se simte, pentru tineret, uriașa necesitate a unei sinteze ideologice între știință, cultură și educație, sub semnul unui nou umanism, cu alte caracteristici decît cele ale pomenitei Renașteri, reînnoirea contemporană creînd un echilibru armonic între arte, între științe și cultură, ținînd seama că omul este măsura tuturor lucrurilor, iar tineretul speranța și reînnoirea lumii de mîine.

Așa cum am mai putut afirma și altădată, oricînd și oriunde, în istoria spiritualității lumii, orice operă de valoare transmite concepția creatorului despre lume, confruntarea încărcăturii sale spirituale cu viața și realitatea, aspirația nestrămutată spre reînnoire. Un tînăr intelectual, un tînăr creator, aspirant al studiului și artelor, trebuie să devină un promotor a tot ceea ce este nou, a tot ceea ce este valoros și îndrăznet, dincolo de dogme și prejudecăți, căutînd realizarea unei perfecte armonii între modernitatea formelor și iluminarea conștiinței omului contemporan.

Amintesc, în final, o frază revelatoare surprinsă într-un articol al marelui gazetar Mihai Eminescu, scris cu mai mult de un secol în urmă și republicat recent în monumentalul volum, al doisprezecelea al **„Operelor"** aceluia care sintetizează spiritualitatea poporului român : **„Oricine va voi să definească marele mister al existenței, va vedea că el consistă în improspătarea continuă a fondului... Forme vechi dar SPIRIT PURUREA NOU...**

● Mircea Cavadia trăiește pe marginea Dunării, la Brăila, deci în centrul larg desfășurat al poveștilor menite să îmbrace timp și să-l înnoiască. E născut, verbul său, din cîntece vechi și aventură soldățăloare. De cîte ori îl citesc simt că m-aș muta din nou între sălcii, în malul fluviului, vinaț cu gînduri frumoase, răzbunător al tuturor celor învinși sau numai lungă vreme pierduți.

Fănuș Neagu

mircea cavadia

Bostana trandafirilor sălbatici

Dunării nu i se vedea celălalt mal. Trei stele, răzlețite ca niște zaruri aruncate, sclipeau numai pentru ele, pînă la virful copacilor. De acolo, în jos, pleca o pînză neagră făcînd apei o spinare fără sfîrșit.

Mirosea doar a Fluviu, iar răceala acestuia stătea în oameni ca într-un cuib. Poate și de aceea glăsuiau tare. Vorbele se aruncau în glume tăioase la care trebuiau să-și răspundă și asta încălzea. Încălzea și dezmorțea trupurile trezite în plină noapte pentru a prinde prima sclipire a Bălții. Ea era cea care îl aduna în malul orașului, de cum stătea apa din scurs, pînă tîrziu, toamna, cînd își scădea Dunărea ochiurile de rămîneau doar mocirlele cu plajele lor de nuferi.

Marcel tremura și el lung, puțin mai la o parte de grupul lor, ghemuit pe o piatră, cu stuful pe genunchii goi.

Cu toții îl așteptau pe Simion, sfredelind cu ochii întunericul lățit din boturile șlepurilor. De acolo apărea întotdeauna, fără să i se audă bătaia lopeților, cu zîmbetul lui ascuns, a batjocură parcă, adăpostit în umbra cicatricei care-i despica fața în două, din creștetul capului ras și pînă în marginea bărbii.

Era greu de ghicit cum de se putea alege cineva cu o asemenea rană, dar Marcel îi știa povestea. I-o spusese Simion noaptea ce trecuse, cînd îl lăsase să-i stea alături, după ce adunase cu barca ultimul tibeicar rătăcit prin bălți și-l depusese pe piatra orașului.

Noaptea aceea o simțise Marcel încă din ziuă, întrind în el ca o boală care vine, care știi că vine și de care nu te poți feri. De-aceea și rămăsese. Neliniștea fusese mai puternică decît teama bătăii de-acasă. Ei doi, parcă fuseseră legați cu sfori ; Simion trebuia să spună, iar Marcel să asculte și, chiar gonit, gonit cu injurături, el n-ar mai fi plecat. Injurăturile ar fi fost de formă, știa, să-l încerce...

Dar încă nu se întîmplase nimic și Marcel lăsa lucrurile să curgă. Barcagiul trebuia să-și îndeplinească obiceiul, legea lui, pe cît dura vara. Și asta însemna că, după ce trăgea ore în șir de lopeți cărînd undițarii de pe un mal pe celălalt și își punea barca în ordine, urma să se așeze, în grădina „Lebedei", la aceeași masă, „masa lui Simion", cum o știau toți, ascunsă sub ramuri de salcie, pe care trebuia să le dai la o parte ca să poți intra și, în care, erai ca într-un desiș, cu frunzele picindu-ți pe obraji ca niște lacrimi.

Simion avea cea mai frumoasă casă din spatele Abatorului, însă îi stătea mai mereu încuiată de parcă nici n-ar fi fost a lui. Și acolo trăgea doar la nevoie, cînd viscolele nu-l mai lăsau să trălască în altă parte. Cu barca lui cîștiga bani buni... și așa fusese să fie : întrase în firea lucrurilor ca barcagiul să fie găsit pe mal la miezul nopții, mereu, fără să obosească, fără să întîrzie...

De Simion se lipise Marcel de cum îi pusese piciorul în barcă. Îl fermecaseră pumnii lui mari, grei, dar mai ales ochii aceia năucitori, albaștri, care domoleau și imblînzeau duritatea respingătoare a cicatricei. Și deși bătrîn, îl simțea Marcel tare, de neînvins. Își spusese adesea : „Nea Simion nu poate fi învins de nimic !"

Îl urmase în noaptea aceea, în noaptea aceea care i se părea depărtată tare, dar care nu fusese decît noaptea ce abia trecuse și i se strecurase alături, la masa circiumii, sub fuioarele salciei.

Nu mai putu răbda însă și atinse ușor, cu virful degetelor, bulbucătura de carne a cicatricei. Simion tresări ca de arsură și, poate, ar fi dat cu paharul lui de pămînt, dacă băiatul n-ar fi vorbit repede, înfierbîntat :

— Cine ți-a făcut asta, nene ? Cine ți-a făcut-o ?

Și Simion rămase cu ochii holbați la el. I se încolăcise o nuia încărcată de arginți pe umăr și părea, în negreala ascunzișului, un copac ars, pestrițat de ninsoare.

„Nu vrea să-mi spună", gîndi și se strîmbă a supărare, dar Simion îl apucase de umăr și-l stringea, și-l zguduia și se răstea la el aproape țipat :

— Poți tu, mă, să asculți ? Poți tu, mă, să asculți și să înțelegi ceva ? Poți, mă, Marcelușule ?

Întîi se speriase, dar mai apoi îi dispăruse frica. Ultimele cuvinte le spusese Simion aproape plîns, cu disperare.

— Pot, pot, nene Simioane, ce dracu ! Și dacă vrei îți mai aduc țuică.

— Adă, du-te și adă ! Și parcă schimbarea asta de vorbe îi făcuse bine pentru că i se liniștiseră ochii, doar că acum îi luceau a frig și a nerăbdare. Să vii repede ! — îi mai spusese și-i îndesă în pumn un ghemotoc de bani.

Cînd se întoarse, Marcel îl găsi pregătit : frămînta în palme paharul gol și buzele îi tremurau, umede.

— Trebuia, mă, Marcelușule, să spui cuiva, nu mai puteam ține, mă Marcelușule, și e bine că-ți spui ție și e bine că mă-ta e de noapte și putem vorbi...

Marcel continua să tremure lung, puțin mai la o parte de ceilalți, ghemuit, cu stuful pe genunchii goi, astupînd cu palma cutia cu rime.

Povestea lui Simion fusese ca un vis rău și vroia să mai întrebe, nu înțelesese multe lucruri, dar nu-l putuse căuta mai devreme. Maica-sa îl ținuse înciulat toată ziua și abia după ce plecase la servici reușise să vină pe cheu și venise aici pentru că era locul de întîlnire, iar Simion nu lăsase niciodată oamenii să-l aștepte...

În noaptea ce trecuse, spre sfîrșit, se îmbătase Simion sau poate se îmbolnăvise rău de vorbele lui pentru că nu-i mai răspunsese la întrebări și doar bolborosise cuvinte fără nici-un înțeles. Îl cărase la barcă, îl învelise cu pătura și-l lăsase acolo, răsuflînd ichit.

Marcel continua să tremure lung, nemaiauzînd dintr-o dată nimic, doar cum picură în el, cuvînt cu cuvînt, povestea lui Simion, prietenul lui...

— Eram flăcău, mă, Marcelușule, nu te născuseși nici tu... și nici mă-ta ! — ridicase barcagiul glasul ca să-i dea de înțeles cît de departe fusese întîmplarea aceea — un flăcău e ăla în prag de armată, bun de muncă, bun de toate, dar care nu știe cum să le ia... Pînă atunci, rostul meu fusese cu ăl bătrîn. Aveam pepenărie pe-o limbă în Baltă, bucată bună, inundată primăvara de Dunăre. Și pămîntul ăsta, după ce rămînea scurs, era numai potrivit pentru bostană. Munceam toată vara în nisipul ăla, dar mie nu mi-a plăcut niciodată. Pămîntul e greu de muncit, e al dracului, uneori nu-ți dă nimic. Și-apoi erau veri cu arsură, fără strop de ploaie și atunci aduceam apa cu butoaiele, stropeam, prășeam, stam în patru labe în noroi, acolo trăiam. Pentru că trebuia și păzit, păzit de animale și de hoți, iar asta, de prin mai, pînă spărgeam bostana....

Ti-am zis, pămîntul era al dracului, dar ăl bătrîn era mai al dracului decît toți. Eu numai așa l-am știut. Bătrîna mea, care nu apucase să fie bătrînă, se spunea că tot din cauza lui murise. Nici n-o mai știu, eram mic... Așa se spunea... Dar se spunea ! C-o bătea și că de la o bătaie de-asta i s-a tras de s-a dus... L-am întrebat odată și-a tăbărît pe mine cu pumnii. Atunci am fugit și m-am ascuns în moara aia părăsită a lui Violatos, pe grinzile podului unde se cățărau numai porumbeii... Între ei am stat și doar am plîns. Mă, Marcelușule, nici acum nu știu de ce am plîns, dar atît am făcut : am plîns pînă n-am mai văzut... Apoi m-am întors. După plînsul ăla, parcă mă făcusem dintr-o dată mai puternic și nu-mi mai păsa de ce puteam păți că fugisem de-acasă. Dar bătrînul nici nu m-a luat în seamă. Se împrimăvărase, îl prinsese iarăși grija răsadurilor. Pepenăria aia era boala lui. Iarna se chircea, se făcea mic, vedeai cum i se scurge viața, dar de cum se făceau apele mari, întinerea și se lăsa de bînt...

Tot iarna, aduce unuri cîte o femeie. Atunci era bine. Ea făcea mîncare, ne spăla boarfele, se lumina casa. Dar nu stătea mult. Răbda o bătaie, două, apoi îi striga înveninată lui taică-meu : „Sonterogul dracului !" și se căra. Toate făceau la fel. Îi strigau : „Sonterogul dracului !" și atunci știam că s-a săturat și nu se mai întoarce. Nu ți-am spus, dar bătrînul avea amîndouă picioarele tăiate cam de la genunchi. Atîta, întîi, îi fuseseră arse, coapte, la spital i le-au tăiat, n-au mai avut ce-i face. Și cu timpul se obișnuise așa. Cioplise două lemne, mergea în ele, dar înnebunea cînd îl făcea cineva șontorog.

— Cum arse, nene Simioane, cum coapte ?

— I-au făcut-o unii, mai, Marcelușule, poate de la vreo femeie, că se băga bătrînul și poate ale altora. Fusese cu un cal... Sau poate de la bani, dracu știe ! Pe-atunci lopăta ernul ce se aducea în stîlpul portului pentru vapoare. Se-aducea din cîmp od și trebuia vînturat și întors să se usuce, altfel nu-l lua nimeni. Erau acolo munți de ort și muncă de oină. Nu știu cum a stat bătrînul. Poate avea sămînță de țăran... că mai tîrziu să-l fi văzut muncind bostana !...

Și Simion tăcuse de parcă-i fugise din cap ce vroise să spună mai departe, dar Marcel, înfierat să nu se termine, îl zgîndări :

— Dar cu picioarele ?

— Ți-am spus, i-au făcut-o unii... L-au băgat într-o noapte în eră. L-au legat de-un stîlp și l-au îngropat în ort umed. Iar ăsta, dacă stă cu umerașele lui în soare, se încinge la mijloc și e ca o apă rîocotită. Pe ăl bătrîn l-au găsit a doua zi pe după-amiază. Nu fusese băgat prea adînc și-i crpaseeră numai picioarele.

Și Simion iar tăcu, luă o gură mare de tăcă și trase aer în piept de parcă încercase să-și adune puterile.

— Așa a fost viața mea, așa a fost pînă în vara aia. Îl urmam pe bătrîn, eram la mîna lui, stăteam după el, îi știam frica. Și nu mă gîndeam decît la armată. Apoape îmi venise vremea și îmi ziceam că scap de toate. Eram hotărît să nu mă mai întorc, înțelegi, tu, mă, Marcelușule ?

— Înțeleg, nene Simioane, înțeleg, se grăbi, picase de tot în povestea bărcagiului, noaptea aceea era între ei ca o pasăre moleșită, se auzea doar foșnetul salciei lor și, rar, pietrișul grădinii scîrțîind sub pași depărtați...

— Fusese o primăvară secetoasă, nu întrase apa nicăieri, iarna, și ea, goală de zăpadă... Dunărea se făcuse mică, nenorocită, te lua mila văzînd-o, dar băgasem sămînța, aranjasem colība, ne mutasem la bostană de tot.

Și într-o dimineață a spus că se duce dracului tot și să mă înham la butoaie că murim și n-are chef să piardă totul de lenea mea. Și a început o grozăvie ca o turbare. Împingeam butoaiele pline de la Dunăre, cale de vreun kilometru, prin hîrtoape și rădăcini, de dimineața pînă

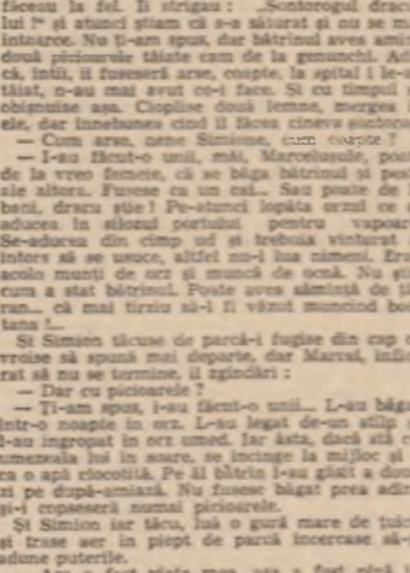

Linogravură de Mariana Popa

noaptea tîrziu, tot cu gîndul la armata aia care nu mai venea. Împingeam și rostogoleam butoaiele cu umerii numai singe și palmele zdrelite, pînă cădeam lat apoi mă sculăm și mergeam mai departe, la ogor, unde bătrînul vărsa apa în cuiburi. O aduna cu palmele și-și băga degetele în pămînt să se ducă apa în rădăcini, dar pîrjolul de soare usca imediat totul de parcă nici n-ar fi fost. Iar el, murdar, negru, cu barba albită, vorbea cu semințele alea nenorocite și le ruga să plesnească, să iasă, să nu moară. Așa se zvircolea ziua întreagă... Renunțase la protezele lui și se tira în patru labe cît ținea bostănăria și nu știu cum făcea, dar cioatele îi rămîneau întotdeauna curate.

Le visam și noaptea. Se făceau cînd mai mari, cînd mai mici, mă plesneau peste gură, peste ochi, ca niște lumini orbitoare, mă secau, mă, Marcelușule și erau ca o pedeapsă ce venea peste mine oriunde m-aș fi dus și oriunde m-aș fi ascuns.

Am dus-o așa vreo cincizeci de zile. Nu mai eram om, nu mai puteam nici să mă împotrivesc, nu mai eram nimic. Doar niște oase care se rezemau de-un butoi ce se rostogolea prin ierburi pînă la răsuflarea fierbinte a semințelor. Doar nebunia lui taică-meu, aia ajunsesem, o prelungire a nebuniei lui taică-meu... Și era atît de turbat, ca să înțelegi și tu, mă, Marcelușule, încît, chiar de-ar fi crăpat de sete nu ți-ar fi pus gura pe apa ce-o aduceam eu pentru pepeni. Se tira pînă la Dunăre și acolo bea, ca un cal, pînă îi plesnea burta să-l țină mult...

Și iadul acela s-a terminat într-o noapte cînd nu mai așteptam nimic. S-a terminat cu o ploaie care a venit în noaptea aia de care-ți spuneam, după ce a bubuit și a plesnit cerul ore în șir.

Tot timpul ăla, bătrînul a stat în genunchi, rugindu-se cu ochii ficși, holbați, să-i dea apă, apă, așa striga : „Dă-mi, doamne, apa mea !" și atunci, privindu-l cerșind, m-am trezit că nu vreau să plouă, că nu vreau să pice nici o picătură, să se ducă dracului tot și să-l văd pe bătrîn otrăvit de necaz, cu țărina aia uscată și semințele lui blestemate în cap, iar pe mine scăpat de toate...

Dar n-a fost să fie așa. S-a pornit un vifor de ploaie cum nu mai văzusem niciodată și a ținut patru zile pînă am crezut că o să înece tot.

Cît a curs apa, bătrînul a rămas numai între pepenii lui, tăvălindu-se-n patru labe prin noroi, cu cioatele alea roze plutind deasupra, plîngînd și rîzînd ca un apucat, de-am crezut că și-a pierdut mințile. Nu se poate închipui un om mai fericit decît a fost el atunci...

Iar recolta a ieșit, mă, Marcelușule, dar știi cum ? Erau pepenii ca bolovanii, mă, unul lîngă altul, sănătoși toți și mulți, mulți de nu puteai trece printre ei.

După atîta rău, era iar bine la bostană, iar ăl bătrîn parcă întinerea, așa se bățoșa pe zi ce trecea. Îmi spunea c-o să fim boieri mari pe toamnă, n-a mai făcut nici dracu pepeni ca noi, o să fie bătaie. Și cînd a crezut el că și-a cam luat grija lor, s-a spălat bine într-o dimineață, și-a dat barba jos, s-a urcat în barcă și mi-a zis că lipsește o zi, două, iar eu să rămîn să am grijă să nu dea tocmai acum animalele. Dar mi-a zis totul fără să mă mai injure și fără să mă mai amenințe, iar eu mi-am spus că se duce, poate, să tocmească căruțași la malul Dunării sau cine știe ce altă afacere...

— Bătrînul a venit atunci cu o femeie... murmură Simion. Era vesel taică-meu, puțin băut, nu beat, doar puțin băut și-i stătea bine. Împrumutase bani, cred, în contul pepenilor pentru că adusese cu el o grămadă de lucruri. Și de mîncare și de băutură, dar, mai ales, adusese o femeie...

Era frumoasă sau poate numai mi s-a părut mie neasemuit de frumoasă după lunile alea în care văzusem doar mutra nebună a bătrînului. Însă nu puteam înțelege cum de-l urmase, pentru că-l urmase ca o femeie, se vedea...

Avea un păr lung, drept, negru, ca la țigănci, dar o piele albă, nestricată de soare și mîini cu degete subțiri care țineau mereu un buchet de trandafiri, două, trei împletituri de fire...

Plecau dimineața și veneau seara, ea avea flori în păr și era plină de fire strivite de iarbă, cum se tăvălise cu bătrînul și rîdea tot timpul și-și dezvelea dinții ăia ca zăpada și-și umezea buzele cu virful limbii de parcă ar fi tot adunat de pe ele zahăr. Atunci mă privea printre gene, de sus, a batjocură și asta făcea să tremure carnea pe mine și să-mi vină să fug cît mai departe. Dar acolo, lîngă noi, era mereu bătrînul, stăpînul tuturor.

Ce era să fac ?... Mă dădeam din calea ei, stăteam singur prin bălți cu sculele puse, dar cu gîndul tot la gura aia umedă și mișcătoare... Poți tu să înțelegi asta, Marcelușule, poți ?

— Pot, nene, pot, grăbise Marcel răspunsul, deși nu putuse să priceapă nimic. Avusese și el înfiorările lui, dar nu le înțelesese și nu le luase în seamă, trecuseră repede, era încă mic.

— Într-o dimineață am dat peste ea, devreme, soarele era doar jumătate, restul sta ascuns pe celălalt mal, încă în ape. Venisem de la pripoane și țiram după mine un somn de vreo zece hile și ea era acolo, la cîțiva pași, după niște tufe, pe o limbă de nisip, goală, neclintită, în picioare, cu fața înspre soare și ochii închiși. Pielea îi căpătase un arămiu cald și am înlemnit scormonind în gînd trupul acela nemișcat, rotunjit de reflexe, cu gura uscată, vrăjit ca de dracu și atunci a apărut bătrînul iar ea a țipat prefăcut...

Am fugit besmetic izbindu-mă de pomi și m-am aruncat în Fluviu unde am vrut să mă înec. Mă băgam la fund și înghițeam apă, dar ea mă tot scotea la suprafață și mă împingea în sus, nu mă lăsa să mor, nu mă vroia, parcă toți erau împotriva mea, mă urau și mă goneau...

Și cînd am crezut că scap, pepenii erau aproape gata, a venit nenorocirea...

Eu dormeam pe afară, departe de ei, colība le rămînsese doar lor, bătrînului și femeii... Dacă nu eram noaptea pe baltă mă duceam între pepeni, era peste puterile mele să-i aud nechezatul, parcă fiare roșii mi se învîrteau pe sub piele...

Așa fusese și atunci. Mă chinuisem mult afară și abia tîrziu am picat într-un somn plin de coșmaruri... M-am trezit dîrdîind, cu soarele în cap, era ziuă bine și m-am dus la colibă, îmi spusesem că nu mai sînt, după obiceiul lor, sînt plecați...

Am intrat și am rămas cu ochii holbați. Ea era acolo, dormea încă, desvelită toată, pe patul larg, cioplit de mine și razele strecurate printre crengi jucau pe pielea ei ca niște monezi risipite.

Era singură, înaintea mea, goală, tînără. Iar eu tremuram ca de friguri, cu ochii lipiți de ea, fără să mai fie între noi nimic, doar bănuții aceia de soare...

A deschis ochii dintr-o dată și a țipat scurt. S-a strîns, a spus „ieși !", apoi s-a uitat în stînga și în dreapta după ceva să se apere, dar n-a găsit nimic altceva decît buchetul ei de trandafiri roșii, căzut lîngă pat și iar a spus : „ieși !", dar eu nu mai vedeam decît buzele alea umezite de limbă și m-am prăbușit.

A fost întîi ca o bătaie scurtă, gîfîită. Femeia mă lovea pe unde apuca cu trandafirii, zgîriindu-mi pielea cu spinii și pe noi picau numai petale roșii, îmbrăcîndu-ne, lipindu-ne de pielea noastră și de pat de parcă se scuturase o tufă întreagă, dar eu nu simțeam nici o durere, doar pielea ei și carnea ei care era lipită de pielea mea și de carnea mea, apoi bătaia aia s-a înmuiat a mîngîiere...

Simion avea glasul gîfîit, repezit, era aproape desfigurat. Marcel simțea teama întrind în el și ar fi vrut să se termine, dar barcagiul nu terminase.

— Atunci a venit lovitura. Bătrînul intrase și văzuse zvircolirea aia în trandafiri. S-a repezit la cange și a dat cu ea, cu cîrligul în jos, în capetele noastre, să ne omoare pe amîndoi. Dar m-a atins numai pe mine. Fierul mi-a îmbrăcat capul și virful lui întors și-a urmat drumul pe fața mea pe unde vezi tu, Marcelușule și toate în jur au plesnit în mii de bucăți, iar singele a țîșnit împroșcind patul și femeia.

M-am răsucit ca un animal pe moarte și-am prins cu două mîini lemnul cangei. Bătrînul, urlînd, nu-i dădea drumul nici el, urlam și eu și smuceam și roteam amîndoi cangea, dorind s-o avem fiecare. În ea ne stătea răzbunarea și salvarea, era totul pe viață și pe moarte și în rotirea aia cîrligul s-a înfipt în ceafa bătrînului. Dar eu nu mai puteam să mă opresc. Trăgeam în toate părțile fără să mai văd prin șiroaiele de singe, pînă am smuls totul din gîtul lui. L-am simțit prăbușindu-se horcăind și cu țipetele femeii în urechi, am fugit cu cangea aia care mai avea resturi din beregata lui, orbește, nebun, pînă mi s-au dus puterile și n-am mai știut de nimic.

Cînd m-am trezit în jur era liniște, liniște, liniște, de parcă nu fusese nimic, doar unul din visele mele bolnave, nebune, dar fața mi-era tot un singe închegat și am zărit apoi cangea în ierburi, cu virful roșu. Atunci a revenit puternic, ascuțit, fiecare scenă, fiecare moment. Îl omorisem pe ăl bătrîn, îl omorisem... Eu l-am omorît...

Și Simion își prăbuși capul în pumni și începu să tremure un plîns fără lacrimi, doar cu sughițuri lungi, iar Marcel, cu ochii căscați și mîinile încleștate de masă, rămase mut, neputincios, neînțelegînd... Apoi barcagiul s-a potolit, a înțepenit, parcă murise. Și tăcerea aceea a fost lungă și neclintită parcă tot atît cît durase și spovedania lui.

— Apoi ? Apoi ce-a mai fost ? Își auzi atunci glasul Marcel. I se amestecau întrebările în minte, neclare, învălmășite.

— Apoi... își ridică Simion capul și avea o față trasă cu niște ochi stinși, impleticiți, ca și vorbele ce i se auzeau greu, am stat ascuns. Nu m-a întrebat nimeni, niciodată, nimic. Însă n-am mai fost om. Numai eu știu !...

— Dar ea, femeia ?

— Femeia !?... tresări el ca în vis. Ea... cred că nici n-a fost, că eu doar mi-am închipuit, nici n-a fost !...

Asta fusese. Marcel îl dusese greu pînă la barca lui și pe vad, băiatul se lipise de bătrîn, se făcuse una cu el, era ca o cîrjă. Și-l simțea ca pe un cîine care a fugit mult...

Marcel nu mai tremura. Puțin mai la o parte de ceilalți, ce tropăiau a nerăbdare mai tare ca pînă atunci, privea fix, ghemuit, silueta lungă, neagră, a bărcii care se apropia. Și cînd s-a deslușit umbra, au izbucnit toți, înjurînd, amestecîndu-și vorbele, gălăgioși, trăgînd de biciclete și de rucsacuri.

— Hai, bă, Simioane, fiți-ar rachiul, ne prinde soarele, se-ascunde baboiul !

Și atunci a auzit Marcel glasul care venea din barcă, un glas străin însă, izbucnit subțire, a veselie, spărgîndu-i-se în timpane și făcîndu-l să se ridice brusc.

— Ce Simion, bă, gata cu Simion. I-a plesnit o vină în cap, a crăpat azimneață. De-acu sînteți pe mîna mea !

Băiatul a dat drumul cutiei cu rime și ea s-a izbit rostogolindu-se cu un sunet sec de piatră apoi și-a simțit pieptul urcîndu-i-se în gît și valul de lacrimi înundîndu-i obrajii. Fără putere, a rupt stuful în mîini și-a luat-o la fugă pe cheiul pustiu.

În urma lui barca s-a desprins de mai ducînd tibeicarii spre bălți, iar unde stătuse, din cutia căscată, rimele, libere, se tirau în toate direcțiile...

carolina ilica

S-agită frunzele

Nici n-a-nceput prea bine vara
Și iată că o pierdem iar.
Ca un bătrîn mă pling : amar
De ani de cînd tu vară vara !

Și iar e toamnă. Simți ? Presimți ?
S-agită frunzele cu zimți ;
Despart și taie fără rost,
Pe Ce-va-fi de Tot-ce-a fost.

O, maica maicii mele

O, maica maicii mele, iubitoare
Cum nu mai este nimeni pe pămînt,
De ce-ai plecat atîta de curînd ?

Și nici măcar sărutul de pe urmă,
Cu buze calde peste buze reci,
Nu l-ai luat. Cum vei putea să treci

De toate vămile ? Nici ban în palmă,
Nici în batistă grîu eu nu ți-am pus.
Cine te-o duce, fără plată, sus ?

Umblam prin lume, nepresimțitoare.
De ce nu m-ai vestit c-un semn matern ?
Să mă întorc, măcar să îți aștern

Cu mîna mea albeață pentru somn ;

Cum mai demult îmi așterneai să dorm.

Atît de singură

Atît de singură la țărmul tău,
Înverșunată, vuitoare mare,
De parcă fără nici un strop de suflet
M-ai lepădat din pîntecele tale ;

Ca pe un plod ivit dintr-o plăcere
De care ți-e rușine mai apoi.
La ce te mai întinzi de parc-ai cere,
Parc-ai cerși să intru înapoi ?

O pană de fum

Mă trage pămîntul spre el.
Sălbăticia lui umilește :
M-ar ține în brațe,
Dar nu mă iubește.

Cum să mă apăr, n-am cum !
De-aș putea doar o dată să zbor :
Măcar cît o pană de fum
Pe pagina cerului gol.

Ca un copil

Ca un copil ce-mi stă în brață,
Memoria cu ochii mici.
Se-obrăznicește, se răsfață.
Drept jucărie vrea un bici.

Cînd sînt tăcută, cînd sînt mută,
Cînd vreau să mor și nu se poate,
Mă ia de gît și mă sărută
Pe pleoapele încercănate.

E un copil fără picioare ;
Cînd te gîndești, te rupe mila.
Și patru mîini, nu două are
Și părul galben ca argila.

E un copil fără de somn,
Mai mult : m-adoarme el pe mine,
Vorbind încet și monoton,
Cu pauze și cu suspine.

Și-i un copil fără de tată
Și-aproape anii mei îi are,
Copil bătrîn, de altădată,
Fără de somn, fără picioare ;

Cu două mîini de ochi mă ține,
Cu alte două biciuiește.
La fel de singur ca și mine,
De-aceea, cred mă și iubește.

mircea șoncuteanu

balade

balada înnoptării

lui lucian blaga

a venit noaptea-n prag
a bătut c-un toiag
de gorun, de gorun
lumile au tăcut

a venit noaptea-n prag
ostenită-n toiag
și toiagul a prins
să murmure nins

acum stau și ascult
de cînd vine demult
cîntecul din etern
în toiagul de lemn

îl aud și-l aud
parcă nu mi-e destul
tainicul menestrel
mă îmbie cu el !...

baladă de sine

de acum, de acum
amiroase-a pămînt
între mine și noi
fulguie cu adînc

de la tată dintîi
ostenim, ostenim
neființei sălașul
și nu-l dovedim

de mi-e ruga popas
sufletul să mi-l trag
aș da umbra-ndărăt
cu un clocot măcar

apoi iar s-o înot
ca mai an

nici putere să plîng
necum să mă-nspăimînt
îmi vor duce-n cuvînt
lutul meu aburînd
să mai fiu, să mai fiu
nefiind...

balada timpului

„regret veșnic
vor avea oamenii
că s-au născut cu fața
către moarte"

(Cezar Ivănescu — Rod)

mă ajunge-o spaimă sfîntă
ca de fruct oprit,
voi mai prinde-n mugur floarea
murmurului nerostit ?

să aleg din umbre multe
umbra spusei
de-nceput,
să-i răstorn în mine carnea
și s-o bucur
crud

să mă pierd în dezmierdarea
clipelor și-apoi
în molatec gol de ore
să cad înapoi

mă cuprinde-o spaimă sfîntă
trupului descînt
floarea mea de nuntă — timpul
se răsfiră înghețind...

balada poetului

să mai fiu menestrel
să vă greier în seri
cînd iubite vă trec
feciorelnic inel

cînd de pajeri purtat
trupul s-a înfinit
și-a rămas doar cît să
nu-l oprească nimic...

cînd sărutul e cît
să ajungă la cer
și de-atîta înalt
toate umbrele pier

cînd e taina adîncă
și plină de ea
cînd din ciutura cosmică
cine bea înstelea

să mai fiu menestrel
să vă greier tîrziu
cînd nisipul din vol
începe pustiu

să mai fiu, să mai fiu
menestrel !...

balada bucuriei

bucurați-vă de iubită !
cît nu o știți
cît minunea s-anină
de un zîmbet sfiit

cît în abisul din suflet
vă-nfioară vreo stea
și-ntunericul mult
încă n-o înnopta

bucurați-vă de iubită !
ca doi ochi de demult
sînii ei te pîndesc
să-i dezlegi prin sărut

sînii ei care ard
în orbite și sorb
amintirea prin tine
a iertării de dor

bucurați-vă de iubită !
de lespedea sub
care izvorul
tămăduirii e rod !...

mircea albulescu

Fraţii mei

Frigul din sufletul meu
iese pe poartă,
se repede pînă-n virful dealului
și de acolo se așterne,
zăpadă,
pînă la picioarele pădurii.

În zilele în care
vîntul
nu mă alungă bezmetic
peste arătura înaltă
copiii,
țipînd de fericire,
fac oameni de zăpadă.

Thalassa !

Sufletul meu
Corabie smolită
Cu dor
Mi-aduce din cioburile Ciclade
Mingiieri de lumină
Primenite de ape egee,

Încît mă aud
Cîntînd —
Fără să mă înțeleg —
În grecește.

Fapt divers

Cu sufletul pe mal
bine acoperit cu flori de cîmp
la umbră de sălcii mincinoase
mă scufund
dincolo de pleoapele apei
căutător de scoici
adînce.

Dacă sub liniștea udă
se mai află o singură suferință
care să-mi semene
ne vom ridica în zori
să-ți impodobim vanitatea.

Tăietorul de lemne

Tăietorul de lemne
s-ar fi salvat —
poate —
dacă n-ar fi izbit
încă o dată !

Dar așa,
cînd l-a cuprins
amețeala
pe marginea ripei,
mai adîncă decît începutul
cu toate stîncile
scoase din teacă,
tăietorul de lemne,
a încercat să se rezeme —
firesc —
de pieptul copacului său.

Și așa,
amîndoi îmbrățișați
au pornit încrezători,
ca doi vechi prieteni,
către răcoarea izvoarelor.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

II. OMUL ȘI CELELALTE VIEȚUITOARE ALE PĂMÂNTULUI (3)

Ilustrație de Gregori Mărănescu

Finalul povestirii **În mijlocul lupilor** propune atenției un concentrat dialog-dizertație ce are loc între personajul narator, care cumulează în același timp și calitatea de martor ocular al întîmplării relatate, și unul dintre ascultători. Obiectul disputei, evident, îl constituie interpretarea faptelor Luparului din unghi magico-psihologic, pe de o parte, și realist-psihologic, pe de altă parte. Referirea se face, în speță, la mijloacele prin care Luparul imobilizează haita de lupi în mijlocul căreia personajul narator se trezește căzînd din copacul de unde contempla straniul „dialog" dintre pădurar și amenințătoarele fiare :

„— Ce crezi că era văpaia din ochii și din degetele omului ? întrebă cineva.

— Nu aș ști acum. Dar atunci și acolo, cum stam căzut în mijlocul fiarelor, cu toate instinctele treze și încordate, îmi amintesc că am făcut fără să vreau reflecția că văpaia aceea era toată voința omului exasperată, tot fluidul magic strîns și condensat din ființa celui care făcea efortul extraordinar să alunge primejdia... Fără această magie, am fi fost pierduți. Pe urmă nu m-am mai gîndit la asta, am uitat... Dar acum chiar încep să pricep. Ca și în magia vechilor vînători. Omul meu crescuse, se lărgise dincolo de el, de sălbăticiunea strîmtă a lui, ca să poată cuprinde și înțelege pe lup, să și-l asimileze. Numai cunoscîndu-l astfel, magic, putea să-l supună și să-l stăpînească. O formidabilă activitate în duh, pe care noi nu o mai putem săvîrși. Magul primitiv devenea prin asta arhetipul lupului, marele lup spiritual de dincolo, dinaintea căruia hăitucul de rînd se trage înfiorat, ca oamenii la apariția unui înger... Omul preistoric nu alerga după fiare, ci vina primejdia, săgeata taine potrivnice, întindea curse pentru probleme de existență...

— Exagerezi, președinte, îl întrerupse un prieten. Eu cred că văpaia omului dumitale era un fosfor oarecare, un putregai cum face lemnul unor anume copaci, cu care el își îmbibase mîinile și obrazul, ca să fie în respect fiarele. Am citit undeva despre asta.

— Se poate dar cu asta văpaia n-a fost mai puțin magică, încuviință povestitorul, mîngîindu-și încet glezna în care se deșteptase amintirea unor dureri adăpostite altădată demult, acolo."

Ce încheiere poate trage pentru sine cititorul însuși, luînd în considerare atît elementul fabulatoriu cît și concluzia „teoretică" iată, în fond, întrebarea care vizează statutul fantastic al povestirii. Inevitabilă, totuși, întrebarea nu trebuie și nici nu poate să aspire la un răspuns tranșant. Însă, povestirea beneficiază de un asemenea final deschis nu din dorința expresă a povestitorului de a o „încifra" neapărat. Străin de astfel de tentații, Voiculescu mizează pe efectele unui mecanism mult mai subtil, impulsionat de factori localizați în profunzimea fenomenului de zămislire a magicului. Totul se bizuie pe maiestria sugerării dilemei de un revelator conținut afectiv-intelectual lăsat de natural confirmare (sau a credinței magice, perpetuată, de-a lungul de practicile mitico-folclorice și interpretată în diferite din cadrul psihologiei antropologice. Adevărul tranșat se resoarbe în ceața misterului stărilor halucinante a poveștii pe care presupune realitate originară, rezidînd, îmbrăcată chiar acum, sub privirea noastră. Nu altul este înțelesul scenei în care un personajul narator în jurul, Luparul îl stăpînește pe lupi, îmblînzindu-i : „Și știam acolo în spatele lui, trăgînd adînc în piept mirosul descinstat cu care bîntuia fiarele («Era înfășurat într-o sarică de piei sălbatice, cred de lup, din care zbucnea nesuferitul miros pestriț, de care acum era plin tot omul» se mai spune într-alt loc despre Lupar) și căruia îi simțeam acum toată puterea magică. Mîinile lui, urmau să împrăștie, mai ales din degete, văpaia fosforescentă, pe care o vedeam dincolo de el în față, cînd întindea și juca bita către bestiile ce dau îndărăt pas cu pas și se trăgeau dinaintea lui..

După cîteva clipe, maticul se dete bătut... cumpăna magica era să nu curgă sînge. O singură picătură, de la om sau de la fiare, și vraja se spărgea. Nimic n-ar mai fi putut opri catastrofa. Dar Luparul izbutise..."

Cum se vede, Luparul își face treaba cu, așazicînd, maximum de rigoare profesională, conformîndu-se disciplinei impuse de unicul său mod de existență, deosebit de al celorlalte viețuitoare ale pămîntului doar prin *știința* (și nu prin *puterea!*) de a le stăpîni. În schimb, personajul povestitor, datorită paroxisticei lui emoții mitizante, atribuie întîmplării acel coeficient de spirit magic pe care, sîncer vorbind, este cu neputință a crede sau nu că faptele îl au într-adevăr.

Dacă Luparul face dovada „științei" sale magice în chip subconștient, adică în virtutea instinctului său vital pus la încercare în condițiile unui mod de existență *pre-istoric*, în schimb, bătrînul vrăjitor din *Ultimul Berevoi* acționează în virtutea unui autentic *complex samanic*, cu alte cuvinte, un *complex samanic* conștient asumat. De aceea, tema fantastică a acestei povestiri se definește oarecum prin contrast cu aceea din *În mijlocul lupilor*. Ideea, de data aceasta, vizează valabilitatea practică a credinței magice în condițiile în care apelul la aceasta are ca resort „provocarea" eului arhetipal în scopuri utilitare, circumscrise, adică, impasurilor cotidiene ale vieții umane. Dintr-un mod de existență sieși suficient, în dublă accepție — fenomenală și metafizică —, practica magică este solicitată a suplini funcții benefice aparținînd de multă vreme civilizației materiale. Drept urmare, acțiunea nuvelei se desfășoară pe fondul unui impas de o asemenea natură generalizat :

„Plouase mult cu singe și vremile veneau roșii și-nvolburate. În tulbureala prefacerilor, marii vînători, ahotnici de primejdiile fără folos, urcători să prigonească fiarele pînă-n rărunchii munților, pieriseră. Moșierilor, îndatorați oarecum să-și apere codrii și plaiurile de jivine, li se stîrpise pînă și sămînța. Băștinașilor li se ridicase și cea din urmă țeavă de pușcă, orice gioarsă de pistol. Și în vălmășeala începutului de leat, bestiile se înmulțiseră nestingherite.

Munții mișunau de sălbăticiuni. Lupi bezmetici bîntuiau stînele, urșii dau buzna peste cirezi. Treceau prin ciomegele boierilor, umflau juncanii și plecau fără măcar o bună ziua.

În lipsa armelor, de sub troianul leaturilor, practici străvechi, meșteșuguri primitive de apărare începeau să scoată capul."

Iată deci imprejurarea cînd, în disperare de cauză, oamenii se gîndesc la bătrînul vrăjitor Berevoi, pînă atunci cu totul dat uitării.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Un zîmbet pentru cititorii săi : Ioan Grigorescu

O privire către „structurile literare" : Lucian Raicu

Un hobby comun, pescuitul, pentru Petre Sălcudeanu și Radu Anton Roman

NUMELE POETULUI

Iulia David

Profesoară de istorie, Iulia David scrie și publică cu intermitențe de multă vreme prin revistele noastre literare.

Volumul de poeme pe care îl-a încredințat (deocamdată fără titlu) deși nu e reprezentativ în întregime, se constituie ca un interesant „jurnal" existențial, subiectiv, fiecare din poemele sale, de poezie, mizează originalitate prin nota lor sentențioasă tind să anuleze contururile realității imediate. Lapidaritatea aforistică agresează în cele mai multe cazuri (...-mi deschid / cu singurul glas / ce privirea, / în brațele tale / aerul a înflorit / un fluier alb / ne despartă acum. / e pustiu în neînțelegere. — **Pradă în nemișcare** : „Vezi liniștea, / și totuși nu ți-e închipui ființe / o vezi și nu te abții / să-i strigi, / vrednic ești de laudă / dar singur / atunci cînd ea / te ispitește". — **Vrednic ești** : „Mergînd s-ar putea să regreți / mîna umbră care te atinge / pînă din sufletul ei nu transpare / nici un strigăt / nici o melancolie / dacă ai rămîne / drumul spre moarte ți-ar părea / egal cu al vieții / în așteptare". — **Dacă ai rămîne)** rîndă să devină uneori pură sinteză verbală neîngrădită și de **aceea** am sfătuit-o pe autoare să-și înnobilizeze registrul expresiv, cu metodă, restrîngîndu-se numai la transcripția „sincerității" momentelor de inspirație. Numeroase poeme surprinzătoare prin siguranța tonului („Poeziei-mi dragă stăpînă / a mea e fără stăpîn / s-ar putea să ne înțelegem / și să trăim ca frații / în a voastră lumină e loc / numai și a mea crește un astru / ca un trup alb și mirositor de floarea, / poeziei-mi dragă cea cu cuvinte că stii / și mă respecți) compun ceea ce numim „**Povestiți-mi despre singurătate)** se întredeschid cu Iulia David, povestind cîteodată în tinără poezie de azi, ce știe să-și păstreze talentul sub o continuă implinire artistică.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 5 iulie a.c., orele 19.00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XLVIII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

Memoria lui Ștefan cel Mare

Urmare din pag. I

lui că principele român cutreieră văile și dealurile Moldovei slobod ca un zimbru și tot el e stăpînul acestor meleaguri. Un gînd ca puiul zăganilor aș îndrepta și către temperamentul său vulcanic, iar dacă desfoliem judecata cronicarului Grigore Ureche de prejudecățile sale boierești, vom vedea că voievodul era un justițiar aprig și practica o strategie a așteptării în bivuacurile păcii care îl ducea la sfîrșit spre biruință. Și cum mai era Ștefan ? Să ne luăm după cîntecul pe care îl viersuiau sîrbii prin Veneția sutei a șaisprezecea ? Să ni-l închipuim fără seamăn, decît numai cu „mîndrul soare", sau pasionat în dragoste și dătător de zestre tuturor acelora pe care destinul le-a fericit de a-i însenina viața războinică ? Și ar mai fi cutoriile sale fără de număr și fără de pereche, pe care ar trebui să le judecăm altfel, mai încărcate de jertfe, de vreme ce epoca era atît de frămîntată iar mistria meșterilor alterna cu paloșul apărătorilor de hotare. La 15 octombrie 1487, așadar acum aproape cinci veacuri, el emitea un hrisov pe care am avut norocul să-l întîlnesc în paginile ultimului volum, al 25-lea, din „Uricarul" lui Theodor Codrescu (Tipografia „Buciumul Român", Iași, 1895). Reproduc din acest mesaj peste timpuri o frază de o frumusețe nestemată, care arată nu numai evlavia domnitorului, ci și slăvita limbă românească în care gîndea și dicta grămăticilor : **„Iar domnia mea cu bună voire și dintru a noastră bună voie și curată și luminată inimă am făcut pentru sufletul întru sfinți adormiții moșii și strămoșii noștri și pentru a noastră sănătate și mîntuire, și pentru sănătatea și mîntuirea fiilor noștri, ca să întărim și să miluim a noastră Sfîntă Mitropolie din tîrg din Roman..."** E un poem eteric și aurit ca zugrăvelile athonite și bine ar fi dacă în istoria literaturii noastre vechi s-ar acorda o mai serioasă atenție harului imagistic și lexical al marelui domn. Și cum ni se mai arată Ștefan ? Era iubitor de pace și de copii, pe care îi deprindea de mici cu statornicirea hotarelor ; e cunoscut, dealtfel, obiceiul său de a-i bate la falangă pe micuții fii ai plăieșilor, lîngă pietrele de hotar, pentru a-i face să țină minte toată viața unde au suferit și, implicit, unde se aflau granițele adevărate ale țării. Desigur, nuielele se aplicau cu dragoste, dar în limitele Evului mediu ceremonia aceasta era o primă pregătire militară a acelora ce aveau să fie meniți să poarte destinul țării pe mai departe.

Tînăr, matur și bătrîn — Ștefan a rămas același dîrz apărător al patriei și al creștinătății, același Mușatin frumos fără de care chiar supraviețuirea Europei ar fi de neconceput. Fără el, poate că asediul Vienei n-ar mai fi avut loc la 1683, ci două veacuri mai curînd, și n-ar mai fi fost deloc eșuat ci încununat de succesul neîntîrziat al semilunei. A închis ochii suferind, bolnav nu de maladia castelanilor, ci de aceea a martirilor neodihniți, ars cu fierul roșu pe rană și privind neputincios cum iubita sa fiică, Elena, zăcea în temnițele asiate, în urma intrigilor Sofiei Paleologa. A murit cu sufletul trist, la început de veac și de lună a lui cuptor, cînd grinele Moldovei vălureau în dangătul clopotelor și săgetau văzduhul cu aburi de piine nouă. Într-un vibrant medalion închinat Putnei și cititorului său, Nicolae Iorga scria : **„La mormîntul lui Ștefan, unde, dacă nu sînt oasele, se sălășluiește simbolul — și ce sînt chiar acele oase pierdute în pămînt decît un simbol ? — cununile nouă și cele vechi, urna de argint goală, porumbelul de argint, atîrnat, tricolorele păturite, margenile dulapului de sticlă, toate aceste lucruri multe, greoaie și foarte ordinare, foarte trecătoare, cu totul nevrednice pentru acela care nu poate fi încurajat cu destul aur și cu destule pietre scumpe de neamul pe care el l-a scăpat de la pieire, mormîntul acela, acoperit de noapte, aruncă numai scînteieri și raze (...) Mergea cu noi în umbra nopții, între luminile cerului și luminile pămîntului, ducînd după dînsul întreg întunerecul pe aripile sale care atingeau munții zărilor și depărtarea hotarelor noastre singerate. Sfînt și împărat al tuturor țărilor, al tuturor oamenilor românimii, al tuturor celor ce cuminecă în această limbă !"**

Aici, la Putna, l-am văzut acum cîțiva ani pe restauratorul istoriei naționale, președintele Nicolae Ceaușescu, în reculegere la mormîntul marelui erou. Ne aflam la scurt timp după inaugurarea de către dînsul a Monumentului ecvestru al lui Ștefan cel Mare din Suceava, iar președintele a simțit nevoia să vadă și locul de îngropăciune al aceluia pe umerii căruia stă o mare parte a tradiției noastre vitejești. Era o zi frumoasă, cu aer limpede ca respirarea mieilor, era o zi cu soare răsfrînt pe varul fosforescent al zidirilor, închegate cu blăni de stejar vechi de sute de ani, era o zi pe care miile de țărani mîndri din comună și din împrejurimi, îmbrăcați în straiele lor alb-negre de sărbătoare, n-o vor uita, cu siguranță, niciodată. Iar peste Arcul de Triumf boltit între cei doi eroi, fără de moarte amîndoi, pentru că amîndoi sînt în sufletul țării și țin cu țara, se unduia parcă vocea tînărului Eminescu, organizatorul serbărilor de la Putna, din 1871 : „Ștefane, Măria Ta / Tu la Putna nu mai sta !..."

La 2 iulie, în fiecare an, de aproape o jumătate de mileniu, inima românilor de pe toată vatra vechii Dacii bate la Putna, sfințind pomenirea nepieritorului oștean. El este viu în hrisoave și în peceți, în pietrele înstelate cu bouri și în ctitoriile pe care le-a ridicat „din pajiște", adică din temelii, el este viu în idealul nestins al Independenței naționale și în credința că puterea românilor stă numai și numai în bărbăția lor, altminteri vor fi pierduți. Fie-i numele lăudat !

DIALOGUL DISCIPLINELOR

Modernitatea perspectivei

Dezbaterea pe tema tradiție-inovație care a marcat atît de puternic viața intelectuală română în perioada interbelică nu a antrenat numai scriitori, sociologi sau politicieni interesați să revendice o parte din tradiția națională în folosul propriului lor program. Dezbaterea a stăruit în atenția tuturor oamenilor de cultură și istoricii s-au văzut implicați într-o discuție aprinsă care atingea cele mai adînci laturi ale vieții culturale române. Chiar mai mult decît alți specialiști, ei s-au simțit chemați să dea un răspuns la întrebări de primă importanță și mereu actuale : existase o perioadă obscură în istoria poporului român care, timp de secole, se tot aflase pe drum, așa cum pretindeau istorici nepricepuți în a descifra tăcerile documentelor ? fusese evul mediu întîrziat o perioadă de stagnare ? fusese perioada slavonă un corp străin în cultura românilor ? fusese modernizarea o ieșire bruscă în lumină, sub revărsarea cornului abundenței ? Alte întrebări au fost ridicate în acest răstimp de Nicolae Iorga și de „Noua școală istorică", mai sensibilă decît predecesorii la implicațiile sociale ale actelor istorice și mai atentă la mișcarea de idei europeană. Deoarece nu numai în cultura noastră s-a pus problema raportului dintre tradiție și modernitate care a fost ridicată pe un plan universal de gînditori germani sau francezi. Orice evaluare a acestui raport trebuie de aceea să țină seama de contribuția istoricilor la elucidarea acestei probleme și de contextul european al dezbaterii.

Evaluarea este acum ușurată de o serie de lucrări temeinice despre evoluția istoriografiei române și universale semnate de Pompiliu Teodor, Vasile Cristian, Lucian Boia, lucrări care merită să se bucure de o lectură mai largă. La aceste sinteze s-au adăugat recent cîteva contribuții tocmai pe tema adusă de noi în discuție și anume un temeinic articol al lui Alexandru Zub din „Revue Roumaine d'Histoire", 2/1984 și un studiu solid argumentat al lui Pompiliu Teodor din „Studia Universitatis Babeș-Bolyai — Historia", 1981. Deosebit de sugestive sînt și considerațiile lui Keith Hitchins din volumul **Social Change in Romania, 1860—1940**, apărut în 1978, deoarece plasează întreaga problemă într-un context de cultură comparată.

Numeroase răspunsuri au venit din partea lui Iorga, dar contribuții și mai substanțiale a adus „Noua școală istorică" care și-a definit programul în mare parte prin intermediul „Revistei istorice române" dornică să abordeze subiectele cele mai variate într-un spirit de istorie „globală" care o apropie atît de mult de celebra școală franceză de la „Annales". Istorici care și-au cîștigat un meritat prestigiu atît în țară, cît și peste hotare, precum C. C. Giurescu, Gheorghe Brătianu, P. P. Panaitescu, Victor Papacostea și un istoric literar care a înnoit complet imaginea noastră despre cultura „veche", Nicolae Cartojan. Concentrîndu-și atenția asupra mileniului „întunecat", asupra relațiilor cu polonii și cu vechea cultură în limba slavonă asupra continuităților și a salturilor din viața economică și socială, într-o mai mare măsură decît o făcuse Nicolae Iorga, această pleiadă de distinși oameni de cultură au formulat concluzii memorabile despre devenirea noastră culturală. Meritată reținută discuția pe care istoricii români au deschis-o pe plan universal, atunci cînd au cerut o reevaluare a evului mediu, mecanic etichetat drept un răstimp de „obscurantism" și „barbarie". Împotriva acestui clișeu introdus în gîndirea oamenilor de cărturarii Renașterii dornici să discrediteze epoca de care se distantau, Iorga propusese la Congresul de istorie de la Londra, din martie 1913, o reevaluare a acestei epoci cu denumire derutantă de vreme ce înfățișa perioada ca fază de tranziție, în loc să-i definească trăsăturile. Or, spunea marele istoric, avem de-a face cu „o individualitate care se ivește, se afirmă și dispare încet înaintea altor idei și altor forțe, nu fără a lăsa cu toate acestea în gîndul nostru, în sentimentele, în instituțiile noastre, chiar în cele care au primit mai des pecetea Romei, urme adînci și care vor persista chiar dincolo de schimbările îndrăznețe ale timpului nostru". Cițiva ani mai tîrziu, deschizînd cursul de istorie universală la București, în 1924, Gheorghe Brătianu afirma, la rîndul lui : evul mediu „nu e noaptea ce se lasă greu peste apusul de soare al culturii greco-romane pentru că s-o împrăștie razele biruitoare ale răsăritului Renașterii ; nu înseamnă în dezvoltarea vieții universale o prăpastie de „saecula barbara" între două culmi de civilizație. La sfîrșitul tragic al lumii antice, catastrofa este o schimbare de valori morale. Lumea veche iese mai degrabă din arenă decît se prăbușește : este un Ausgang mai mult decît un Untergang".

Abordînd chestiunea care intriga a unui ev mediu îndelungat, istoricii români nu au acceptat resemnați „decalaje" și „întîrzieri", după rețeta îmbătrînitei istoriografii pozitiviste, mîndră de descoperirea ei că ceea ce a fost mai înainte determină pe ceea ce vine în urmă. Istoricii români au pus în valoare varietatea civilizației europene și au vorbit cu autoritate despre civilizația din jurul Mării Negre, ca Brătianu, despre originalitatea culturilor balcanice, ca și politice, ca Giurescu. Mai mult, istoricul de artă G.M. Cantacuzino a ajuns să prezinte „estetica lui Ștefan cel Mare", iar Cartojan să relanseze pe plan mondial studiul literaturii populare. Evul Mediu îndelungat se dovedea a fi un moment de viață intensă culturală și politică, de vreme ce, sublinia Gheorghe Brătianu, „doar în mileniul Evului Mediu s-au așezat temeliile dezvoltării noastre ca neam pe teritoriul ce locuim astăzi".

Atenția acordată continuităților și permanențelor a condus pe istoricii români spre o problemă și mai importantă, anume spre raportul dintre tradiție și modernitate. Discuția aceasta pornise și de la o imagine simplificată a trecutului nostru, care reținuse prea puține realizări culturale dinainte de un veac sistematic ponegrit, pe urmele pașoptiștilor — veacul fanariot — și exaltase creația orală din mediile rurale. „Folclorizarea" culturii noastre „vechi" încurajase pe Lovinescu sau Ibrăileanu să-și înceapă analizele cu veacul 19. Or, modernizarea nu începuse doar de un secol și nici nu se desfășura prin abolirea senină a trecutului : influența occidentală nu se așternuse pe un teren necultivat și nici nu fusese, de fapt, un impuls dat de o generație. În frumoasa conferință din 1928, P. P. Panaitescu constata că, în cazul generației de la 1848, nu avem de-a face cu o introducere de forme occidentale în cultura română, ci putem constata că „influența străină a trezit tradiția națională, s-a adaptat nevoilor economice, politice și culturale ale neamului, și nici nu se putea altfel : trecutul nu se poate suprima" **(Istorie și cultură)**. S-a deschis astfel perspectiva unei analize mai adînci a problemei modernizării societății române decît aceea favorizată de teoria imitației a lui Tarde sau de ideile pe atunci la modă ale lui Spengler. Nu se crea o artificială opoziție între tradiția simplificată de moderniști și modernizarea condamnată de spiritele conservatoare, ci era îndreptată atenția spre civilizația dezvoltată în Sud-Estul european sau în bazinul Mării Negre, spre valorile păstrate de-a lungul secolelor, spre tensiunea creată de modernizarea rapidă a structurilor economice și sociale românești din secolul 19 care, pe de o parte, favorizase extinderea democrației în societatea românească, dar, pe de altă parte, contribuise la dezvoltarea unui apăsător aparat birocratic lesne de manipulat de un grup de privilegiați. Dezbaterea care opunea artificial „tradiția autohtonă" spiritului „european" a dobîndit noi profunzimi datorită istoricilor care au demonstrat că tradiția era un element dinamic și că spiritul european fusese tot timpul prezent în cultura română.

Pentru a surprinde cu un plus de claritate dinamismul tradițiilor și pentru a urmări permanențele și înnoirile din întreaga Europă a propus Gheorghe Brătianu, în 1938, elaborarea unei sinteze de anvergură, pe care, din nefericire, războiul a curmat-o. Realizată prin colaborare internațională, **Noua istorie a Europei în Evul Mediu** trebuia să cuprindă trei volume masive și să reconstituie dialogul occidentului cu orientul. Era un punct de vedere care astăzi este adevăr comun în lucrările de referință, anume că „istoria Europei și a Orientului Apropiat în timpul Evului Mediu nu poate fi înțeleasă dacă nu luăm în considerare existența și influența acelei comunități adesea puternică și întotdeauna cu prestigiu politic — imperiul bizantin. Chiar și în perioada de cea mai mare slăbiciune, el a deținut calitatea unei legitimități pe care alte state nu o aveau, precum și o cultură care oferea un acces direct la gîndirea atît a patristicii, cît și a vechei Elade" (Robert Browning, **The Byzantine Empire**, 1980).

Alături de gînditori care au pus în termeni extrem de moderni cultura română, precum Lucian Blaga, istorici ca Pârvan, Panaitescu, Brătianu au reliefat faptul că atunci cînd este analizat trecutul unui popor, cercetarea nu poate accepta resemnată presiunea celor morți asupra celor vii, după cum nu poate lăsa în uitare ceea ce a fost achiziționat adeseori cu sacrificii. Trecutul trebuia organizat în concordanță cu necesitățile prezentului, dar fără a-l deforma ; or, spunea în acei ani Lucien Febvre, „societățile tradiționale au operat odată pentru totdeauna conturile lor cu trecutul" și de aceea dinamica tradiției nu putea fi blocată de dragul unor scheme simpliste puse în slujba unei modernizări fără respect față de achizițiile predecesorilor. În această privință se poate chiar afirma că luările de poziție ale istoricilor în dezbaterea pe tema tradiției și a modernității par mai pline de responsabilitate decît ale altor specialiști, cu siguranță datorită faptului că în tradiția noastră istoricii descoperiseră un profund respect pentru persoana umană. De aceea, cînd nori negri se adunau deasupra Europei, în noiembrie 1937, afirma Iorga că istoricul nu are datoria numai de a constata și de a informa, ci de a da soluții de viață : „ideea de umanitate trebuie să te preocupe atunci cînd te gîndești că ceea ce ai de făcut poate să aibă un singur mare scop : acela de a face ca umanitatea, societatea în care trăiești, să folosească din chipul cum ai înțeles, prin personalitatea ta, să folosească- pentru refacerea către care trebuie să mergem, refacere fără de care societățile europene se vor cufunda într-o decădere profundă.. Trebuie să te simți om cînd faci istorie și să te formezi om, ceea ce nu este ușor, ci pentru aceasta trebuie să citești mult, să gîndești mult și să trăiești mult, să ai deci experiență de viață, fără de care nu trebuie să te atingi de istorie niciodată".

Alexandru Duțu

Literatura în apărarea condiției umane

Urmare din pag. I

literaturii, nici idealul de luptă, social și național, umanitar al popoarelor lor. Scriitori de diverse naționalități, cu diverse concepții și opinii literare, filosofice, estetice, etice, religioase etc., aparținînd unor diverse școli și curente literare și reprezentînd individualități creatoare diferite, au fost animați de un singur gînd, de o singură dorință : apărarea și salvgardarea omenirii, a omului, a marilor valori umaniste ale culturii și civilizației noastre, apărarea și recucerirea libertății și independenței popoarelor, însuflețirea luptei lor pentru eliberare socială și națională, conștientizarea participării lor la marea epopee a înfrîngerii hitlerismului, a eliberării de cosmarul războiului și cîștigării unei păci trainice pe pămînt.

Încă de atunci dar mai ales acum, după atîta timp, ne apare destul de clar mobilul care a declanșat și alimentat dezvoltarea unei asemenea literaturi, de-o asemenea forță ideatică și artistică, de-o asemenea întindere și cuprindere, atît de puternic angajată în primul rînd în reliefarea și afirmarea mesajului ei umanist, a idealului de libertate și demnitate umană. În principal, acest mobil l-a constituit **impactul brutal, traumatic suferit de conștiința umană** a acestui veac în fața **cumplitei violențe antiumane a fascismului și războiului fascist** — impact din care, acum putem spune cu mîndrie, conștiința omenirii a ieșit biruitoare și datorită aportului specific, cu totul deosebit al literaturii. Iar din punctul de vedere al popoarelor, impactul brutal pe care **conștiința lor națională** l-a suferit datorită cotropirii și subjugării fasrăpirii **libertății și independenței** lor, încălcării sălbatice a suveranității lor naționale.

Bucurîndu-se de **viguroasa tradiție** a caracterului său umanist, patriotic și național, literatura noastră a căpătat în acest timp noi și importante valențe ideatic-artistice, tocmai ca expresie majoră a luptei antifasciste a forțelor democrate și progresiste, a poporului român pentru libertate și independență, dinainte, din timpul și după războiul antifascist. Un șir întreg de opere ale celor mai însemnați scriitori ai vremii — poeți, prozatori, dramaturgi, critici și istorici literari — se constituie astăzi într-o remarcabilă expresie literar-artistică a acestei lupte, caracterizată printr-un **puternic și fierbinte patriotism**, poate expresia specifică cea mai înaltă, inalterabilă a **spiritului nostru viu patriotic-național.** Ea reprezintă astfel expresia concret-artistică a **atașamentului profund** al unei întregi generații de scriitori față de cauza dreaptă a luptei poporului nostru împotriva fascismului și a cotropirii fasciste, pentru eliberare socială și națională, libertate și independență, a **însemnatei sale contribuții** la războiul antifascist. Din aceasta decurge în mod implicit și manifestul său **caracter combativ, militant,** deosebita sa forță activă cu care a contribuit, în planul conștiinței umane, la afirmarea idealului nostru național, al eliberării și deplinei noastre independențe.

Astăzi, la capătul celor patru decenii de la victoria asupra fascismului și evidențiind astfel însemnata contribuție a literaturii noastre la înfățișarea literar-artistică a acestui epocal și epopeic eveniment istoric, la oglindirea lui nepieritoare în conștiința poporului nostru, a umanității, ne putem limita a consemna, în sfîrșit, două lucruri. În primul rînd că — în ciuda trecerii timpului, a vieții care a lăsat în urmă atîtea orori și suferințe ale fascismului și zbuciumului, a uitării ce tinde să piardă în umbra ei amintirea atîtor luptători căzuți în această cumplită înfruntare, a ierbii, tot mai proaspete ce acoperă an de an mormintele celor rămași pe cîmpurile de bătălie, a colbului ce se tot așterne pe atîtea inestimabile documente ale acestui ingrozitor măcel, a neclintitei noastre statornicii pe acest încărcat de frumusețe pămînt al nostru — literatura rezistenței antifasciste și a războiului antifascist rămîne în cele din urmă cea mai înaltă, inestimabilă și inalterabilă **formă a memoriei umane, individuale și naționale**, despre acest important moment al gloriosului și greu încercatului destin al nostru, al umanității. În **al doilea rînd,** că, fără a uita nici o clipă măreția și semnificația victoriei de acum patru decenii a popoarelor lumii asupra fascismului, trebuie să îndreptăm farul conștiinței noastre artistice și spre dramatica stare a lumii de azi, aflată din nou pe marginea unei și mai cumplite prăpăstii, deschise în fața sa de primejdia reală a unui nou război, de data asta cu totul și a toate, a vieții și lumii întregi, distrugător. Din nou la postul său de veghe în **apărarea condiției umane**, în avangarda luptei pentru afirmarea dreptului inalienabil al omului contemporan, al popoarelor la viață și împlinire, la fericire, în consens cu marele destin al umanității, cu existența unei unice, indivizibile păci pe pămînt, literatura zilelor noastre își poate asuma din nou, cu un și mai mare succes, sarcina de onoare a **însemnatei sale contribuții specifice** la salvarea omenirii, a valorilor culturii și civilizației actuale, a vieții pe pămînt de primejdia unui pustiitor război atomic, dincolo de care nu mai poate fi vorba de nici o victorie, a nimănui, și de nici un fel de altă pace pe pămînt. Căci, dacă după cel de al doilea război mondial, unii dintre noi au mai apucat să-și scrie numele, cu sînge, pe cîte o carte, după un nou război nu vor mai apuca să și-l adune nici măcar din fumul și cenușa întregii lumi, arse de un foc cosmic și spulberate de un vînt al morții veșnice, înstăpînite pe acest atît de frumos glob de cristal albastru al existenței noastre.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ALEXANDRU ENĂCHESCU : Din **Cintec pentru hotare :** „Cîntă doine și balade / fiindcă-n inimă le arde" — Așa le trebuie și bonjur.

CONSTANTIN ARDELEANU : Cortegiu : „Reflecții de oglinzi concave : / Se tîriie doi cite doi pe-alei / Ținîndu-se de mină bătrînei / Tandrețe a celulelor bolnave / Procesiune cenușie / De prea purtate pardesie / Dar **existind** o ultimă felie / Cortegiu pașnic de sicrie". Nu fiți așa Bacovia.

NICOLAE GH. VLĂDUȚU : Un **Cleștar :** „E pe moarte frunza de nuc / Antichitatea foșnește în calcar / În nord și în sud / frumoasa cantată a florilor / începe iar / Cui să trec tinguirea văpăii ? / Fructele se culeg / purificate sînt văile / cristalin, cristal diminețile / ascund ierburi uscate și amare / Trăim involburat / imnurile vin și pleacă / aburește ora nostalgic". Și-o **Elegie :** „O, frumusețe, vei trece și tu ? / privesc riul pentru intîia oară / ca pe-un lucru de neînțeles. / Tandru / octombrie își cerne luminile. / Au ars pădurile / și e pustiu pe culmi / în fereastra minții / se rotunjește albastră / gheața / O, frumusețe, vei trece și tu ?" Noi oprim aici, dar dv. abia începeți. Trimiteți.

MOICEANU PUIU : Echilibru, ca și celelalte: „Albinele ne vindecă de reumatism / Piscurile de tuse măgărească / Ploile ne spală de păcate / Iar cind jurăm strimb / Bem ceasul de sunătoare". Dacă beați sunătoare de ceai, cind vă strimbați jurind, și vă păcăleați de spălare de ploi, albinele se reumatismau de vindecare ? Sau vă măgăreați de vindecare ? Apăi bede, d-aia n-are ursul coadă !

RODICA BERARIU : „O zmeoaică dă-n unghii / alăptindu-se sterp. / Și-arunc pietre-n fereastră / ca să vezi cît de greu / se botează-n poveste". Dă-n unghii zmeoaica, în loc să dea-n brinci sau în cafea, ți-aruncă-n fereastră pietre, în loc să zvirle cu pietre ; ca să vezi cît de greu se povestește-n limba română.

R. CUCU : Cărare Mică : „De vinovat sînt vinovat pînă-n susul apelor / Eu am încercat să opresc timpul și păsărea să nu-mi mai scurme / Văzduhul / cer să fiu pedepsit cu uitare / am îmbrăcat o cămașă nouă / rezistînd depărtărilor / dar nu va mai fi altă depărtare / ci / doar o cale mică / : / prin timp la vale". Bateți la mașină, să vedem cum vă este și prin timp la deal : cu boii mici, cu boii mari sau cu boii nici ?

TUDORACHE LIVIA : Gîndul : „Alerg ca un iepure alb / E ușor ca vîntul / E greu ca un păcat / Acesta e gîndul / E blînd ca un copil / Hoinar ca un ciclon, / Este un dar mirabil / Sau un destin orb / E pasăre sau un izvor mic / Scînteie sau joc / E totul și nimic / Sau toate la un loc". Și **Despre strămoși :** „Ei au învins apă și foc / crude fiare, pămîntul încă sterp / Au început cu începutul / ... / au făcut primii pași pe pămînt / Au descoperit cine e prieten, cine e dușman / Și astfel s-au apucat de lucru / Pămîntul fertil. L-au declarat sfînt / Și l-au muncit mai bine an de an / Au descoperit geniale unelte / Plugul, cuțitul, acul de cusut / Erau dure, reci, inerte / Dar cu ele erau de temut". Virsta și resursele ce le întrevedem, vă obligă să cîtiți mult și să vă luați în serios. Mai trimiteți.

DUȚU VIORICA : În astă lume : „Așteptare-nchipuit de dulce / Ce simt uneori sufletul tînăr cu dor / cruntule-ai plecat, cruntule m-aș duce / E din cale-afară de mincinos / ... / Murmur, așteptînd bunătatea să vină / Neîmplinita-o albă năframă / Vezi cu doc și nimeni nu o vede / Inima rîde / și din greu suspină / Multe leagă, dar cîte destramă / În astă lume sînt mai om ce pierde". Încă la vîrsta viorilor dv. nu disperați. Citiți viața și trăiți cărți multe, multe.

E. SMIRNA : Acestea din **Nea în suflet :** „Singelui meu / îi pun cobre / aerului acum prea senin / / pat în lemn / noapte de cai / ... / de-mi-ar duce în zodia amorgului". La revedere dactilografiată.

GAVRIL BALC : Vidul cu zid : „Umbrele cad de pe pereți / cu sete ignoră infantile / ale strecurătoare umede / rămîn o lefteră / pe buza albă a ceții / eu privind neaptea-o / bruște și-ncearcă-o sorb / trăiți în preț / în incert să nu mai rămîie / decît cu vid luminat / ca un zid oxidînd". Bateți la mașină și exersați mai mult și Nae și Tu.

PETRE VLAD : „Pentru că numele Patriei : / nu se poate lua în deșert / și nu se poate rosti / în aerul pustiu / și nu se poate / întrupa / în nimic / și nu se poate / întrupa / în nimic / și nu se poate / întrupa / în nimic

PANAIT ISTRATI LA BRĂILA

Printre evenimentele culturale de cea mai mare însemnătate ale anului 1984. Centenarul nașterii scriitorului brăilean Panait Istrati a ocupat un loc important.

Inclus în calendarul omagierilor UNESCO Centenarul Panait Istrati s-a desfășurat în mai multe țări europene, dar putem afirma că, prin amploare și prelungirea sa și în acest an (comemorarea a 50 de ani de la moartea scriitorului), sărbătorirea scriitorului a culminat în orașul său natal, la Brăila.

Brăila, cunoscută pretutindeni pe meridianele globului grație nemuritoarei opere a lui Panait Istrati, mai păstrează și astăzi, alături de arhitectura ei cu alură modernă, locurile îngemănate biografic și literar ale existenței scriitorului. Seria manifestărilor dedicate autorului Ciulinilor Bărăganului, **al lui** Codin **și al** Chirei-Chiralina **s-a deschis cu ocazia vernisajului Expoziției** „Baldovinești lui Panait Istrati", **aflată în imediata apropiere a orașului, în localitatea în care scriitorul și-a petrecut anii copilăriei. Expoziția din Baldovinești evocă legătura scriitorului cu locurile natale și cu o însemnată parte a operei sale (**Moș Anghel, O noapte în bălți, Tata Minca), **manifestată biografic prin reperele oferite de Panait Istrati în celebrul articol** Pour avoir aimé la terre, **publicat în** Les Nouvelles Littéraires **în care spunea :** „Îmi place să cred că în clipa cînd am venit pe lume primul meu gest a fost de a îmbrățișa pămîntul. Acolo, în cătunul Baldovineștilor, la îmbucătura Siretului, pămîntul se va fi vîrît, desigur, în mine cu violența dragostei. Pămîntul întreg cu toate frumusețile lui".

La 10 august 1984, în ziua împlinirii a o sută de ani de la nașterea scriitorului, a avut loc la Brăila deschiderea festivă a Expoziției memoriale Panait Istrati din Grădina publică a orașului, locul predilect al plimbărilor scriitorului. Această expoziție, găzduită într-o clădire ce are pe fațadă un altorelief reprezentîndu-l pe scriitor se desfășoară pe trei nivele și conține, pe lîngă două camere cu mobilierul ultimilor ani de viață ai lui Panait Istrati și o cameră fotodocumentară (cărți, fotografii, documente, obiecte personale, citate din opera lui Panait Istrati care ilustrează crezul românesc al scriitorului) un important centru de documentare dotat cu mai multe sute de fotografii și clișee, benzi magnetice și video, manuscrise, scrisori, colecții de ziare din epoca vieții scriitorului, pus la dispoziția cercetătorilor operei sale.

Între 2—8 septembrie s-au desfășurat aici manifestările naționale dedicate centenarului. La ele au fost prezenți, tovarășa Suzana Gădea, președinte al C.C.E.S. din Republica Socialistă România, reprezentanții forurilor locale de partid și de stat, scriitori, un numeros public. Cu prilejul deschiderii manifestărilor Centenarului au luat cuvîntul tovarășa Suzana Gădea, Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R., scriitorii Fănuș Neagu, Ioan Grigorescu, Constantin Țoiu, publicistul Al. Talex, criticul și istoricul literar Teodor Vârgolici, poeții Gheorghe Pituț și Radu Cârneci, apoi persoane care l-au cunoscut pe Panait Istrati. În zilele centenarului a fost pusă în circulație o medalie comemorativă și un plic filatelic (maximafilie) s-au deschis mai multe expoziții de artă plastică inspirate din atmosfera peisajului istratian sau de portretistica literaturii sale. Între 3 și 4 septembrie, Brăila a găzduit o sesiune de comunicări și referate, sub titlul Panait Istrati scriitor român în universalitate **fiind prezentate numeroase intervenții ale cercetărilor operei acestuia. Pentru a ilustra interesul manifestat de participanți față de opera istratiană varietatea preocupărilor dovedite în acest sens, redăm în continuare cîteva dintre titlurile comunicărilor prezentate :** Considerații asupra operei lui Panait Istrati **(T. Vârgolici),** Panait Istrati — V. Voiculescu. Trasee comparatiste **dr. Ecaterina Țarălungă),** Mitul odiseic în dublă viziune : Istrati-Kazantzakis **(Constandina Brezu-Stoian).** Aspecte documentare și arhivistice privind viața lui P. Istrati **(dr. N. Mocioiu).**

Zilele centenarului au fost încheiate de prezentarea în premieră absolută a piesei Martor și Judecător **(autor Ion Bălan) o mărturie scenică a dramaticei existențe a scriitorului și cu decernarea premiului literar Panait Istrati, instituit de către Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila, premiu care a încununat prezența în poezia, proza și dramaturgia actuală a brăilenilor A.M. Buricea, Ion Bălan, Vasile Rusescu și Corneliu Ifrim.**

Dacă mai adăugăm și cele patru Pagini brăilene **apărute în cadrul revistei Tomis intitulate Panait Istrati, masa rotundă cu titlul Panait Istrati — contemporanul nostru, filmul** Brăilei Panait Istrati **(regia Ioan Budes și Pumpiliu Gîlmeanu) avem, desigur, o imagine completă a interesului susținut pe care l-au arătat brăilenii ilustrului lor concetățean. Faptul ni se pare cu atît mai demn de semnalat, cu cît în anul 1985 manifestările Panait Istrații au continuat la Brăila cu ocazia comemorării a 50 de ani de la dispariția scriitorului. În luna iunie a acestui an, comemorarea a fost marcată printr-o insignă comemorativă, dar mai ales prin prezența unei importante delegații scriitoricești, condusă de D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, din care au mai făcut parte Teodor Vârgolici, Petre Sălcudeanu, Al. Talex, Mircea Iorgulescu, Platon Pardău, Gabriel Dimisianu. Cu acest prilej a fost evocată personalitatea scriitorului comemorat iar în cadrul mesei rotunde** Real și imaginar în opera lui Panait Istrati **au fost expuse interesante puncte de vedere asupra cadrului etic, moral, care subordonează realitatea în literatura scrisă de Panait Istrati.**

Prin seria lungă a manifestărilor dedicate lui Panait Istrati, Brăila își revendică, am spune, cu îndreptățire dreptul de a evidenția idealurile luminoase ale operei scriitorului și de a rămîne locul definitiv al amintirii sale.

CENTENARUL PANAIT ISTRATI ÎN STRĂINĂTATE

● **CENTENARUL FRANCEZ PANAIT ISTRATI** s-a deschis odată cu bibliotecosalonul Salonul de livre al anului trecut, la începutul lui decembrie cu cartea de la Grand Palais sub numărul de o primire remarcabilă Le pèlerin du coeur (Gallimard, 1984), o culegere din textele cu caracter autobiografic ale lui Panait Istrati, îngrijită de Al. Talex, cunoscutul biograf al autorului lui Codin. Le pèlerin du coeur poate fi considerată, în toate, o întreprindere asemănătoare celei făcute de Al. Talex în limba română sub titlul „Cum am devenit scriitor", „Scrieri românești", 1981. Selecția textelor întreprinsă și semnată de către amintita familiarizatoare culegerilor franceze cu unele momente din biografia scriitorului și cu împlinirea acestuia în nucleele literare fragmentă (care unele publicate de noi în Romînia Românească, Convorbiri literare sub titlu : Lettre à Francois Mauriac).

● **PRESA LITERARĂ FRANCEZĂ** a comentat pe larg apariția acestei cărți, însoțită de o interviu a operei istratiene (tot la Gallimard în colecția cărții de „buzunar") în Le matin de Paris și Le combien de Paris, Alain Abellard și, respectiv, Laurence Cossé au prezentat cartea și, prin ea, viața fragantă a scriitorului român. Articole importante au apărut, de asemenea, în Figaro Littéraire și în Le Monde (Hubert Juin). Acesta! Le quotidien de Paris a publicat, pe marginea cărții, un interviu cu Al. Talex și Margareta Istrati, soția scriitorului. Un interviu, cu titlul Istrati, le vagabond, a apărut și în Le magazin littéraire (septembrie 1984), luat celor doi de către Randa Jouhar.

● **ÎNTRE 13—14 APRILIE,** la Valence, în prezența ambasadorului României în Franța, a avut loc vernisajul expoziției documentare Panait Istrati găzduită la Biblioteca din Valence. Sub titlul La Flame du coeur în sălile local Le Dauphine libéré (9 aprilie 1984) Christian Goffette și Alain Balez au prezentat cartea „Le pèlerin du coeur". Cu același prilej, a fost prezentat un text dramatizat despre viața și opera lui Panait Istrati, realizat de Christian Goffette și filmul Codin, în prezența regizorului Henri Colpi, urmat de o interesantă dezbatere la care au participat spectatorii.

● **SUB PATRONAJUL** Asociației „Les Amis de Panait Istrati" și al Universității din Nisa s-a desfășurat, între 26—27 aprilie 1984, Colocviul internațional Panait Istrati, la care au participat cu evocări, referate și comunicări Elena Samico Kazantzakis, Roger Dadoun, Elias Bartholy, Georges Gadobert, André Daspre, Monique Jouve, Maurice Zinoviefi, David Zeidmacn, Heinrich Stuehler. Delegația română prezentă la lucrările colocviului a fost compusă din acad. Al. Balaci, Constantin Țoiu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., Teodor Virgolici, Alexandra Talex și Mircea Iorgulescu. Participanții la colocviu au fost reuniți sub titlul „Panait Istrati — noire contemporain".

● **LA PARIS** a avut loc, începînd cu 3 mai, o comemorare UNESCO a scriitorului român. Alocuțiunea de deschidere a fost rostită de către Makarnian Makagiansar, director general adjunct pentru cultură la importanții for, după care au vorbit Al. Balaci, din partea delegației române, care a participat și la Colocviul de la Nisa, și profesorul universitar Roger Dadoun (Umanism radical la Panait Istrati).

Cîteva zile mai tîrziu, în perioada 9 — 10 — 11 mai 1984, la Nouvelle Sorbonne Paris III în cadrul Colocviului cu tema Cultura română în Franța și Italia, la secțiunea dedicată Centenarului Panait Istrati, au luat cuvîntul Ilinca Barthoni, Alexandru Talex și Roger Dadoun.

În aceeași perioadă, tot la Paris (7 iunie) secția franceză a Societății europene de cultură a organizat o seară Panait Istrati, prezidată de Maurice Schuman, membru al Academiei franceze, cu care prilej au conferențiat despre scriitorul român Roger Grenier, Roger Dadoun (Brăila în opera lui Panait Istrati) și Al. Talex (Panait Istrati în România).

● **RADIODIFUZIUNEA FRANCEZĂ** a [illegible] în cadrul emisiunilor sale, prin postul France Culture, în mai multe rînduri, știri, comentarii, interviuri, texte dramatice din opera lui Panait Istrati sau referitoare la scriitor. Despre acestea semnalăm, pentru a sublinia interesul viu cu care este înconjurat scriitorul român în Franța, reluarea dramatizării **Cosma,** realizată de Roger Grenier și interviul lui Joseph Kessel, luat scriitorului francez de către Beatrice Saleix în 1971. La ora de vîrf a postului, a fost transmisă, în cadrul emisiunii lui Hubert Juin, o masă rotundă dedicată lui Panait Istrati, la care au participat Roger Grenion, Margareta Istrati, Gerard Lemaire, Al. Talex.

● **MANIFESTĂRILE** franceze dedicate centenarului nașterii lui Panait Istrati s-au încheiat în perioada 10—19 august cu prezentarea în această perioadă a unui spectacol de sunet și lumină **Ciulinii Bărăganului** dat de ansamblul artistic de amatori „Le livre vivant la Castelul medieval Cluis Dessous". Figurația pentru prezentarea răscoalei a fost făcută de țăranii din localitățile învecinate.

● **ÎN GRECIA,** Centenarul Panait Istrati s-a desfășurat între 10 și 22 decembrie. Deschiderea festivă a avut loc în sala mare a Operei din Atena în prezența Melinei Mercouri, ministrul culturii și științelor din Grecia. Au participat Iannis Ritsos, Elli Alexiou, Mario Plaritis, Michel Raptis, P. Licudis și o delegație românească formată din Margareta Istrati, soția scriitorului, Alexandru Talex și Mircea Iorgulescu. În zilele centenarului a fost inaugurat Centrul de cultură Panait Istrati la Atena și a avut loc vernisajul unei Expoziții trimisă de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste din țara noastră. O sesiune de comunicări și pelerinajul în insula Kefalonia au încheiat manifestările culturale din Grecia dedicate lui Panait Istrati.

Revolta istratiană

Parazitoza ticurilor critice s-a cramponat de „sentimentalismul" istratian, minimalizîndu-l astfel în chip elogios. Panait Istrati a fost **o conștiință interogativă,** trăind seismele timpului ; prozele istratiene respiră un aer crepuscular, putrefact, și contaminat de violență agonică. Istrati nu scrie pentru a ușura digestia sătuilor, nu se vrea o „zbirniitoare sentimentală". Dimpotrivă, într-o omenire slută el cheamă la luptă, frumosul în sine fiind un basm. **Omul revoltat istratian** este produsul unui **scriitor revoltat,** care gustă „bucuria de a dispune de tine însuți", refuzînd viața în turmă, standardizarea. Interesul pentru aventura conștiinței culege din text evenimentele morale ; opera — nota Laurenției Ulici —devenită decor textualizat este folosită pentru extragerea dovezilor trebuitoare. Dar realitatea textului, inclusiv a celor de tip publicistic nu ajunge ; plină de îndoieli, disperări, retractări viața lui Panait Istrati oferă prilejul căutării unor sinteze imposibile. În plasma autoproiecției, naratorul istratian își trăiește drama exorcizînd „marele bilci al existenței". Eșecul existențial este îndulcit prin triumful comunicării, salvînd tensiunea autenticistă. Deși cu trăsături care țin de copilăria artei (Al. Oprea), de coloratură populară și naturaleță nativă, scrisul lui Istrati „simte retorica noului roman : prozatorul plantează povestirea în povestire, cultivă fragmentarismul prin multiplicarea naratorilor, fluxul epic e sincopat. Acuzînd Occidentul insensibil la „zvicnirile inimii", proza lui Istrati trăiește prin oralitate și subiectivism ; categoric, în noile contexte literare, formula sa artistică nu e o cale de urmat. Dar asta nu înseamnă că Panait Istrati n-are urmași.

Fotograful de camelotă de pe **Promenades des Anglais** scrie despre revoltă fiindcă trăiește revoltat. Opera lui nu este imaginație, ci „carne singerîndă" : în pagina nesupusului Istrati lumea trăiește așa cum este. Sublimul aventurier, pribeagul (cum îl numea Sadoveanu) refuză, fuge, își caută un refugiu. El își va recunoaște, o singură calitate : **sinceritatea.**

Desi ideea exotismului nu e cu totul repudiabilă, abuzul ei întreține un fals. Prezentînd icoane românești, Panait Istrati înfățișează Occidentului **o lume quasi-necunoscută.** Impactul francez a exploatat tocmai pitorescul prozei istratiene ; ea însemna — probabil — un colț de natură (conservată în virginitatea ei) pe o planetă „de asfalt", cu parcuri stilizate Henri Barbusse descoperea chiar în opera lui Istrati „adevărata culoare a singelui". Cucerind gloria pe malurile Senei, Istrati a refuzat naturalizarea. În **Trecut și Viitor,** relatînd conversația cu un scriitor francez, Panait Istrati oferă un răspuns „enigmatic" de extracție brăileană : „Are Chira socoteală !". Rădăcinile românești ale prozatorului nu suportau transplantul ; Panait Istrati își trăiește eternitatea în sfînța casă a literelor române.

Deși vechea apreciere a lui H. Sanielevici este o flagrantă exagerare (Istrati fiind — zicea autorul buclucașului tabel sinoptic aplicat prozei sadoveniene — cel mai bun prozator pe care l-a avut România), actualitatea lui Panait Istrati nu este artificială. Prozatorul nu este un scriitor „de mucava", gloria sa — în pofida eclipselor — nu este sezonieră. Redescoperirea lui Panait Istrati privește **recuperarea lui ca scriitor român.** Privit el insusi ca fenomen exotic (dosarul Istrati oferind din abundență date senzaționale), autorul lui **Codin** a surprins Occidentul prin substanța cărților sale. Condiția de om revoltat, hrănindu-i opera literară și inflamanță publicistică descoperă o față mai puțin cunoscută ; recenta **Le pèlerin du coeur (Ed. Gallimard),** scoasă sub îngrijirea devotatului Alexandru Talex, aduce la cunostința publicului străin pagini necunoscute, îngropate în revistele românești de epocă.

Desrădăcinatul brăilean revenea în țară în 1930, cu sufletul „înghețat". Reimpămîntenit de Sadoveanu, aflînd la Iași „un mănunchi de buni prieteni" (cum relata într-o scrisoare din iunie 1934), Panait Istrati e încercuit de griji. Viermele indoielii îi macină liniștea. Precaritatea situației materiale și neputința de a scrie îl chinuie : „partea capitală a operei mele se află încă în carta mea" — îi va confesa el lui Romain Rolland (9 ianuarie 1935). Partea capitală, povestea vieții singuraticului Adrian Zograffi era un vast ciclu proiectat în două serii (cu un total de 12—15 volume), celebrînd faptul trăit. „Arta lui Adrian al meu va fi adevărul meu" — spunea Istrati, **un scriitor spontan și cinstit,** educat la școala lui Jean-Cristophe. Despuiat de orice retorică, „divanul" narativ dă cuvîntul lui Adrian Zograffi, ajuns la propria lui poveste. Fostul mediator, mereu în scenă, ajunge naratorul suveran. Adrian, un **alter ego** al scriitorului este — firește — un rebel, un suflet liber mînat de o vocație nedeslușită ; textul se epicizează acum, lumea de „la fund" este tot o umanitate rănită, cu oameni pătimași și liberi (scandalizîndu-l pe Iorga), dinamitată de psihologia unui etern insurgent. Un realism brutal, absorbind elemente reale, îmbibat de gesturi plebeiene (traducînd disprețul lumpenului pentru existența „stătută") definește universul prozei istratiene : lumea marginalizată, profesioniștii aventurii, „stilcitii unei lumi perverse" în luptă cu un destin nemilos, striviți de „mîna neagră a soartei".

Omul istratian, deși de condiție umilă, provenind din subsolurile sociale nu-și pierde totul mila și demnitatea ; sufletul nu e schilodit. Mai pilpîie speranța, frumusețea e descoperită și în infern. Umanitatea lui Panait Istrati e spălată de iluzii, trăiește în mocirlele viciului, dar nu alungă visul ; aceste suflete labile, prăbușite, rîvnesc „înălțarea". Descoperim în pestrița lume dunăreană, în spațiul balcano-oriental o tipologie originală, motivată prin **morala sincerității:** sînt aici haimanale de treabă și destrăbălate de inimă ; libertatea e forma lor de existență. Aceștia duc povara vinovăției lumii dar se deschid prieteniei. Antiidilismul lui Istrati e în vecinătatea naturalismului neplivit, fără granițe ferme. Prozatorul nu e interesat de omul comun, obedient, ci de tipologia periferiei orașului, eliberînd vocea singelui clocotitor. „Norma" acestor personaje e sfidarea normei. Dar un moș Popa e „plin pe dinăuntru" și în căutarea unor astfel de oameni a plecat Panait Istrati, chiar în teritorii străine talentului său : adică în romane. Soarta înspăimîntătoare lovește crunt în eroii lui Panait Istrati ; moș Anghel pierduse tot și nu mai crede în nimic, trăind într-o atmosferă de „nou țintirim". Refugiul e povestirea. A povesti, rememorînd un timp pierdut înseamnă — pentru personajele lui Istrati — a trăi. Aflăm astfel de năprasnica viață a lui Cosma, **Casa Thuringer** și **Biroul de plasare** pot fi citate — cum propunea Mircea Iorgulescu — (și) ca romane politice. Să observăm însă că lumea lui Istrati e zguduită de explozii temperamentale ; eroii săi cunosc tragismul însingurării și participă afectiv, direct (nu reflexiv) la marea carte a unei dezamăgiri. Peste opera istratiană nu plutește atmosfera tragicului senin (tonifiant, ca la Sadoveanu) ci — mai degrabă — a unei veselii tragice care își deslușește tîlcul etic, slobozindu-și frenetic sevele. Călătoria și visătoria eroilor istratieni se opun legilor biologice „ale ulului", implacabile în infernul vieții moderne. Iată de ce Panait Istrati **se refugiază în vîrsta copilăriei —** ca oază luminoasă ; sau în lumea artelor, ca ultimă nădejde de dreptate socială, demascînd toate ipocriziile.

Panait Istrati este un meridional ; balcanismul său e real, mustind de autentic. Miasmele concretului se simt în pagina lui Istrati și îl obligă, vorbind de lumea porturilor, colcăind de patimi și vicii, să o prezinte fără fard. Balcanismul nu apare din necesități de program, s-a remarcat ; orientarea spre balcanism nu e voită, ci — aș zice — obligatorie. Înainte de a fi a lui Panait Istrati, acest balcanism colorează lumea lui, aparținînd lumii noastre. Fiindcă materia cărților lui Istrati, străin de orice naționalism țîfnos, e românească. Fiul rătăcitor lucrează cu „material românesc" ; nu văd de ce Orientul danubian ar fi vidat de specific etnic.

Acest **l'enfant prodigue** este „ars" de nevoia de comunicare. Ne eliberăm prin povestire, crede Panait Istrati ; povestirea e colacul de salvare al civilizației mașiniste. Eroii săi povestesc „din prea multă inimă" ; experiența trebuie transmisă, dispoziția narativă e contaminantă. Povestirea oferă șansa retăririi : „hai să mai trăim o clipă din trecutul ăsta grozav" — va spune moș Anghel. Iar prietenia este un maximum comunicațional. Gherasim refuză ispititoare avantaje materiale, preferînd prietenia vagabondului Mihail. Sînt și clipe extatice (e drept, rare) în textele lui Panait Istrati : Irimie, „flăcăul slobod" (vezi povestirea **Cosma)** trăiește „cu balta".

De regulă, Panait Istrati dezromantizează existența. E o reacție firească cîtă vreme — o spune chiar Istrati — „spiritul născocitor" îi lipsea iar **legătura dintre biografie și operă** e, se vede bine, rectilinie. Viața curge neîndiguită în text ; crizele existențiale, sufletești se răsfring în cărțile lui. Pentru Istrati — citim în Facla — cuvîntul este o „granată". Așa fiind gazetăria socialistă (practicată cu patos) îl ancorează în problemele societății noastre interbelice. Panait Istrati este un implicat, purtat de demonul pasionalității în cotloanele vieții politice într-un secol scientist, redescoperind fiacăra curată a prieteniei.

Considerat mare scriitor în străinătate, Panait Istrati a fost privit ca un **fenomen exotic** la noi. Ignorat de marii noștri critici datorită bilingvismului, cel mai cunoscut scriitor român a fost un refuzat. Din fericire, criticii s-au înșelat și faima istratiană, prelungind în universalitate dimensiunile sufletului românesc, spărgînd zidul indiferenței, nu poate fi restrînsă la un exotism balcanic sau o ideologie internaționalistă. Simțirea mea — preciza Panait Istrati — izvorăște din origini românești : Învinsul unei vieți s-a răzbunat : Panait Istrati devine un învingător în eternitate.

Despre Panait Istrati **știm totul chiar de la** sincerul Panait Istrati, **dezgolit în oglinda textului ;** restul — ca să parafrazăm o zicere celebră — nu e decît interpretare, nicidecum tăcere.

Adrian Dinu Rachieru

● **DOUĂ AMPLE STUDII** sînt consacrate de mari istorici unei probleme fascinante a istoriei medievale. Cel dintîi aparține lui Carlo Ginzburg și se intitulează în original **Benandanti** (apărut în traducere engleză, la oJhn Hopkins University Press, cu o titulatură în parafraza. **Bătăliile nopții ; Vrăjitorii și culte agrare în secolele al XVI-lea și al XVII-lea,** iar cel de al doilea aparține lui Emmanuel le Roy Ladurie, **La sorciere de Jasmin,** publicat de **Editions du Seuil.** Cele două lucrări încearcă o tipologie inedită a practicilor tradiționale din Europa medievală, propunînd, de asemenea, o cercetare comparativă, cu referințe la șamanism, și la unele tradiții antice. De asemenea, este semnificativ faptul că istoricii încearcă să determine realitatea mărturiilor oficiale și a tradiției referitoare la cazurile înregistrate. Studiul lui **Le Roy** Ladurie are în vedere o singură vrăjitoare un caz tîrziu de la începutul secolului al XIX-lea, care continua însă o tradiție din veacul de mijloc, prelungind ecouri ale unor practici țărănești de veacuri. Un recenzent al acestor cercetări se întreabă ce semnificație are interesul renăscut pentru vrăjitoare, dacă nu cumva asemenea teme sînt prea particularizante, restrîngînd tematica unor personalități științifice de o amploare comparabilă cu a celor doi mari oameni de știință.

HEINRICH STIEHLER: «Prin idealurile sale, Panait Istrati ne-a făcut dovada că omul trebuie să fie autentic»

Docent al catedrei de limbi romanice de la Universitatea Frankfurt pe Main, Heinrich Stiehler predă literatura franceză și un curs practic de limba română la această universitate.

Bine familiarizat cu literatura de expresie germană din România, cercetătorul din Frankfurt a publicat în revistele din Germania federală și din țara noastră o serie de studii referitoare la scriitorii germani de la noi. Cel mai cunoscut se intitulează Paul Celan, Oscar Walter Cisek und die deutschsprachige Gegenwartsliteratur Rumäniens, 1973.

În ultima perioadă de timp, Heinrich Stiehler se ocupă intens de opera și activitatea literară a lui Panait Istrati, abordînd fenomenul literar și faptul de viață istratian de pe poziția sociologiei literare. Comunicarea cu titlul Die Einsamkeit des Erzählen. Zum 100 Geburtstag Panait Istrati, susținută în cadrul Colocviului internațional Panait Istrati, la Nisa în aprilie anul trecut, a fost publicată în Neue Literatur (nr. 11/1984) și la noi în țară.

Rep :

Cum s-a produs, Heinrich Stiehler, întîlnirea cu Panait Istrati ? Mă interesează acest lucru deoarece știu că vă ocupați, în cadrul profesiunii dumneavoastră, atît cu limba și literatura franceză cît și cu cea română, cele două expresii în care Panait Istrati s-a manifestat pe plan literar.

Publicînd un studiu despre Paul Celan și Oscar Walter Cisek, am întîlnit la acesta din urmă descrierile sale privind zona Dunării și a bălților ei. Prietenii mei români mi-au atras atenția asupra faptului că există un scriitor Panait Istrati care descrie aceleași meleaguri, dar cu totul deosebit. Așadar, opera lui Panait Istrati am cunoscut-o prin „filiera" română. Am început să studiez sistematic literatura lui Panait Istrati atît în limba română cît și în limba franceză. Am studiat viața sa ca să-i pot înțelege viziunea asupra lumii, avatarurile existenței sale. Vreau să adaug că în fiecare țară scriitorii și operele lor sînt recepționate într-un mod specific. Flaubert nu este înțeles la noi exact așa cum este înțeles în Franța, la fel, Kafka este „înțeles" cu mari deosebiri în Franța în raport cu înțelegerea lui la noi. Pe de altă parte există peste tot tendințe autonomiste între cultura cotidiană și cea a categoriilor sociale, care se manifestă printr-o spontaneitate de receptare. Aici se încadrează foarte bine literatura lui Panait Istrati, receptată ușor și exact pretutindeni, iar eu nu doresc decît să accentuez că îl cunosc la fel de bine pe Panait Istrati în franceză ca și în română.

Rep. :

Ați hotărît să reeditați opera lui Panait Istrati în țara dumneavoastră. Concomitent veți scrie o monografie dedicată scriitorului. Puteți să ne oferiți și alte amănunte ?

H.S. :

Intenționez să dau limbii germane o primă ediție integrală a operelor lui Panait Istrati. Am proiectat-o în cinci volume. Primul volum, ale cărui corecturi le-am făcut în luna februarie, va cuprinde **Chira-Chiralina, Moș Anghel, Prezentarea haiducilor, Doamnița de Snagov** și va fi expus la Tirgul de carte din Frankfurt, în septembrie sau octombrie 1985. Volumele următoare vor fi editate la un interval de șase luni fiecare. Mai adaug amănuntul, consider interesant, că am șansa să realizez acest proiect cu Editura sindicatelor vest-germane. Cartea e bine plasată în acest context știute fiind legăturile lui Panait Istrati cu începuturile mișcării sindicaliste din România, ceea ce, desigur, adaugă acestei editări și o semnificație aparte.

În plus, scriu o monografie în limba germană despre Panait Istrati. M-au atras în mod deosebit relațiile biografice ale autorului cu opera. Monografia mea pornește de la această implicare a vieții autentice în ficțiunea literară și are, ca repere filosofice, sau ca tendință filosofică, o concepție care cred că e actuală la noi. Intenționez să vorbesc în cartea mea despre Panait Istrati, prin viziunea asupra vieții pe care a avut-o un mare filosof german, Walter Benjamin, și bine-nțeles tînărul Georg Lucacs, Lucacs premarxistul, care nu este un filozof german, dar a scris de multe ori în germană și cred că filosofia celor doi oameni poate oferi acele repere necesare unei înțelegeri mai profunde a situației lui Panait Istrati în lume.

Rep. :

S-a vorbit adesea, chiar în termeni polemici, despre „actualitatea" operei lui Panait Istrati. Ce opinie împărtășiți în acest sens ?.

H.S. :

Înțeleg această „actualitate" în două moduri ; de o parte eu cred că Panait Istrati are, la baza operei sale, o gîndire profund umanistă nu dintr-un punct de vedere filosofic, ci cotidian. Cotidian și uman, dacă acceptați această formulare puțin forțată, este o perspectivă actuală în toate țările. Pe de altă parte, am spus-o deja, modul spontan de receptare, il face actual. Prin celelalte idealuri care apar în opera sa, Panait Istrati, ne-a făcut dovada că omul trebuie să fie autentic, el însuși, în fața convenienților existente, în fața stereotipului vieții.

Rep. :

Ați văzut în mai multe rînduri țara lui Panait Istrati și chiar unele locuri prin care scriitorul a trecut, evocate apoi în cărțile sale. Mai păstrează acestea „aura" timpurilor evocate ?

H.S. :

L-am recunoscut cu ușurință pe Istrati în ceea ce aș numi un realism de detaliu. Cînd am văzut prima dată Casa Thüringer, Baldovineștii, locanta lui Chir Leonida de pe strada Malului din Brăila, amănuntele m-au impresionat mult. În aceste locuri am regăsit momente din viața sa. Totuși, atmosfera acelor timpuri, aura specifică a operei sale, cum spune Benjamin, nu mai există în viața cotidiană.

Trebuie — și aceasta este o plăcere artistică oferită de texte, trebuie să descoperim că atmosfera acelor timpuri poate rămîne vie în primul rînd prin ele, adică prin aceste texte.

Convorbire consemnată de Lucian Chișu

REVISTA STRĂINĂ

● **O RECENZIE** amplă a lui **Graham** Hughes se intitulează „Încercăm din răsputeri" și se referă la cartea lui Michael H. Graham, dedicată analizei comparative a sistemului judiciar american cu cel englez. Interesante sînt mai ales punctele de vedere critice ale recenzentului, care nu admite tonul apologetic al autorului cărții. În acest sens, criticul se referă mai ales la procedurile preventive din justiția engleză, între care dreptul de a aresta un suspect pe motive „rezonabile", precum și capacitatea procedurii de a-i reține mai multe zile fără asistență juridică specializată. În acest sens, Graham Hughes atrage atenția că tribunalele americane sînt mai riguroase în ceea ce privește drepturile suspectilor și acuzaților, prevenind încercările de autoritarism și obstacolele care se ridică uneori în calea drepturilor individuale ale cetățeanului. Graham Hughes vorbește chiar de „absurda reverență" a unor oameni ai legii din America pentru „judecătorii cu perucă, dar mediocri" ai bătrînului continent. Tonul pe alocuri prea polemic al criticului american nu trebuie să întunece însă laturile constructive ale unor analize comparative, pline de învățăminte.

● **DOUĂ CĂRȚI** recente au atras atenția criticilor de artă : monografia **Fernand Leger** de Peter de Francia și **Jazz** de Henri Matisse tardusă de Sophie Hawkes. O recenzie a lui Pierre Schneider scrie următoarele : „Doi artiști mai greu de apropiat în ceea ce privește caracterul, originile lor, atitudinile artistice și rezultatele, decît Fernand Leger și Henri Matisse, ar fi greu de găsit. Cu toate acestea, în decursul aceluiași an, începînd de la sfîrșitul celei de-a treia decade, Matisse și Leger au fost singurii care s-au confruntat în lucrările lor cu o problemă semnificativă a acelui timp : cum poți să salvezi calitatea într-o lume guvernată de cantitate ? Gînditorii economici și politici fuseseră preocupați cu această problemă de cîtva timp, dar artiștii o ignoraseră, cu excepția lui Matisse și Leger. (...) Amîndoi erau hotărîți să mențină, dacă nu caracterul tradițional al artei lor, cel puțin valorile care erau considerate inseparabile de aceasta, într-un mediu care părea că le exclude.

SPORT

Trei regi obscuri și unul luminat

Ieii s-au retras în metamorfozele verii. E liniște, cu toate că uneori plouă sonor în ora de bronz, și cad arome de noapte veche și de fum pe drumurile Dobrogei. Nu mai stăm lîngă gura tunului și nici la mîna păcatului, putem să ne dăm friu liber fanteziei și să lustruim cu argint secretele dulci ale fiecărei zile. Cuprinși, pe timpul campionatului, de o fervoare mistică — numai ai noștri sînt frumoși, numai dogmele noastre să triumfe — acum ne-am retras în ierburi, pe mal de girlă, pe stîncă-nfiptă-n val de Mare și ne inițiem în tainele zeilor și ne pătrundem de vigoarea și prestigiul oceanului de azur. Sîntem cununați numai cu depărtările și cu legea drumului. Liberi să fărîmăm popice, cărări, umbrele brazilor și blînde melancolii. Ce-a fost în urmă ne e drag ca orice imagine din trecut. Iscodind cu doi licurici în ocnița incosistentă a atîtor miercuri, simbete sau duminici cheltuite pe stadioane, acum, cînd mintea nu ne mai doare și sufletul nu se mai încruntă, văzînd bucuria dușmanului, vecin de bancă, putem spune că Steaua a privit campionatul ca pe-o afacere pur personală și l-a cîștigat mai ușor decît l-ar fi jucat la zaruri pe toba de campanie. Gling, glang, gloria. Neamul leoparzilor din Craiova, din Regie și din strada Ștefan cel Mare și-a ținut ascunse în parabole și pumnalele și ghiarele. Așa stînd lucrurile, Steaua a cîștigat și Cupa României. Niște fețe rigide, niște miini stingi și imobile, niște ape înghețate sub roți de moară hîrbuită, vorbesc despre seria numerelor norocoase. Adevărat, bucuriile ca și belelele se îngrămădesc și ele pereche, dar caracterul acestei duble victorii (Dinamo se îmbăta de ea anul trecut) ține nu de eroismul ieftin, ci de elocvența talentului, demonul tinereții și povara chinuitoare a muncii. Fotbalul nostru, privit prin prisma campionatului recent încheiat, cunoaște trei regi obscuri și unul luminat. E mult, e puțin ? Aș zice că e de-ajuns pentru o constelație în care se învirt la nesfîrșit paisprezece berbeci și doar patru stele roditoare.

Acum, după ce-a căzut furtuna și-am acceptat închiderea porților, o singură întrebare se pune : cum se va încununa în flancurile Europei, jocul celor patru echipe de frunte ? Nu-mi place expresia cele patru mari, fie și numai pentru faptul că mănușa asta îmbracă o mînă cu un deget lipsă.

Intrăm în războiul verii, în răsuflarea aurie a lunii iulie, cu speranța că la toamnă nu vom păstra în memorie nici-o clipă urîtă.

Febra Mării, setea ereditară de libertate, aerul de la micul dejun al cerbilor.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII